

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษา
ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ
DESIRABLE CHARACTERISTICS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS AND LINGUISTIC
STRATEGIES OF AN EXTERNAL READING BOOK IN PRIMARY LEVEL,
GRADES 4 TO 6 BY ANNOUNCED FROM THE MINISTRY OF EDUCATION

สุชาดา สกุลสีรุ่งโรจน์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษา
ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

สุชาดา สกุลลิ้มโรจน์

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

DESIRABLE CHARACTERISTICS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS AND LINGUISTIC
STRATEGIES OF AN EXTERNAL READING BOOK IN PRIMARY LEVEL,
GRADES 4 TO 6 BY ANNOUNCED FROM THE MINISTRY OF EDUCATION

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF ARTS

(Thai)

Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

2020

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับ กลวิธีทางภาษา
ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

ของ

สุชาดา สกุลรุ่งโรจน์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนีญา กลิ่นน้ำหอม)

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์)

ชื่อเรื่อง	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษา ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของ กระทรวงศึกษาธิการ
ผู้วิจัย	สุชาดา สกุลสีรุ่งโรจน์
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2563
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชณีญา กลิ่นน้ำหอม

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสืออ่านนอกเวลา จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ นกกาขณ โสนน้อย ส้มสีม่วง หนูหลอกกับมอมอ และสี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว และศึกษาโดยประยุกต์ใช้กรอบมิติทั้ง 3 ของวาทกรรมของแฟร์คล์ฟ ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม พบว่า หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้คัดเลือกให้เด็กอ่าน โดยมีกรอบแนวคิดในการเลือกที่ชัดเจนสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษา ดังนั้นหนังสือทุกเล่มจึงเป็นหนังสือที่ดีที่เหมาะสมกับเด็กและช่วยพัฒนาเด็กได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับเด็กตามความต้องการของชาติ ผลการศึกษาดังพบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 คุณลักษณะได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษา 2 ระดับ คือ กลวิธีทางภาษาระดับคำ ได้แก่ การเลือกใช้คำ/กลุ่มคำ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำ/กลุ่มคำขยาย การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงความเป็นพวก และการใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่า กลวิธีทางภาษาระดับข้อความ ได้แก่ การใช้วัจนกรรม การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้อุปลักษณ์ ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่า หนังสืออ่านนอกเวลามีบทบาทในการถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กที่ดีตามที่หลักสูตรการศึกษากำหนดและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

คำสำคัญ : คุณลักษณะอันพึงประสงค์, กลวิธีทางภาษา, หนังสืออ่านนอกเวลา

Title	DESIRABLE CHARACTERISTICS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS AND LINGUISTIC STRATEGIES OF AN EXTERNAL READING BOOK IN PRIMARY LEVEL, GRADES 4 TO 6 BY ANNOUNCED FROM THE MINISTRY OF EDUCATION
Author	SUCHADA SAKUNLEERUNGROT
Degree	MASTER OF ARTS
Academic Year	2020
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Ratchaneeya Klinnamhom

This thesis aims to study the relationship between the desirable characteristics of primary school students and linguistic strategies of an external reading book for the primary level, in Grades Four to Six, as announced by the Ministry of Education. The researcher collected the data by selecting five books, namely Nokkangkane, Sanonoi, Somsrimuang, Noo-Law kab Mawmaw, and Sithawchaotuaajiew as the instrument of the study, and applied the three-dimensional framework of Fairclough's Critical Discourse Analysis as the framework. The findings revealed that the external reading book selected by the Ministry of Education were based on clear guidelines suitable for the education core curriculum. Therefore, every external reading book is appropriate for young students and can help develop their character as the targeted goal of the curriculum. These young students should be equipped with desirable characteristics, as required by the nation. The results of the study also showed three desirable characteristics: the characteristic related to good habits, good social manners, and loyalty to the institute. The desirable characteristics which were transferred and communicated through linguistic strategies were found at two levels: (1) lexical strategies included lexical choices, using modality, using adjectives and adverbs, using plural nouns, using valuation words; (2) discourse strategies included speech acts, multivoicedness and metaphors. The results of the study in relation to social manners and culture showed that the external reading books took the role of transmitting the ideas of characteristics of good children required by the curriculum and it was in line with the context of Thai society.

Keyword : Desirable characteristics, Linguistic strategies, External reading books

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำและกำลังใจแก่ผู้วิจัย ตลอดจนสละเวลาช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อย่างละเอียด ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์ ประธานคณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ กรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อสังเกตอันเป็นประโยชน์ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิธิอร พรอำไพสกุล รองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์ และคณาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่าน ที่กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ ตลอดจนการรายงานความก้าวหน้าในการทำปริญญานิพนธ์

ขอขอบคุณคุณภุมรินทร์ สุโกติ คุณชุลีพร เอี่ยมประดิษฐ์ คุณกานต์พิชชา อุดมมงคลกิจ คุณจารุวัฒน์ ทองใส และคุณชัยเชษฐ จิตต์ประสงค์ ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ช่วยเหลือและให้กำลังใจกันและกันตลอดการศึกษาและการทำปริญญานิพนธ์

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัวและขอบคุณ ดร.ปริญญา บัณสุวรรณ์ ที่มอบกำลังใจและดูแลผู้วิจัยให้มีชีวิตที่สุขสบาย ก่อให้เกิดพลังใจและพลังกายอันเป็นแรงพลังสำคัญผลักดันให้การทำปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้

สุชาดา สกุลลีรุ่งโรจน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	7
บทที่ 2 แนวทางการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกลวิธีทางภาษา ในหนังสืออ่านนอกเวลา	11
1. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
1.1 วาทกรรม (discourse)	11
1.2 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis – CDA)	13
1.3 แนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา	16
2. วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม.....	22
2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก	23

2.1.1 ความหมายและความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	23
2.1.2 ความสัมพันธ์ของหลักสูตรการศึกษากับคุณลักษณะอันพึงประสงค์	25
2.1.3 การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก	32
2.2 หนังสืออ่านนอกเวลา.....	33
2.2.1 ความหมายและความสำคัญของหนังสืออ่านนอกเวลา.....	33
2.2.2 ภาพรวมของตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นตัวบทในการวิจัย.....	36
2.2.3 การศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในประเด็นต่างๆ	39
บทที่ 3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในหนังสืออ่านนอกเวลา	41
1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย	41
1.1 การดูแลตนเอง.....	42
1.2 ความสุภาพ	46
1.3 ความมุ่งมั่น	49
1.4 ความกล้าหาญ	51
1.5 การเชื่อฟังผู้ใหญ่.....	52
1.6 ความใฝ่เรียนรู้.....	54
1.7 ความสนุกสนาน.....	56
1.8 ความรับผิดชอบ	58
1.9 การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา.....	60
1.10 ความพยายาม	61
1.11 ความอดทน	63
1.12 การมีความคิดสร้างสรรค์.....	64
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น.....	66

2.1 การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	66
2.2 การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น	71
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน	75
3.1 ความรักชาติ	76
3.2 การปฏิบัติตามหลักศาสนา	76
3.3 ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	77
บทที่ 4 กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในหนังสืออ่านนอกเวลา	80
1. กลวิธีทางภาษาระดับคำ.....	80
1.1 การเลือกใช้คำ/กลุ่มคำกริยาร่วมกับคำ/กลุ่มคำที่สื่อถึงเด็ก	80
1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	93
1.3 การใช้คำ/กลุ่มคำขยายคำ/กลุ่มคำกริยา	96
1.4 การใช้คำ/กลุ่มคำที่แสดงความเป็นพวก	97
1.5 การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่า.....	98
2. กลวิธีทางภาษาระดับข้อความ	101
2.1 การใช้วัจนกรรม	101
2.2 การใช้เสียงที่หลากหลาย	109
2.3 การใช้อุปลักษณ์	116
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	124
สรุปผลการวิจัย.....	124
อภิปรายผลการวิจัย	126
ข้อเสนอแนะ	132
บรรณานุกรม	133
ประวัติผู้เขียน.....	138

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาที่ศึกษา	6
ตาราง 2 รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6	7
ตาราง 3 ความสัมพันธ์ของหนังสืออ่านนอกเวลากับหลักสูตรการศึกษา	10
ตาราง 4 ความสอดคล้องของเป้าหมายหลักสูตรและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแผนการศึกษาและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ	29
ตาราง 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย	42
ตาราง 6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น	66
ตาราง 7 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน	76
ตาราง 8 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการดูแลตนเอง	81
ตาราง 9 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสุภาพ	82
ตาราง 10 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความมุ่งมั่น	82
ตาราง 11 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความกล้าหาญ	83
ตาราง 12 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเชื่อฟังผู้ใหญ่	84
ตาราง 13 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้	84
ตาราง 14 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสนุกสนาน ความพอใจ	86
ตาราง 15 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	88
ตาราง 16 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการตระหนักถึงความสำคัญของเวลา	89
ตาราง 17 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความพยายาม	89
ตาราง 18 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความอดทน	90
ตาราง 19 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์	91
ตาราง 20 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น	91

ตาราง 21 กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับสถาบัน	92
ตาราง 22 ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกลวิธีทางภาษา.....	122

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
ภาพประกอบ 2 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995)	14
ภาพประกอบ 3 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสาร	16

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาในสังคมไทยปัจจุบันเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาภาคบังคับ คือ เด็กไทยทุกคนจำเป็นต้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภายใต้หลักสูตรการศึกษาของรัฐบาลที่เรียกว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยรัฐบาลทำหน้าที่ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและพิจารณาสิ่งที่จะถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียน เช่น จุดมุ่งหมายหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตร สมรรถนะผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังมีสื่อการเรียนรู้ เช่น แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นสิ่งใกล้ชิดตัวผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด เพราะนับตั้งแต่แรกเริ่มเข้ารับการศึกษา ภาคบังคับผู้เรียนก็ต้องใช้แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบทุกระดับชั้นไปจนจบการศึกษา

นักภาษาศาสตร์ที่สนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับสื่อเกี่ยวกับเด็ก เช่น หนังสือเรียน และหนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ พบว่าหนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบแฝงความคิดความเชื่อบางประการที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้คนในสังคม ดังที่ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น.146) กล่าวว่าแบบเรียนเป็นเครื่องมือของสถาบันทางสังคม ได้แก่ “รัฐ” ที่มีอิทธิพลต่อสังคม เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด ทศนคติ และค่านิยมที่รัฐต้องการไปสู่ผู้เรียน ด้วยกระบวนการผลิตโดยนักวิชาการที่เป็นตัวแทนของรัฐ ดังนั้นข้อมูลที่น่าเสนอในแบบเรียนจึงเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเหมาะสมสำหรับให้ครูนำมาใช้ถ่ายทอดสู่ผู้เรียนทุกระดับชั้น

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น.400-401) พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 – 2544 มีการใช้หลักสูตรการศึกษาภาคบังคับทั้งสิ้น 4 หลักสูตร โดยหนังสือเรียนระดับชั้นประถมศึกษาทุกหลักสูตร เป็นเครื่องมือในการสอดแทรกความคิดไปสู่ผู้เรียน กล่าวคือเพราะหนังสือเรียนผลิตขึ้นโดยการควบคุมดูแลของรัฐ ทั้งได้รับการรับรองให้ใช้ในระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐที่บังคับให้เด็กทุกคนต้องเข้าเรียน คนในสังคมจึงให้การยอมรับและเชื่อว่าสิ่งที่ถ่ายทอดผ่านหนังสือเรียนเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม

จากผลการศึกษาดังกล่าวเป็นสิ่งสนับสนุนว่า แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ ที่ผ่านกระบวนการผลิตและควบคุมโดยสถาบันรัฐนั้นเป็นเครื่องมือของรัฐในการถ่ายทอดแนวคิดหรือความมุ่งหมายบางประการไปสู่ผู้เรียน

ดังที่กล่าวมาในเบื้องต้นว่า ปัจจุบันเด็กทุกคนต้องผ่านการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตรเป็นข้อกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นอกเหนือจากการกำหนด

เป้าหมายและโครงสร้างของการจัดการศึกษาในแต่ละระดับชั้นแล้ว พระราชบัญญัติการศึกษาฉบับนี้ ยังให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (กลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้การสอนและประเมินผล, 2548, น. 2) อีกด้วย โดยถือเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต้องเป็นสิ่งที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนและต้องมีการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสม

ด้วยความสำคัญดังกล่าว หลักสูตรการศึกษาของชาติในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 จึงกำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นได้ตามความต้องการของสถานศึกษา ต่อมาในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษาของชาติที่ต้องมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ โดยทางตรงด้วยการสอดแทรกในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และทางอ้อมผ่านทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยสื่อประกอบ เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นต้น

หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่สถาบันรัฐ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ผู้เรียนอ่านเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่าน เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554b) ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กล่าวถึงความสำคัญของหนังสืออ่านนอกเวลาว่าเป็นหนังสือที่มีลักษณะน่าสนใจด้วยเหตุผลที่สามารถสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้

1. หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่มีความสำคัญมาอย่างยาวนาน เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หนังสืออ่านนอกเวลามาตั้งแต่หลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ถึงหลักสูตรปัจจุบันคือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งสิ้น 5 หลักสูตร โดยมีการประกาศรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาเพิ่มเติมในทุกหลักสูตรการศึกษา

2. หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กจำนวนมากที่เข้ารับการศึกษ เป็นหนังสือที่มีลักษณะในการใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรเช่นเดียวกับหนังสือเรียนโดยให้สถานศึกษาเลือกใช้ประกอบการเรียนรู้ได้ทั้งรายวิชาพื้นฐานและวิชาเพิ่มเติม ดังนี้

“สถานศึกษาพิจารณาเลือกใช้เสริมการเรียนรู้เพื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554b, น. 1)

3. หนังสืออ่านนอกเวลาเป็น “เครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร” ที่จะ “สร้างความเข้าใจ” และถ่ายทอดสารบางอย่างที่รัฐมีความมุ่งหมาย อันได้แก่ “ความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ” การสร้างความเป็น “เอกภาพ” และสร้าง “บุคลิกภาพของคนในชาติ” ดังนี้

“เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติซึ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย และเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชาติ ทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่านของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีความสามารถในการอ่าน มีนิสัยรักการอ่าน และสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในการส่งเสริมการอ่าน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554b, น. 1)

ประกาศดังกล่าวได้แบ่งระดับชั้นของผู้เรียนออกเป็น 4 ช่วงชั้นตรงตามหลักสูตร คือ ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.1 – ป.3) ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 – ป.6) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3) และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) โดยกำหนดประเภทของเนื้อหา รูปแบบคำประพันธ์ของหนังสืออ่านนอกเวลาให้เหมาะสมกับวัย และระดับความสามารถในการอ่านของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น เป็นที่น่าสนใจว่าประกาศฉบับนี้เริ่มให้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาด้วย ทั้งที่แต่เดิมนั้นมุ่งเน้นการอ่านหนังสือนอกเวลาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาเท่านั้น

เมื่อพิจารณาลักษณะของผู้เรียนซึ่งเป็นผู้รับสารจากหนังสืออ่านนอกเวลาพบว่า ผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 เป็นช่วงชั้นที่มีความน่าสนใจ กล่าวคือผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการอ่าน และการคล้อยตามของเด็กช่วงวัยดังกล่าว ถือว่าเป็น

ช่วงวัยก่อนวัยรุ่น เป็นช่วงวัยที่มีความอ่อนไหวต่อการคล้อยตามในสิ่งที่ได้รับรู้ผ่านพฤติกรรมจากผู้ใหญ่และจากสื่อต่าง ๆ ซึ่งหนังสือฉบับนี้เป็นสื่อที่สำคัญชนิดหนึ่งที่มีผลต่อการชี้นำแนวคิด และพฤติกรรมของผู้เรียนในช่วงชั้นนี้ได้เป็นอย่างดี (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542, น. 47; มะลิวัลย์ ศรีธวัชต์, 2551; สุพรรณิ วราทร และ ชลธิชา สุทธิรัตนกุล, 2549, น. 19)

ผู้วิจัยได้พิจารณาเนื้อหาจากหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ในเบื้องต้นพบว่ามี การถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์บางประการจากหนังสืออ่านนอกเวลาไปสู่ผู้เรียน เช่น

ตัวอย่างที่ 1 กล่าวถึงคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ ว่าเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญ

แต่ครวหาหน้าลูกอย่าเล่นเพลินจนเกิดความเสียหายอย่างนี้อีก เห็นไหมต้องเสียเงิน ต้องถูกคนอย่างยายเพ็งตำระนาม และที่สำคัญวันนี้ลูกยังขาดเรียนอีก (หนูหลอกกับมอม 2545, น. 68)

จากตัวอย่างที่ 1 พบบอกกับลูกว่า การที่ลูก “ขาดเรียน” เป็นความเสียหายที่เกิดจากการ “เล่นเพลิน” ซึ่งเป็นความประพฤติดีที่ไม่ดี และการขาดเรียนเป็นสิ่ง “สำคัญ”

ตัวอย่างที่ 2 กล่าวถึงคุณลักษณะการไม่ทำร้ายผู้อื่น ใ้ว่าคุณลักษณะการไม่ทำร้ายผู้อื่น คือการไม่รังแกน้อง เป็นคุณลักษณะที่จะทำให้เด็กได้รับความรัก ดังนี้

แม่เสียใจนักนิ่ม หนูเป็นพี่ใหญ่ก็จริง แต่หนูจะรังแกน้องไม่ได้ ไป ไปอยู่นอกรังแต่ตัวเดียว แล้วรับรู้เสียด้วยว่า หนูไม่ได้เป็นใหญ่ในที่นี่ แม่จะกกแต่ลูกที่ประพฤติดีเท่านั้น (นก กางเขน 2483, น. 49)

จากตัวอย่างที่ 2 แม่บอกกับลูกนกว่า ลูกนกที่ “ประพฤติดี” จะได้รับการ “กก” จากแม่ ซึ่งแทนเสียงของผู้ผลิตตัวบอกว่า เด็กที่ “ประพฤติดี” จะได้รับ “ความรัก” แต่เด็กที่ “รังแกน้อง” จะไม่ได้รับความรักจากแม่

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นว่าหนังสืออ่านนอกเวลาน่าจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์บางประการไปสู่ผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการตามแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายในการวิจัยว่าหนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ไปสู่ผู้เรียนและใช้กลวิธีใดในการถ่ายทอดคุณลักษณะดังกล่าว

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทราบพฤติกรรมการใช้ภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ
2. เป็นแนวทางในการเลือกใช้นักเรียนอ่านนอกเวลาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

หนังสืออ่านนอกเวลา ระดับชั้นประถมศึกษาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในงานวิจัยนี้ หมายถึง หนังสือที่ปรากฏรายชื่อตาม ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาจำนวน 5 เล่ม ดังตาราง 1

ตาราง 1 รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาที่ศึกษา

ชื่อหนังสือ	จำนวน หน้า	ชื่อผู้แต่ง	ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ ครั้งแรก	ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ เล่มที่ ศึกษา
1. นกกางเขน	104	กীরติวิทโยลาร (ก๊ กীরติวิทโยลาร) และอร่าม สิทธิสาริบุตร	2483	2561
2. โสนน้อย	96	แม่นมมาส ชาวลิต	2528	2528
3. ส้มสีม่วง	180	ดาวกระจาย	2544	2544
4. หนูหล่อกับมอมอ	92	สมนึก พานิชกิจ	2545	2545
5. สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	94	รัศมี เปื้อนขุนทด	2548	2548

อนึ่งในการอ้างอิงข้อมูลที่พบในผลการศึกษา ผู้วิจัยจะใส่ชื่อเรื่อง และตามด้วย (ปี พ.ศ.ที่พิมพ์ครั้งแรก) เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลอิทธิพลของสังคมที่มีต่อตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา โดยมีเหตุผล 2 ประการ คือ

1. ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ครั้งแรกจะช่วยให้เข้าใจสภาพแวดล้อม และบริบททางสังคมของหนังสือที่พิมพ์ในปีนั้น ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสือมากขึ้น

2. ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ครั้งแรก แสดงให้เห็นว่าหนังสืออ่านนอกเวลาบางเล่มเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยม มีการผลิตซ้ำ และถูกเลือกใช้อย่างยาวนานจึงน่าจะมีความสำคัญบางประการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก ผู้อ่านสามารถวิเคราะห์ได้จากการตีความข้อมูลภาษาที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

กลวิธีทางภาษา คือ วิธีการทางภาษาที่ใช้เพื่อถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อสำหรับเด็ก หนังสืออ่านนอกเวลา และกลวิธีทางภาษาในสื่อสำหรับเด็ก

2. กำหนดขอบเขตการศึกษา

2.1 ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกาศรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ไว้ 10 เล่ม ผู้วิจัยจัดเรียงตาม ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ครั้งแรก ดังตาราง 2

ตาราง 2 รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ชื่อหนังสือ	ชื่อผู้แต่ง	สำนักพิมพ์	ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ ครั้งแรก
1. นิทานสุภาสิต	สมาชิksamักดาจารย์ สมาคม	องค์การค้าของคุรุสภา	2453
2. นกกาขเณ	กิริติวิทโยลาร (กั กิริติวิทโยลาร) และ อร่าม สิทธิสารินูตร	องค์การค้าของคุรุสภา	2483
3. นิทานร้อยบรรทัดเล่ม 3 ตอน ตื่นแต่เช้า ฟังเท้า ไม้ฟัง รถ	หลวงสำเร็จวรรณกิจ	องค์การค้าของคุรุสภา	2501
4. ภาพภาสิตไทย	กระทรวงศึกษาธิการ	องค์การค้าของคุรุสภา	2503
5. โสนน้อย	แม่นมมาส ขวลิต	สุวิริยาสาสน	2528
6. นิยายดาว	สิงโต ปุกนุต	สุวิริยาสาสน	2530
7. เล่นสนุก เล่นแบบไทย	ตัอยติง	นานมีบุ๊คส์	2542
8. ส้มสีม่วง	ดาวกระจาย	อมรินทร์พริ้นติงแอนด์ พับลิชซิง	2544

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อหนังสือ	ชื่อผู้แต่ง	สำนักพิมพ์	ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ ครั้ง แรก
9. หนูหล่อกับมอมมอ	สมนึก พานิชกิจ	สุวีริยาสาส์น	2545
10. สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	รัศมี เบื่อขุนทด	มติชน	2548

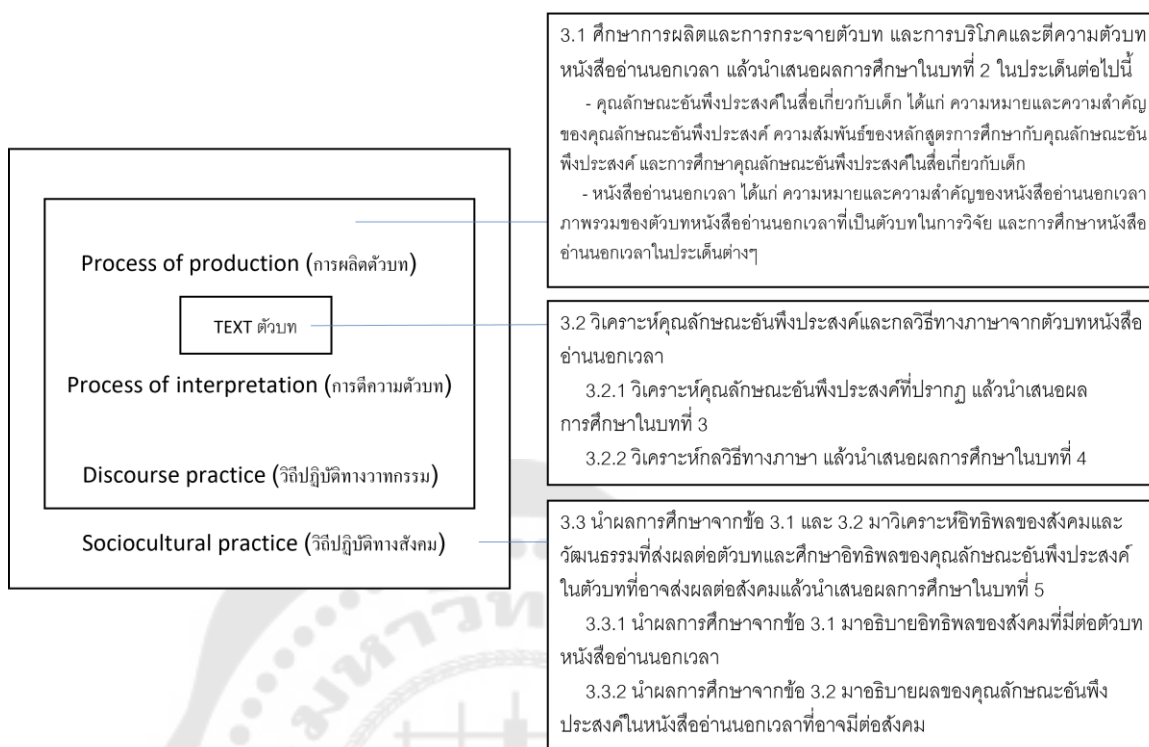
2.2 ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษา 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง 2. นกนางเขน 5. โสนน้อย 8. ส้มสีม่วง 9. หนูหล่อกับมอมมอ และ 10. สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

2.2.1 เลือกศึกษาเฉพาะเรื่องที่เป็นร้อยแก้ว จึงไม่ศึกษาเรื่อง 3. นิทานร้อย บรรทัดเล็ม 3 ตอน ตั้งแต่เช้า ฟังเท่า ไม่ฟังรด เนื่องจากเป็นเล่มเดียวที่มีลักษณะเป็นร้อยกรอง

2.2.2 เลือกศึกษาเฉพาะเรื่องที่มีลักษณะเป็นโครงเรื่องเดียวตลอดทั้งเรื่อง จึงไม่ศึกษาเรื่อง 2. นิทานสุภาษิต 4. ภาพภาษิตไทย และ 7. เล่นสนุก เล่นแบบไทย เนื่องจากทั้ง 3 เรื่อง มีลักษณะเป็นนิทานย่อยหลายเรื่องประกอบกัน

2.2.3 เลือกศึกษาเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทย จึงไม่ศึกษาเรื่อง 6. นิยายดาว เนื่องจากมีลักษณะเป็นนิทานกรีก

3. วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับชั้นประถมศึกษาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยกรอบมิติของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995, p. 98) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการสื่อสารที่ประกอบด้วย ความคิด ภาษา กับสังคม นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาดังขั้นตอนการศึกษาในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

จากภาพประกอบ 1 สามารถอธิบายรายละเอียดของการศึกษาได้ ดังนี้

3.1 ศึกษาการผลิตและการกระจายตัวบท และการบริโภคและตีความตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา โดยมีประเด็นการศึกษาดังนี้

3.1.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความสัมพันธ์ของแผนการศึกษาและหลักสูตรการศึกษากับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการศึกษาคูณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก

3.1.2 หนังสืออ่านนอกเวลา ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของหนังสืออ่านนอกเวลา ภาพรวมของตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นตัวบทในการวิจัย ในด้านรูปแบบเนื้อหาโดยสังเขป ประวัติความเป็นมาของหนังสืออ่านนอกเวลาและผู้ผลิต ประกาศหนังสืออ่านนอกเวลา การศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในประเด็นต่างๆ และศึกษาบริบทสภาพสังคมในปีที่พิมพ์หนังสืออ่านนอกเวลาครั้งแรกและบริบทสภาพสังคมในปีที่ประกาศใช้หนังสืออ่านนอกเวลา โดยสังเขปจากแผนการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังตาราง 3 เพื่อนำไปสู่การอภิปรายแนวคิดที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ของหนังสืออ่านนอกเวลากับหลักสูตรการศึกษา

ชื่อหนังสือ	ชื่อผู้แต่ง	ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ ครั้งแรก	แผนการศึกษาและ หลักสูตรการศึกษา
1. นกนางเขน	กীরติวิทโยลาร (กี้ กীরติวิท โยลาร) และอร่าม สิทธิสา วิบุตร	2483	แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475
2. โสนน้อย	แม่นมมาส ขวลิต	2528	หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2521
3. ส้มสีม่วง	ดาวกระจาย	2544	หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2544
4. หนูหล่อกับมอมอ	สมนึก พานิชกิจ	2545	
5. สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	รัศมี เปื้อขุนทด	2548	

3.2 วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์และกลวิธีทางภาษาจากตัวบทหนังสือ
อ่านนอกเวลา

3.2.1 วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏใน หนังสืออ่านนอกเวลา
ระดับชั้นประถมศึกษาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

3.2.2 วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา

3.3 นำผลการศึกษาจากข้อ 3.1 และ 3.2 มาวิเคราะห์อิทธิพลของสังคมและ
วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อตัวบท และศึกษาอิทธิพลของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในตัวบทที่อาจส่งผล
ต่อสังคม โดยการศึกษา

3.3.1 อิทธิพลของสังคมที่มีต่อตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา ได้แก่ ความคิด
ความเชื่อร่วมกันของสังคม ค่านิยม สภาพเศรษฐกิจ

3.3.2 ผลของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหนังสืออ่านนอกเวลาที่มีต่อ
สังคม เช่น การสืบทอดความเชื่อ การให้นิยามแก่สิ่งต่าง ๆ การเสนอภาพสังคม และขัดเกลาสังคม

4. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

แนวทางการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกลวิธีทางภาษา ในหนังสืออ่านนอกเวลา

แนวการศึกษาที่ปรากฏในปฏิญญาพนธฉบับนี้ มุ่งศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ การทบทวนวรรณกรรมในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงข้อมูลสำคัญที่เป็นแนวทางในการศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้

1. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 วาทกรรม

1.2 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

1.3 กลวิธีทางภาษาในสื่อเกี่ยวกับเด็ก

2. วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม

2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก

2.2 หนังสืออ่านนอกเวลา

1. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough) ผู้วิจัยจึงทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ นิยามของวาทกรรมและวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และแนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในสื่อเกี่ยวกับเด็ก ดังนี้

1.1 วาทกรรม (discourse)

วาทกรรม เป็นคำที่มีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Discourse คำศัพท์นี้แปลเป็นภาษาไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 โดยแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้คำที่แตกต่างกันได้แก่ วิไลวรรณ ขนิษฐานนท์ ใช้คำว่า ข้อความต่อเนื่อง เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ ใช้คำว่า ปริเฉท สมทรงบุรุษพัฒน์ ใช้คำว่า วจนะ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ใช้คำว่า สัมพันธสาร เริ่มมีการใช้คำว่า วาทกรรม เมื่อปี 2543 โดยกฤษฎาวรรณ หงส์ดามรงค์ (ศิริพร ภัคดีผาสุข, 2553, น.11)

คำว่า Discourse มีมิติทางความหมาย 2 มิติ (จันทิมา อังคพณิกิจ, 2561, น.17) คือมิติทางภาษาและมิติทางสังคม คำศัพท์ที่แปลภาษาไทยคำว่า ข้อความต่อเนื่อง ปริเฉท วจนะ

สัมพันธ์สาร เน้นมิติทางด้านภาษา ที่มีความหมายว่า หน่วยภาษาในระดับที่เหนือกว่าประโยคที่ใช้ในการสื่อสารจริง ตรงกับการสะกดคำตามศัพท์ภาษาอังกฤษว่า discourse ในขณะที่คำศัพท์วาทกรรม นั้น เน้นมิติทางด้านสังคม กล่าวคือ การวิเคราะห์ภาษาร่วมกับสิ่งอื่นๆ ด้วย เช่น การกระทำ การปฏิสัมพันธ์ ค่านิยม ความเชื่อ สัญลักษณ์ วัตถุ สถานที่ เป็นต้น ตรงกับการสะกดคำตามศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Discourse จะเห็นได้ว่า discourse ในแง่ของการศึกษาภาษานั้นมีการสะกดคำเหมือนกัน หากเปลี่ยนรูปแบบการเขียนคำศัพท์ด้วยคำขึ้นต้นภาษาอังกฤษ ตัวพิมพ์เล็ก d จะมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับภาษาในมิติเดียว ถ้าสะกดด้วย D ตัวพิมพ์ใหญ่ จะเป็นคำศัพท์พื้นฐานของการศึกษาแนววาทกรรมเชิงวิพากษ์ โดยมุ่งเน้นในการศึกษามิติทางด้านสังคมที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา ที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคม อุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อต่าง ๆ

การศึกษาวาทกรรมเป็นแนวคิดที่คาบเกี่ยวระหว่างการศึกษาทางสังคมศาสตร์และภาษาศาสตร์ โดยทั้งสองศาสตร์นี้มีรายละเอียดในการศึกษาที่แตกต่างกัน กล่าวคือนักสังคมศาสตร์มุ่งสนใจกระบวนการสร้างและการถ่ายทอดความหมาย ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, อ้างถึงในไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560, 19-20) ที่เป็นผู้บุกเบิกการศึกษาด้านนี้ได้นิยามความหมายของวาทกรรมไว้ว่า “วาทกรรม (discourse) คือ ระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเรียกในงานศึกษานี้ว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) โดยที่วาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่าง ๆ ในการพูด/การเขียน”

แนวคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการศึกษาวาทกรรมตามแนวภาษาศาสตร์ ดังที่ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น.6) กล่าวว่า “วาทกรรมคือวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการในการสร้าง “ความหมาย” ให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ” เรามีความคิดหรือมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างไร ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากวาทกรรม”

จากแนวคิดเรื่องการศึกษาวาทกรรมในมุมมองของนักสังคมศาสตร์ที่สนใจกระบวนการสร้างและการถ่ายทอดความหมาย โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ นั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นความสนใจของนักภาษาศาสตร์ที่จะศึกษาวาทกรรม ในมุมมองทางภาษาศาสตร์ โดยแฟร์คลัฟ (Fairclough, อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.7-9) นักภาษาศาสตร์ผู้บุกเบิกการศึกษาวาทกรรมตามแนวภาษาศาสตร์ได้กล่าวถึง วาทกรรม (Discourse) ไว้ว่า วาทกรรม หมายถึงถึง

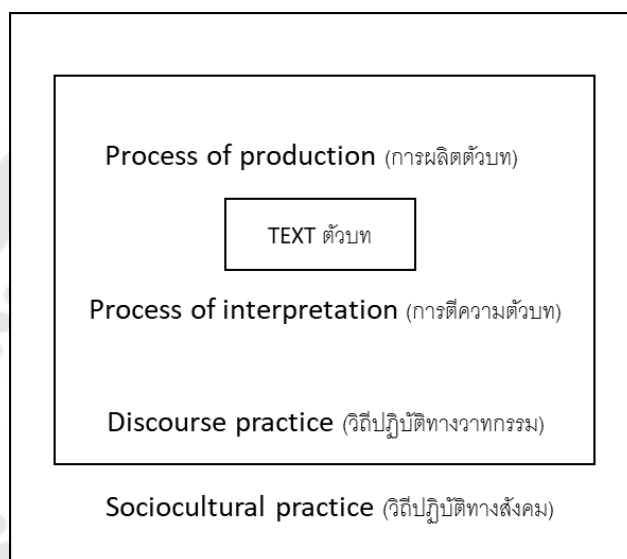
ภาษาในฐานะที่เป็นกิจกรรมทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม กล่าวคือ ภาษาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ปรัชญาการณทางภาษาที่เกิดขึ้น จึงจัดว่าเป็นปรัชญาการณทางสังคมด้วยการศึกษาวาทกรรมในที่นี้จึงมิได้มีความหมายเพียงตัวบท (text) หากหมายรวมถึงทั้งกระบวนการการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นขณะใช้ภาษา การวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) จึงมิใช่เพียงการวิเคราะห์ตัวบท (text analysis) เท่านั้น เพราะจะต้องรวมถึงการพิจารณาไปถึงการผลิตและการรับตัวบทนั้น ๆ ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วย แนวคิดของแฟร์คลัฟที่มุ่งสนใจศึกษาปรัชญาการณทางภาษาร่วมกับปรัชญาการณทางสังคมเรียกว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.2 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis – CDA)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นแนวทางในการศึกษาภาษาในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของวาทกรรม โดยมุ่งวิเคราะห์บทบาทของวาทกรรมในด้านการสื่ออุดมการณ์ที่อาจมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคม และอาจเกิดผลกระทบด้านความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การศึกษาวาทกรรมเชิงวิพากษ์จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการในการใช้อำนาจ การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมกันที่ถูกผลิตและผลิตซ้ำ ๆ ด้วยอิทธิพลของอุดมการณ์บางอย่าง (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.30)

ผู้ริเริ่มวางแนวทางในการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ได้แก่ แฟร์คลัฟ (Fairclough) เมื่อปี ค.ศ. 1989 โดยให้ชื่อการศึกษาในแนวทางนี้ว่า Critical Language Study (CLS) ต่อมาในปี 1995 ได้เปลี่ยนชื่อแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ว่า Critical Discourse Analysis (CDA) (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553, น.14) โดยตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามแนวทางนี้ไว้ 2 ประการ คือ 1) เพื่อช่วยให้คนทั่วไปมองเห็นความสำคัญของภาษาในการผลิต การดำรงรักษา และเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจมากขึ้น และ 2) เพื่อช่วยเพิ่มความตระหนักรู้ว่าภาษาเป็นเครื่องมือที่คนบางกลุ่มใช้ครอบงำหรือควบคุมคนบางกลุ่ม จนความตระหนักรู้นี้จะเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การต้านทานและการเปลี่ยนแปลง จนสามารถเป็นอิสระจากการควบคุมครอบงำนั้นได้ โดยสาเหตุที่ แฟร์คลัฟ (Fairclough) เปลี่ยนมาใช้คำว่า Critical หรือ วิพากษ์ นั้น เพราะความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจอาจถูกซ่อนหรือถูกปิดบังไว้จากการรับรู้ของคนทั่ว ๆ ไป ในรูปแบบของสามัญสำนึก ที่มีกฎเกณฑ์หรือมองข้ามไป การมองอย่างลึกซึ้งหรือละเอียดลออแบบการวิพากษ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยค้นหาแนวคิดหรืออุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้ภาษานั้น (ชนกพร พัวพัฒนกุล, 2556, น.23)

การศึกษาตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น (Fairclough 1998, อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, 7-11) มองวาทกรรมว่าเป็นสถานการณ์สื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ จึงได้กำหนดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ประกอบด้วยการวิเคราะห์ตัวบท การวิเคราะห์กระบวนการผลิตและการบริโภคตัวบท และการวิเคราะห์สังคม เรียกว่า “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” ครอบคลุมสถานการณ์ทางการสื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 มิติได้แก่ ตัวบท (text) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 2 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995)

1. ตัวบท (text) เป็นมิต้องค์ประกอบหนึ่งของวาทกรรมโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องหน้าที่ของภาษามีหน้าที่ 3 ประการ ดังนี้ 1) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (ideational function) คือหน้าที่ในการสร้างและต่อยอดภาพแทนของสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา 2) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (interpersonal function) คือ การสร้าง ต่อยอด และดำรงอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ในสังคม และ 3) หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (textual function) คือ การประกอบตัวบทที่มีเอกภาพและสัมพันธ์ภาพขึ้นจากประโยคหรืออนุภาค
2. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม คือ วิธีที่ตัวบทถูกผลิตขึ้นและเผยแพร่ออกไป และการตีความตัวบทจากผู้รับสาร
3. วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม คือ บริบท (context) 3 ระดับ ได้แก่ สถานการณ์สถาบัน และสังคมซึ่งแวดล้อมวาทกรรมนั้นๆ

จากองค์ประกอบ 3 มิติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่า มิติทั้ง 3 ล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ปรากฏการณ์ในการใช้ภาษาของคนในสังคม ไม่อาจเกิดขึ้นมาโดยไม่มีปัจจัยพื้นฐานมาประกอบสร้าง หากแต่เป็นอิทธิพลของแนวคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรืออุดมการณ์ที่ฝังรากอยู่ในระบบความคิดของคนในสังคมนั้นๆ ที่ส่งผลการต่อการผลิตตัวบท การใช้ภาษาและการแสดงออกมาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งไปจนถึงการเลือกรับและตีความตัวบทด้วย ตัวบทจึงเป็นภาพสะท้อนสังคมของผู้ผลิตตัวบท ไม่ใช่ภาพสะท้อนเพียงผู้สร้างตัวบทเท่านั้น

ฟาน ไดก์ (van Dijk, 2008, อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, 10) เป็นนักภาษาศาสตร์อีกท่านหนึ่งที่สนใจศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ มีมุมมองต่อขอบเขตของ Discourse ที่เพิ่มเติมจากแฟร์คลัฟ (Fairclough 1998) กล่าวคือ วาทกรรมไม่ใช่ผลผลิตภาษาที่อยู่โดด ๆ โดยปราศจากบริบท แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคมหรือเหตุการณ์สื่อสารที่มีองค์ประกอบหลายอย่าง และวาทกรรมคือเหตุการณ์การสื่อสารที่ซับซ้อนประกอบด้วยผู้มีบทบาทต่าง ๆ เช่น บทบาทผู้พูด/ผู้เขียน ผู้ฟัง/ผู้อ่าน ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทต่าง ๆ ทางสังคมในฐานะสมาชิกของกลุ่มหนึ่งหรือวัฒนธรรมหนึ่งด้วย ดังนั้น การศึกษาวาทกรรมจึงต้องศึกษาภาษาในตัวบททุกระดับ ได้แก่ เสียง คำศัพท์ วากยสัมพันธ์ ความหมายระดับประโยค ความหมายระดับตัวบท เช่น การเลือกประเด็น การเน้น ฯลฯ) องค์ประกอบและการจัดเรียงองค์ประกอบในตัวบท กลวิธีทางวาทศิลป์ วัจนกรรม กลวิธีในการปฏิสัมพันธ์

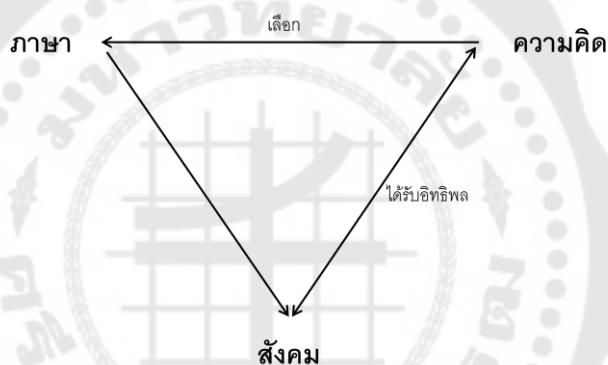
จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจะเห็นได้ว่า นักภาษาศาสตร์มีความคิดความเชื่อที่ว่าวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้น จำเป็นต้องศึกษามิติทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างตัวบทภาษาพูดและภาษาเขียนด้วย เพราะระบบความคิดความเชื่อของสังคม มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้สร้างตัวบท ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ต่าง ๆ อาจส่งผ่านมาทางตัวบทนั้น เป็นภาพสะท้อนกระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดวาทกรรมและอิทธิพลของวาทกรรมที่มีต่อสังคม

งานวิจัยนี้สนใจศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษา โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาเพราะเป็นข้อมูลทางภาษาที่ถูกคัดเลือกโดยกระทรวงศึกษาธิการ และส่งผ่านมาให้นักเรียนจำนวนมากเป็นผู้บริโภคและตีความตัวบท เพื่อศึกษาความคิดที่แฝงอยู่ในตัวบทและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ถ่ายทอดความคิดเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยมีความมุ่งหมายว่าการศึกษาตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจสภาพสังคมและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อหนังสืออ่านนอกเวลา และแนวโน้มที่หนังสืออ่านนอกเวลาจะมีต่อเด็กช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

จากแนวทางการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในประเด็นกลวิธีทางภาษาในสื่อเกี่ยวกับเด็กเพื่อให้เห็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทที่ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1.3 แนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา

กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ คือ ภาษา ความคิดของผู้ส่งสารและรับสาร และสังคม ภาษาเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่ง และมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ ในลักษณะที่ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเป็นผลจากการที่ผู้ส่งสารเลือกใช้โดยวัตถุประสงค์หรือเจตนาที่จะถ่ายทอดความคิดบางอย่าง ซึ่งความคิดหรือเจตนาของผู้ส่งสารย่อมเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากสังคม และในขณะเดียวกันความคิดหรือเจตนาของผู้ส่งสารก็อาจเป็นสิ่งที่มียิทธิพลต่อสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 8) สามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ดังภาพ

ภาพประกอบ 3 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสาร

จากความสัมพันธ์ดังกล่าว การศึกษาข้อมูลภาษา จึงอาจทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจความคิดและสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับภาษา ผู้วิจัยจึงทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาดังนี้

กลวิธีทางภาษา (linguistic strategies) หมายถึง ลักษณะภาษาที่ใช้นำเสนอข้อความ ซึ่งเป็นภาษาที่ “ถูกเลือก” เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างในการสื่อสาร (จันทิมา อังคพณิกิจ, 2561, น. 180) กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในสถานการณ์การสื่อสารที่แตกต่างกัน ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และเจตนาของผู้ส่งสาร งานวิจัยนี้สนใจศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นความคิดเกี่ยวกับลักษณะเด็กที่ดีจากหนังสืออ่านนอกเวลา ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษากลวิธีทางภาษาที่มักพบในการวิเคราะห์ตัวบทที่เกี่ยวข้องกับเด็ก พบกลวิธีต่างๆ ดังนี้

1. กลวิธีทางศัพท์ (lexical strategies)

กลวิธีทางศัพท์เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้คำศัพท์ (lexical choice) เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้ส่งสาร การเลือกใช้ศัพท์ของผู้ส่งสารย่อมแตกต่างกันไปตามสังคมและวัฒนธรรมของผู้ส่งสาร (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2561, น. 182) กลวิธีทางศัพท์ที่มักพบบ่อยมีดังนี้

1.1 การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ เป็นกลวิธีที่ใช้คำศัพท์ในการตั้งชื่อเรียกบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นมุมมองและความคิดที่ผู้ส่งสารมีต่อสิ่งที่กล่าวถึง

1.2 การเรียกขาน เป็นกลวิธีที่ใช้ในการระบุตัวบุคคล และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในการสื่อสารคำเรียกขานอาจแสดงให้เห็นบทบาท สถานภาพ และมุมมองที่ผู้ส่งสารมีต่อกันด้วย

1.3 การอ้างถึง การอ้างถึงเป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายอ้างถึงบุคคลต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงมุมมองของผู้ส่งสารที่มีต่อสิ่งที่ตนเองกำลังกล่าวถึง ซึ่งแตกต่างกันไปตามสังคมและวัฒนธรรม

1.4 การใช้คำกริยา คำกริยาเป็นคำที่ใช้แสดงเหตุการณ์ การกระทำ ความคิด ความรู้สึก หรือแสดงสภาพของบุคคล สัตว์ หรือบางสิ่งบางอย่าง การวิเคราะห์การปรากฏของคำกริยาในประโยค ต้องพิจารณารูปของคำกริยาและคำที่สัมพันธ์กับกริยานั้นด้วย เช่น คำนาม คำขยาย เพราะมีส่วนในการสื่อความหมาย

ในงานวิจัยของ อุมาวัลย์ ซีซ้าง (2555, น. 82) พบว่า เรื่องเล่าสำหรับเด็กพยายามปลูกฝังลักษณะของความเป็นเด็กดีและคนดี ผ่านพฤติกรรมต่างๆ ในด้านดีให้แก่เด็กว่า คุณลักษณะใดบ้างที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง ชุดความคิดเรื่องเด็กดีและคนดีสามารถแบ่งออกเป็นแนวคิดย่อย ๆ ได้ เช่น ความกตัญญูรู้คุณ ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม การตั้งใจเล่าเรียน เป็นต้น การนำเสนอแนวคิดเหล่านี้ใช้กลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์ ดังตัวอย่างการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องความกตัญญูรู้คุณ ได้แก่ ความกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นคนกตัญญู รู้ลึกกตัญญู มีความกตัญญู กตัญญูรู้คุณ ตอบแทนบุญคุณ ตอบแทนคุณ ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตัวละคร คำศัพท์กลุ่มนี้จะปรากฏร่วมกับข้อความในลักษณะของการกระทำที่ดี เช่น ตั้งใจเรียน เชื่อฟังคำสอนของพ่อ สละชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “ความยากจน ความกตัญญูต่อแม่มีส่วนกระตุ้นเตือนใจให้ดิฉันตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุด ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ”

(2) “บางวันยายก็จะโปรยข้าวสุกเหลือๆ จากก้นหม้อให้กินด้วย แม่ไ่กับลูกๆ ทั้งเจ็ดจะมีความสุขมาก และรู้สึกกตัญญูต่อตายายที่เลี้ยงดูพวกตนมาอย่างเมตตา”

2. การใช้โครงสร้างประโยค

การศึกษากลวิธีการใช้โครงสร้างประโยคในสื่อสำหรับเด็กพบว่า มักมีการเรียบเรียงประโยคที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เช่น

2.1 โครงสร้างประโยคที่ผู้ใหญ่มักเป็นผู้กระทำ และเด็กมักเป็นผู้ได้รับประโยชน์ หรือเป็นผู้ถูกกระทำ (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 141-144) พบว่าในหนังสือเรียน ความสัมพันธ์ในประโยคเช่นนี้เป็นการสื่อถึงภาพของผู้ใหญ่ซึ่งเป็นวัยที่พร้อมจะกระทำสิ่งต่าง ๆ และเป็นผู้ให้ที่กระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อเด็ก ในขณะที่เด็กถูกสื่อให้เห็นว่าเป็นวัยที่ยังอ่อนแอ ยังไม่สามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองและเป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังพบในเนื้อหาที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของตัวละครที่เป็นสัตว์ด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “พ่อพาลูกๆ ไปเที่ยวที่ทุ่งนาบ้าง ที่ภูเขาบ้าง บางทีก็พาไปดูหนังสนุกๆ บางทีก็พาไปซื้อของที่ตลาด”

(2) “ช้างน้อยจอมชนแกว่งวงเล่นในน้ำ ตลิ่งลื่น จึงเสียหลักเกือบตกลงไปในลำธาร ดีที่ป่าข้างหันกลับมาเห็น ใช้วงคว้าไว้ทัน”

2.2 โครงสร้างประโยคแสดงเหตุผล ปรากฏตัวอย่างในผลการศึกษาของอุมาวัลย์ ชีช้าง (2555, น. 85-95) เรื่องเล่าสำหรับเด็กมีการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความเชื่อเพื่อพ่อแม่และความมีน้ำใจขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “เจ้าหญิงมาลีและน้องเลี้ยงเติบโตขึ้น ยิ่งนานวันเจ้าหญิงมาลียิ่งสวยขึ้น กิริยามารยาทเรียบร้อย โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือคนที่ทุกข์ยาก มักแบ่งขนมของกินให้เด็กที่ยากจน เพื่อนบ้านเจ็บไข้ก็ไปเยี่ยมเยียน นำผลไม้และดอกไม้ไปให้บ้าง ชาวบ้านรักใคร่เจ้าหญิงมาลี จึงเรียกพระองค์ว่า “นางฟ้า”

(2) “ส่วนพ่อก็ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้า รักบ้าน รักครอบครัว ไม่สุรุษสุร่าย เป็นคนขยัน ประหยัดและอดออม ครอบครัวจึงมีความสุขและอบอุ่น”

(3) “ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีชื่อนานาคนหนึ่งยากจนมาก แต่เขาก็ตยังสามารถเก็บหอมรอมริบ จนมีเงินเหลืออยู่บ้าง เขาก็เอาเงินก้อนนี้ส่งเสียให้ลูกชายของเขาไปเรียนหนังสือ”

3. กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม (discourse – pragmatic strategies)

กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม (จันทิมา อังคพณิกิจ, 2561, น. 198) เป็นกลวิธีการวิเคราะห์ภาษาโดยต้องอาศัยความรู้ ความคิด และข้อมูลทางสถานการณ์ด้านสังคมวัฒนธรรมมาช่วยในการวิเคราะห์ประกอบไปด้วยกลวิธีย่อย ๆ ที่พบบ่อยคือ

3.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ เป็นการเสริมทัศนะของผู้พูดเข้าไปในข้อมูลทีกล่าว เพื่อให้ถ้อยคำของผู้พูดมีลักษณะเป็นความจริง ในงานวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น. 83-86) ที่ศึกษาความคิดเกี่ยวกับเด็กในหนังสือเรียน พบว่า ตัวบทหนังสือเรียนมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงความผูกมัดว่า ลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดีที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่ “ต้อง” หรือ “ควร” กระทำ รวมทั้งมีการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงทัศนภาวะของตัวละครผู้กล่าวข้อความนี้ไปสู่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “เราต้องรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา”

(2) “เส้นทางชีวิตของเราก็เหมือนเส้นด้าย ถ้าเราดำเนินชีวิตอย่างไม่มีหลักการและระบบระเบียบ คิด ทำ กิน อยู่ ไปตามอารมณ์ เมื่อเกิดปัญหา ก็เก็บหมักหมมเอาไว้หรือแก้ปัญหามาแบบขายผ้าเอาหน้ารอด ชีวิตย่อมยุ่งเหยิง จนในที่สุดก็กลายเป็นปมเงื่อนที่รัดตัวจนตาย”

3.2 การใช้มูลบท การใช้มูลบท เป็นการใช้ภาษาที่สื่อเน้นว่ามีความรู้ ความคิด หรือเหตุการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้าแล้ว แฝงอยู่ในข้อความ จากการศึกษางานวิจัยแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก พบว่างานวิจัยของพิชญา เชี่ยวภาษา (2559, น. 89-91) ที่ศึกษาวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการในนิตยสารครอบครัว มีการใช้มูลบทในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเด็ก ด้วยการใช้คำว่า คืน กลับคืนมา เปิด ใหม่ เคย เพิ่มขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ก่อนหน้านี้จะใช้สินค้าและบริการเป็นสิ่งที่ยังไม่พึงปรารถนา แต่เมื่อใช้สินค้าและบริการแล้วจะช่วยให้สิ่งที่ไม่พึงปรารถนากลายเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “เลือกผ้าคลอด อย่าลืมเลือกคีนูมิต้านทานให้ลูกน้อย ถึงจะผ้าคลอด แต่ความผืนยิ่งใหญ่ก็ไม่สะดุดลูกน้อยที่เกิดจากการผ้าคลอด อาจมีโอกาสเจ็บป่วยมากต้านทานให้กับเขาได้ด้วยนมแม่โภชนาการขึ้นถึง 20%* เพราะเขาอาจขาดโอกาสได้รับภูมิคุ้มกันตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิต แต่คุณแมก็สามารถคีนูมิต่ที่ดีที่สุดซึ่งมีจุลินทรีย์สุขภาพ (โพรไบโอติก) และอาหารของจุลินทรีย์ (พรีไบโอติก) ที่ทำงานร่วมกันแบบซิมไบโอติก ส่งเสริมภูมิคุ้มกันให้กลับคืนมา ”

(2) “หลักเกณฑ์ในการเลือกประกันอุบัติเหตุเด็กดูหลายส่วนโดยอันดับแรก คือ บริษัทที่มีความมั่นคงเชื่อถือใหม่ ถ้ามีเหตุอะไรเกิดขึ้นแล้วเราจะมีปัญหาเรื่องเคลมไหม ประกันครอบคลุมอะไรบ้างดูที่เคยซื้อประกันที่อื่น แต่พอประกันธนาคาร Happy PA for Child ออกมาก็เห็นเลยว่าดีกว่า ด้วยเบี้ยประกันที่ใกล้เคียงกัน แต่ความคุ้มครองมากกว่า เพราะเป็นประกันอุบัติเหตุที่คุ้มครองครอบคลุมถึงโรคที่เด็ก ๆ เป็นบ่อย 3 โรค คือ ไข้เลือดออก อาหารเป็นพิษ และลำไส้อักเสบเฉียบพลัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบแล้วเห็นว่าคุ้มค่ามากกว่าจึงไม่ลังเลที่จะซื้อให้ลูกค่ะ”

3.3 การใช้วัจนกรรม (speech acts) การใช้วัจนกรรม คือ การใช้ภาษาเพื่อแสดงเจตนาบางประการของผู้พูด เช่น ขอร้อง เคารพ ขนึ้เตือน สั่ง จากผลการศึกษาของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) พบว่าหนังสือเรียนมีการนำเสนอตัวบทในรูปแบบของนิทานและเรื่องเล่า จึงปรากฏบทสนทนาของตัวละครต่าง มักจะกำหนดให้ตัวละครเด็กและตัวละครใหญ่เป็นผู้แสดงวัจนกรรม โดยมีความแตกต่างกันดังนี้

3.3.1. วัจนกรรมที่แสดงโดยตัวละครที่เป็นเด็ก พบวัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการขอบคุณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “คุณครูคะ พวกเงาะอยู่ที่ไหนคะ” ดวงแก้วถาม

“รูปร่างหน้าตาเหมือนพวกเราไหมคะ” ชูใจถามบ้าง

(2) “อยากฟังจะชูใจ” มานีพูด แล้วหันไปหาพยาบาลข้างข้อร้องว่า “อย่ากรุณาเล่าให้ฟังบ้างซีคะ มานีชอบฟังนิทานที่พระเอก มีฤทธิ์ นางเอกใจดีและมีฤาษีด้วย”

(3) “ขอบคุณคุณครูมากครับ และขอบคุณพี่ๆ ลูกเสือทุกคน ผมจะไม่ลืมบุญคุณที่ทุกคนมีต่ออย่าและผม” น้อยบอก ครูตลับและลูกเสือสำรอง”

3.3.2. วัจนกรรมที่แสดงโดยตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ พบวัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการสั่งสอน วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการตำหนิ วัจนกรรมการชม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “เก่งมากลูก ลูกสามารถบอกประโยชน์ของอาหารบนโต๊ะได้ถูกต้อง” แม่กล่าวชมพัฒนา

(2) “เข้า...เด็ก ๆ เตรียมเอาผ้าพันขาได้แล้ว เราจะเดินป่าไปศึกษาธรรมชาติ ของพืชและสัตว์กันอีก” เสียงพี่อ้วนออกคำสั่ง

(3) “ระวัง ทำงานให้มีระเบียบและได้ผลดีนะ” คุณครูบอก แบ่งงานกัน เข้าซี แล้วทำให้เสร็จโดยเร็วที่สุดที่ได้”

3.4 การใช้อุปมาอุปไมย (metaphor) อุปมาอุปไมย “เป็นการเปรียบเทียบความเหมือนกันของสองสิ่ง โดยทั้งสองต้องเป็นสมาชิกของต่างกลุ่มความหมาย สิ่งที่น่ามาเป็น “แบบ” ในการเปรียบเทียบ เรียกว่า แบบเปรียบเทียบ (source domain/ vehicle) ส่วนสิ่งที่เป็นเป้าหมายที่เราต้องการพูดถึง เรียกว่า สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain/tenor)” (Lakoff and Johnson 1980, Saeed 1997, อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 99) ตัวอย่างผลการศึกษาศึกษาของพิชญา เชี่ยวภาษา (2559, น. 88-89) พบว่า การโฆษณาสินค้าและบริการในนิตยสารครอบครัว มีการใช้อุปมาอุปไมยในการเปรียบเทียบการดูแลเด็ก คือ การทำสงคราม เพื่อแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมโฆษณาทำให้พ่อแม่มองว่าสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กเจ็บป่วย ไม่แข็งแรงเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา เป็นความพ่ายแพ้ ต้องเตรียมตัวรับมือป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นกับเด็ก หากเกิดขึ้นแล้วก็ต้องกำจัดสิ่งไม่พึงปรารถนานั้น แต่พ่อแม่ไม่สามารถรับมือหรือกำจัดสิ่งไม่พึงปรารถนาได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยการใช้สินค้าและบริการในโฆษณาดังตัวอย่าง

(1) “แบ้งเด็กสูตรพิเศษที่มีคุณสมบัติในการช่วยปกป้องผิวจากความอับชื้น และสิ่งระคายเคืองต่าง ๆ พร้อมส่วนผสมของ Defensil จากสวิตเซอร์แลนด์ที่ช่วยเสริมสร้างเกราะคุ้มกันให้กับผิวเป็นอย่างดี...”

(2) “...เปิดประสบการณ์สู่โลกกว้าง พร้อมให้ลูกทำกิจกรรมได้อย่างมั่นใจ ไม่กลัวและไม่กังวลด้วยการเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันพร้อมเกราะป้องกันให้ผิวลูกแข็งแรง สุขภาพดี...”

(3) “อย่าปล่อยให้ฝุ่นภูมิแพ้มารังแกเขา”

3.5 การใช้เรื่องเล่า (narrative) เป็นกลวิธีทางภาษาที่มีการนำเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการนำเสนอเรื่องราวโดยแสดงรายละเอียดของเหตุการณ์ว่าใครเป็นผู้กระทำ กระทำอะไร มีอะไรเกิดขึ้น ที่ไหนและเมื่อไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ตามลำดับเวลา การใช้เรื่องเล่าจะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมและสร้างความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวของบุคคลในตัวบทกับผู้รับสาร จึงเป็นกลวิธีที่สร้างความน่าสนใจและความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561, น. 211-212) ตัวอย่างผลการศึกษาในงานวิจัยของ วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น. 117-118) พบว่า หนังสือเรียนใช้การลำดับเหตุการณ์ของนิทานและเรื่องเล่าต่าง ๆ ในการโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตามลักษณะของคนดีและคนไม่ดี โดยที่นิทานและเรื่องเล่าแต่ละเรื่องจะประกอบด้วยเหตุการณ์ในเรื่อง 2 ประเภท คือ เหตุการณ์ที่กล่าวถึงการกระทำและพฤติกรรม

ต่าง ๆ ของตัวละครในเรื่อง ซึ่งมักกล่าวถึงลักษณะของคนดีหรือคนไม่ดีที่หนังสือเรียนต้องการกล่าวถึง และเหตุการณ์ที่กล่าวถึงผลที่เกิดขึ้นกับตัวละครนั้นหลังจากกระทำและมีพฤติกรรมนั้น เหตุการณ์ทั้งสองนี้จะปรากฏต่อเนื่องกันเพื่อแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนนั้นเป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์ที่ตามมาซึ่งเป็นผล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การลำดับเหตุการณ์แบบพฤติกรรม - ผล

(1) เรื่องราวของปิติที่พูดปิดกับยาย

ปิติพูดปิดกับยายว่า ตนเองถูกมีดบาด → ปิติถูกยายตำหนิ

(2) นิทานเรื่องสวนส้มของลุงบุญ

ลุงบุญรู้จักทางานหาเลี้ยงชีพ ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก
→ ลุงบุญมีฐานะมั่นคงและมีชื่อเสียงรู้จักกันทั่วทั้งจังหวัด

2. การลำดับเหตุการณ์แบบเปรียบเทียบ เป็นการนำการลำดับเหตุการณ์แบบพฤติกรรม - ผลที่ตรงข้ามกัน 2 เหตุการณ์มาลำดับต่อเนื่องกัน โดยมักเริ่มต้นจากเหตุการณ์แบบพฤติกรรมที่ไม่ดีของตัวละครไปสู่เหตุการณ์แบบพฤติกรรมที่ดีของตัวละครเสมอ ดังตัวอย่าง

(3) เรื่องราวของปิติ

ปิติเกียจคร้าน เอาแต่เที่ยวเตร่ → ปิติถูกยายตำหนิ

ปิติช่วยเหลืองานบ้านอย่างขยันขันแข็งและมีความประพฤติดี →

พ่อไว้วางใจและอนุญาตให้ปิติไปเที่ยวกับเพื่อนได้

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของเด็กกับกลวิธีทางภาษาในสื่อเกี่ยวกับเด็กที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นแนวทางสำหรับนำมาใช้ในการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นประถมศึกษาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการต่อไป

2. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

งานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995, p.59 อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.42) ที่ประกอบด้วยการวิเคราะห์ตัวบท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมเป็นกรอบในการศึกษา ในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของหนังสืออ่านนอกเวลา โดยนำเสนอผลการศึกษาการผลิต/กระจายตัวบท และการบริโภค/ตีความตัวบทใน 2 ประเด็นคือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความสัมพันธ์ของหลักสูตรการศึกษากับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การศึกษาคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก และประเด็นเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของหนังสืออ่านนอกเวลา ภาพรวมของตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นตัวบทในการวิจัย และการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก

2.1.1 ความหมายและความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล, 2548, น. 2)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่า เป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต้องเป็นสิ่งที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนและต้องมีการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสม

การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นได้ตามความต้องการของสถานศึกษา ต่อมาในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ มีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคี ประองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์ สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่น ทั้งกาย วาจา ใจ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความเป็นจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต และมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

ข้อที่ 3 มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายาม ในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการ เรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปองค์ ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อที่ 5 หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มี เหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง

ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและ รับผิดชอบในการทำหน้าที่การงานด้วยความพากเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตาม เป้าหมาย

ผู้ที่มีมุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม พุ้มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูทักท้วง ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขของตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

การศึกษาความหมายและความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการต้องการพัฒนาผู้เรียนในด้าน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยกำหนดนิยามและลำดับความสำคัญให้เป็นรูปธรรมไว้ 8 ด้านดังกล่าวข้างต้น และมีวิธีการถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียน 4 วิธีคือ นูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดโครงการเพื่อพัฒนา และสอดแทรกในกิจกรรมประจำวัน

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้วิจัยจึงสนใจว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีความสอดคล้องกับเป้าหมายและลำดับความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร

2.1.2 ความสัมพันธ์ของหลักสูตรการศึกษากับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

กาญจนา คุณารักษ์ (2553, 463) และอัมพร บัวศรี (2542, 74-81) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และจัดระเบียบให้กับสภาพสังคม การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศ จากหลักการดังกล่าว เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ว่าจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ล้วนเป็นภาพสะท้อนสภาพสังคม เศรษฐกิจ และ

ค่านิยมของประเทศในช่วงเวลานั้น ว่าต้องการภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเมื่อสำเร็จตามหลักสูตรนั้น ๆ ให้ออกมาในรูปแบบใด

การวิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยศึกษาด้วยบทหนังสืออ่านนอกเวลาจำนวน 5 เล่ม ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งจากการศึกษาประวัติของการผลิตตัวบท พบว่าหนังสือเรื่องนกนางเขน ของกวีดิวิทย์โยลาร (กวี กวีดิวิทย์โยลาร) และอร่าม สิทธิสาริบุตร ตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2483 เรื่องโสนน้อย ของแมนมาส ขวลิขิต ตีพิมพ์ พ.ศ. 2528 เรื่องส้มสีม่วง ของดาวกระจาย ตีพิมพ์ พ.ศ. 2544 เรื่องหนูหล่อกับมอมอ ของสมนึก พานิชกิจ ตีพิมพ์ พ.ศ. 2545 และเรื่องสี่เทาเจ้าตัวจิว ของรัศมี เปื้อนขุนทด ตีพิมพ์ พ.ศ. 2548

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบริบทสภาพสังคมในปีที่พิมพ์หนังสืออ่านนอกเวลาครั้งแรก และบริบทสภาพสังคมในปีที่ประกาศใช้หนังสืออ่านนอกเวลาโดยสังเขปจากจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เทียบกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อนำไปสู่การอภิปรายแนวคิดที่ถูกผลิตซ้ำในหนังสืออ่านนอกเวลาตั้งแต่เล่มแรกซึ่งตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2483 ถึงเล่มที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2548

แผนการศึกษาชาติและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลาการผลิตหนังสืออ่านนอกเวลา มีความเป็นมา สภาพสังคม และจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียน มีรายละเอียดดังนี้

2.1.2.1 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475

ความเป็นมาและสภาพสังคม

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 เป็นแผนการศึกษาฉบับแรกเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลังจากทีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชนชาวไทย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 คณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศได้กำหนดให้หลักการศึกษาเป็น 1 ในหลัก 6 ประการที่จะบริหารกิจการบ้านเมืองต่อไป กระทรวงธรรมการได้กล่าวถึงหลักการศึกษาไว้ว่า “ในหลักการศึกษา รัฐบาลนี้มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้การศึกษาแก่พลเมืองทั่วไปอย่างเต็มที่ ให้ได้รับการอบรมในระบอบการปกครองตามแบบรัฐธรรมนูญ ให้ได้รับการศึกษาทางธรรมชาติทางการงานและทางการสมาคม ผูกพันให้รอบรู้ มีปัญญาความคิด รู้จักค้นคว้าหาเหตุผลโดยตนเอง มีจรรยาประกอบด้วยกำลังกายและกำลังใจเป็นอันดี ทั้งกับไม่ให้ละทิ้งเสียซึ่ง จริยศึกษาแห่งชาติ

ชนบทรอบน้อมประเพณีที่ดีของไทย มุ่งประสงค์ให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาแล้วสามารถประกอบอาชีพ มีอนามัยและศีลธรรมอันดีงาม” (กรมวิชาการ, 2504, 82)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ จุดมุ่งหมายข้อ 3. ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาด้าน จริยศึกษา – อบรมให้มีศีลธรรมอันดีงาม พุทธิศึกษา - ให้ปัญญาความรู้ และ พลศึกษา – ฝึกหัดให้เป็นผู้มีร่างกายบริบูรณ์ ให้สมดุลกัน

2.1.2.2 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

ความเป็นมาและสภาพสังคม

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 94 ตอนที่ 31 วันที่ 12 เมษายน 2520 ประกาศให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ระบุว่าแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ, 2530, ๗-๘) กำหนดจุดมุ่งหมายให้เกิดกับผู้เรียน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. คุณสมบัติที่ต้องการเน้น 2. ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต 3. ชีวิตที่สงบสุข และ 4. สมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ

2.1.2.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ความเป็นมาและสภาพสังคม

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 เป็นหลักสูตรที่ใช้แทนหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หลักสูตรนี้ใช้คำว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นครั้งแรก ปรากฏอยู่ในส่วนนำของจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ว่า “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพจึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์” (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, 1) จำนวน 9 ประการ

2.1.2.4 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ความเป็นมาและสภาพสังคม

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ในโรงเรียนต้นแบบตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 กระทั่งปีการศึกษา 2555 จึงใช้ครบทุกระดับชั้นในทุกโรงเรียน จุดเด่นของหลักสูตรฉบับนี้คือ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมผู้เรียน สัมพันธ์กันเป็นคุณภาพของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการทำหลักสูตรการเรียนการสอนในแต่ละระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, น. 1-3) ลดปัญหาความลักลั่นกัน เช่นหลักสูตรที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลต่อการย้ายโรงเรียน และการทดสอบระดับชาติ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดหมายมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความสอดคล้องของเป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแผนการศึกษาและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา ดังตาราง 4

ตาราง 4 ความสอดคล้องของเป้าหมายหลักสูตรและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแผนการศึกษาและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ
ปีการผลิตตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521	หลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา พุทธศักราช 2544	หลักสูตรแกนกลาง การศึกษามัธยมศึกษา พุทธศักราช 2551	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษามัธยมศึกษา พุทธศักราช 2551	ผู้วิจัย
1. ศึกษาศาสตร์ - อบรมให้มี ศีลธรรมอันดีงาม	3. ชีวิตที่สงบสุข 4. สมาชิกที่ดีของชุมชนและ ชาติ	1. เป็นคุณค่าของตนเอง มี วินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตาม หลักธรรมของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึง ประสงค์ให้สังคม 7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของ ชาติไทย ภูมิใจในความเป็น ไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นใน วิถีชีวิตและการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	1. มีคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็น คุณค่าของตนเอง มีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง 4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและ พลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและ การปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	1. รักชาติ ศาสนา กษัตริย์ 7. รักความเป็นไทย 5. อยู่อย่างพอเพียง 8. มีจิตสาธารณะ	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น

ตาราง 4 (ต่อ)

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521	หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2544	หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	ผู้วิจัย
		8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและ พัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม 9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่ง ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างมีความสุข	5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่ มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่ง ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างมีความสุข		
	1. คุณสมบัติที่ต้องการเน้น 2. ความรู้และทักษะพื้นฐาน ในการดำรงชีวิต	2. มีความคิดสร้างสรรค์ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการ เขียน และรักการค้นคว้า 3. มีความรู้ขั้นพื้นฐานรู้เท่า ทันการเปลี่ยนแปลงและ ความเจริญก้าวหน้าทาง วิทยาการ มีทักษะและ		3. มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย

ตาราง 4 (ต่อ)

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521	หลักสูตรการศึกษานาน พื้นฐาน พุทธศักราช 2544	หลักสูตรแกนกลาง การศึกษานานพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษานานพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	ผู้วิจัย
		ศักยภาพในการจัดการ การ สื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับเปลี่ยนการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ 4. มีทักษะและกระบวนกร โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างสรรค์ ปัญญา และทักษะ ในการดำเนินชีวิต			
		6. มีประสิทธิภาพในการผลิต และการบริโภค มีค่านิยมเป็น ผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค		6. มุ่งมั่นในการทำงาน	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย
3.พลศึกษา - ฝึกหัดให้เป็นผู้มี ร่างกายสมบูรณ์		5. รักการออกกำลังกาย ดูแล ตนเองให้มีสุขภาพและ บุคลิกภาพที่ดี	3. มีสุขภาพกายและ สุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และ รักการออกกำลังกาย		คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย

จากตาราง 4 ความสอดคล้องของเป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแผนการศึกษาและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับปีที่ผลิตตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา พบว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการใช้หลักสูตรที่มีความคล้ายคลึงกันมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทุกประการ เป็นหลักฐานยืนยันว่าหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นกลุ่มข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ น่าจะมีการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามที่หลักสูตรต้องการ จึงได้มีการกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการผลิตมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จุดมุ่งหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรที่นำเสนอมาข้างต้น พบว่า สามารถจัดกลุ่มของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ 3 ประเภท เรียงลำดับจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน

2.1.3 การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็ก

ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก พบความคิด 3 ลักษณะที่พบบ่อย คือ 1. เด็กดีและเด็กไม่ดี เช่น ความกตัญญู ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม และการตั้งใจเล่าเรียน 2. เด็กหญิงและเด็กชาย และ 3. ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังนี้

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 – 2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ พบลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับเด็ก 10 ประการ คือ ความคิดเรื่องเด็กดีและเด็กไม่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ลักษณะความเป็นหญิงและความเป็นชาย เด็กกับประเทศไทยสถาบันพระมหากษัตริย์ รัฐบาลประชาชน เมืองและชนบท ครูและศิษย์ ประชาธิปไตย และคนชายขอบในสังคมไทย

ในประเด็นความคิดเรื่องเด็กดีและเด็กไม่ดีซึ่งมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับเด็กที่เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา พบว่าเด็กดีต้องมีลักษณะดังนี้ เด็กดีคือสมาชิกที่ดีของสังคม คือ เด็กต้องขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย สุภาพเรียบร้อย ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน รับผิดชอบ คล่องแคล่วว่องไว มีความสามัคคี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รักความสะอาด

รู้จักกาลเทศะ มีวาจาไพเราะ ไม่กล่าวเท็จ กล่าวหาญ เทียงธรรม มีสติปัญญาดี สอนง่ายและมี
ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และเป็นพลเมืองดีของชาติ ต้องทำประโยชน์เพื่อชาติและส่วนรวม รัก
และเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อุมาวัลย์ ชีช้าง (2555) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่อง
เล่าสำหรับเด็ก ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พบว่าลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก ได้แก่ความคิด
เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ ความเป็นเด็กดีและคนดี บทบาทชาย-หญิงในสังคมไทย
ความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ ความคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ความเป็นเด็กดีในงานวิจัยของอุมาวัลย์คือ เคารพผู้อาวุโส กตัญญูรู้คุณ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจ ขยันหมั่นเพียร ประหยัดอดออม ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำงานที่สุจริต รัก
ชาติบ้านเมือง ปฏิบัติตามหลักศาสนา จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ชิษณุพงศ์ อินทรเกษม (2557) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์
ในวาทกรรมโฆษณาสถาบันกวดวิชา พบว่า เด็กที่ดีควรมีลักษณะใฝ่เรียนรู้ คือ นักเรียนควรเป็นคน
เก่งและเป็นที่ 1

พิชญา เชี่ยวภาษา (2559) ศึกษา “ความเป็นเด็ก” ในวาทกรรมโฆษณาสินค้า
และบริการในนิตยสารครอบครัว พบชุดความคิดความเป็นเด็ก 6 ชุดความคิด ดังนี้ 1. เด็กจะต้อง
มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ 2. เด็กจะต้องมีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน 3. เด็กจะต้องมี
สติปัญญาเฉลียวฉลาด เรียนเก่ง 4. เด็กจะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม 5. เด็กจะต้องมีทักษะที่
ดีรอบด้าน และ 6. เด็กจะต้องมีอนาคตที่ดีมั่นคง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสื่อเกี่ยวกับ
เด็กทั้ง 4 เรื่องพบว่า งานวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และอุมาวัลย์ชีช้าง ศึกษาสื่อเกี่ยวกับเด็กที่เป็น
กลุ่มข้อมูลของรัฐ และชิษณุพงศ์ อินทรเกษม และพิชญา เชี่ยวภาษา ศึกษาสื่อเกี่ยวกับเด็กที่เป็น
กลุ่มข้อมูลของภาคเอกชน แต่งานวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม พบประเด็นเกี่ยวกับเด็กที่มีลักษณะร่วมกันคือ
การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม นอกจากนี้ยังพบประเด็นเพิ่มเติมคือ การ
เห็นความสำคัญของสถาบันทางสังคมได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในสื่อที่เป็นกลุ่มข้อมูล
ของรัฐ จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหนังสืออ่าน
นอกเวลา เนื่องจากกลุ่มข้อมูลดังกล่าวน่าจะทำให้เห็นภาพของเด็กที่สังคมไทยต้องการชัดเจนขึ้น

2.2 หนังสืออ่านนอกเวลา

2.2.1 ความหมายและความสำคัญของหนังสืออ่านนอกเวลา

หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งคณะกรรมการ
พิจารณาคัดเลือกหนังสือและประกาศให้สถานศึกษาเลือกใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีวิธีการในการ

ใช้คือให้สถานศึกษาเป็นผู้เลือกใช้เพื่อเสริมการเรียนรู้โดยให้นักเรียนอ่านประกอบนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังสือนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) และมีจุดประสงค์ในการใช้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุ มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร นอกจากนั้นยังมีจุดประสงค์ให้ใช้เพื่อ “แสดงความเป็น เอกลักษณ์ของชาติ เสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติ และเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อ สร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2554b)

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. 2525 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554a, น. 14) และต่อมามีการปรับปรุง เพิ่มเติมรายชื่อโดยคณะกรรมการการจัดทำหนังสือเรียนและคู่มือครูภาษาไทย ทำให้ในขณะนั้นมี หนังสืออ่านนอกเวลาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวม 40 รายการ และระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย 71 รายการ

ในปี พ.ศ. 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา เป็น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคือ “เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ” โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ จัดทำเกณฑ์การคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รัชชมนี เป็น ประธานผู้พิจารณาจัดทำเกณฑ์การคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา ร่วมกับเขตการศึกษามีหนังสือที่ ผ่านการพิจารณาเพิ่มเติมจากบัญชีเก่าจำนวน 60 รายการ แบ่งเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้เลือกอ่านภาค เรียนละ 2 เล่ม โดยให้เลือกอ่านไม่ซ้ำกัน ในหลักสูตรดังกล่าวแบ่งเกณฑ์การพิจารณาเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านเนื้อหา ภาษา รูปแบบ ต้องเป็นหนังสือที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร ทำให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง พัฒนาความคิด สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ มีคุณค่าและ สารประโยชน์ สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน เนื้อหาไม่ขัดต่อความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมของสังคม เป็น เรื่องให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรมไทยหรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาษาและรูปแบบการแต่งเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง มีลักษณะเป็นบันเทิงคดี หรือสารคดี เป็นเรื่องแต่งหรือเรื่องแปลก็ได้ ความสั้นยาวเหมาะสมกับเวลา 1 ภาคเรียนตามที่ หลักสูตรกำหนด วิธีการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจและชวนอ่าน ถูกต้องตามหลักการประพันธ์และมี

วรรณศิลป์ ต้องใช้สำนวนภาษาถูกต้องและเหมาะสม มีความยากง่ายเหมาะสมกับชั้นและวัยของผู้เรียน

2. ด้านรูปลักษณะของหนังสือ ต้องมีรูปเล่มน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ขนาดตัวอักษรชัดเจน คำชี้แจง และสารบัญให้รายละเอียดชัดเจน ภาพประกอบถูกต้องเหมาะสมชัดเจน

3. ลิขสิทธิ์และการจัดพิมพ์จำหน่าย ต้องเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย มีลิขสิทธิ์ถูกต้องสามารถพิมพ์จำหน่ายครั้งต่อไปได้หากได้รับการพิจารณาคัดเลือก และถ้าเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ในท้องถิ่น ต้องมีระบบจัดจำหน่ายด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ.2551 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทบทวนหลักสูตรการศึกษาอีกครั้ง และได้จึงได้จัดทำ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสในสถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้เอง ซึ่งสถานศึกษากำหนดไว้มาก ทำให้ “ผลการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไม่เป็นที่น่าพอใจ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554a, น. 16) ในหลักสูตร พ.ศ. 2551 นี้เองที่มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ประการ

ในพ.ศ. 2554 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้ประกาศรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จำนวน 44 เล่ม แบ่งเป็นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 10 เล่ม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 10 เล่ม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 12 เล่ม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 12 เล่ม โดยมีจุดมุ่งหมายการใช้ “เพื่อพัฒนาทักษะความสามารถและพัฒนาคุณลักษณะ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะนิสัยตามพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย ได้แก่ เป็นผู้ใฝ่ดี ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการศึกษาและการทำงาน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554a, น. 18)

สำหรับหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ประกอบด้วยเรื่อง นกกางเขน โสนน้อย ส้มส้มวง หนูหลอกกับมอมอ และสี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หนังสืออ่านนอกเวลา สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นการประกาศหนังสืออ่านนอกเวลาครั้งที่ 3 มีความแตกต่างจากหนังสืออ่านนอกเวลาที่เคยประกาศมาในครั้งที่ 1 และ 2 ใน 2 ประเด็น คือ

1. มีการประกาศหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งไม่เคยประกาศมาก่อนในครั้งที่ 1 และ 2

2. มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในด้านที่หนังสืออ่านนอกเวลาไม่เพียงแต่มุ่งพัฒนาทักษะความสามารถแต่ยังมุ่งพัฒนาคุณลักษณะนิสัยของผู้เรียนอีกด้วย

ลักษณะ 2 ประการดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจจะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษา

2.2.2 ภาพรวมของตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นตัวบทในการวิจัย

2.2.2.1 นกกาขเณ

หนังสือเรื่อง นกกาขเณ ผลงานของหลวงกัรติวิทโยฬาร (นายก็ กัรติวิทโยฬาร) และนายอร่าม สิทธิสาริบุตร (หลวงกัรติวิทโยฬาร และ อร่าม สิทธิสาริบุตร, 2561) เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่าน ระดับประถมศึกษา ตามประกาศรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2483 โดยกรมวิชาการ กระทรวงธรรมการ กำหนดให้ใช้เป็นหนังสือเรียน และใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 และเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในหลักสูตรปัจจุบัน มีการพิมพ์ซ้ำอย่างต่อเนื่องถึงปี 2558 รวม 57 ครั้ง ฉบับที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นฉบับสองภาษา ไทย - อังกฤษ ของสมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการอ่าน ไม่ได้จัดจำหน่าย

เนื้อเรื่องนกกาขเณ เริ่มต้นจากนกกาขเณตัวผู้ และนกกาขเณตัวเมีย ทั้งสองต่างสูญเสียนกที่เป็นคู่รักไปด้วยเด็กนินัสยไม่ดีทำร้ายและอีกตัวหนึ่งตายเพราะเสียใจที่ถูกนกจูบกิน นกทั้งสองรู้สึกชอบพอกันจึงตกลงใจใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน สร้างรังและมีลูก 4 ตัว ชื่อ นิม นิด หน้อย น้อย แต่ละตัวมีนิสัยแตกต่างกัน พ่อกับแม่นกพยายามสอนทั้งทักษะชีวิต และทักษะทางสังคมให้กับลูกนกทุกตัว จนลูกนกเติบโตและแยกจากพ่อแม่ไปใช้ชีวิตของตนเองตามวิถีของนกกาขเณต่อไป

2.2.2.2 โสนน้อย

โสนน้อย (แม่นมาส ขวลิขิต, 2528) เป็นงานเขียนประเภทนวนิยาย ผลงานของศาสตราจารย์ คุณหญิงแม่นมาส ขวลิขิต ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2528 โดยสำนักพิมพ์ชมรมเด็ก และได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เนื้อเรื่องของโสนน้อย มีตัวละครหลักคือเด็กหญิงจาด อาศัยอยู่ในเรือที่เป็นเสมือนบ้าน จาดใช้ชีวิตอยู่ในเรือกับพ่อและแม่ พ่อมีอาชีพรับจ้าง แม่สุขภาพไม่แข็งแรงไม่สามารถช่วยพ่อทำงานได้ จาดมีบ้านทรงไทยหลังเล็กๆ คล้ายศาลพระภูมิ ที่เธอและเพื่อนชายคนสนิทไปพบเข้าโดยบังเอิญ และเก็บมาไว้ในเรือด้วย จาดรักบ้านทรงไทยหลังน้อยนี้มาก ตลอดทั้งเรื่องเด็กหญิงมีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่ไม่มีบ้านอยู่บนพื้นดินเหมือนกับคนทั่วๆ ไป ครอบครัวของเธอยากจน พ่อต้องทำงานหนักถูกเอารัดเอาเปรียบสารพัด แต่ก็พยายามสอนให้จาดเป็นคนดี รู้จักผิดชอบชั่วดี เหตุการณ์สำคัญคือจาดกับเพื่อนชายแอบขโมยตุ๊กตาทำวแกนเพื่อนำมาเป็นเครื่องประดับบ้านทรงไทยหลังน้อย แต่ถูกตำรวจจับได้ พ่อไม่ดูดาแต่สอนให้จาดเห็นถึงโทษที่เกิดจากการเป็นขโมย พ่อและแม่เข้าใจความรู้สึกของจาดมาโดยตลอดว่าจาดต้องการมีบ้าน มีเพื่อน จึงตัดสินใจพาจาดไปอาศัยที่ดินของญาติ ทำนาและปลูกบ้านให้จาดอยู่

2.2.2.3 ส้มสีม่วง

ส้มสีม่วง (ขวัญใจ เอ็มใจ, 2544) เป็นวรรณกรรมเยาวชน ผลงานของดาวกระจาย ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ประจำปี 2544 ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2544 ฉบับที่ใช้ในการศึกษาตีพิมพ์ครั้งที่ 9 พ.ศ. 2554 ได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เนื้อเรื่องของส้มสีม่วง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อสู้ของลุงเทิด นักเขียนวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลดีเด่นต่อเนื่องมาถึง 25 ปี กับกองทัพปราบฝัน โดยมีเด็กชายหญิง 2 คนคือ จ้อยและแก้ว ซึ่งเป็นผู้รู้ความลับของอาณาจักรนักปราบฝันเป็นผู้ช่วย จึงสามารถขับไล่เหล่าศัตรูที่คอยทำลายจินตนาการของมนุษย์ และทำให้ลุงเทิดเขียนหนังสือเพื่อเติมความฝันให้แก่เด็ก ๆ ต่อไปได้

2.2.2.4 หนูหล่อกับมอมอ

หนูหล่อกับมอมอ (สมนึก พานิชกิจ, 2545) เป็นวรรณกรรมเยาวชนผลงานของสมนึก พานิชกิจ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2545 โดยสำนักพิมพ์ชมรมเด็ก และได้รับคัดเลือกให้

เป็นหนึ่งในรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เนื้อเรื่องของหนูหล่อกับมอมมอ เป็นเรื่องราวของหนูหล่อ เด็กน้อยที่เกิดมาในครอบครัวเกษตรกรเลี้ยงโคนม พ่อของหนูหล่อมีวัวตัวหนึ่งชื่อนางใจ คลอดลูกออกมาเป็นวัวตัวผู้ หนูหล่อตั้งชื่อว่า มอมมอ พ่อจะขายไปเพื่อนำไปฆ่าเพื่อกินเนื้อ เพราะเลี้ยงไว้ไม่เกิดประโยชน์ หนูหล่อขอร้องพ่อให้เลี้ยงมอมมอไว้ โดยสัญญาว่าจะเป็นเด็กดีช่วยเหลืองานของพ่อแม่และตั้งใจเรียน จะรับผิดชอบดูแลมอมมอให้ดีที่สุด พ่อกับแม่อนุญาต หนูหล่อตั้งใจเลี้ยงดูมอมมออย่างดี และรับผิดชอบตามหน้าที่ของตนเองได้สมกับที่รับปากไว้กับพ่อ ด้วยความเป็นเด็กเผลอปล่อยมอมมอไปกินข้าวในนาของชาวบ้าน เกิดเรื่องราวขึ้น หนูหล่อกลัวว่าจะสูญเสียมอมมอไป แต่พ่อก็ให้ออกาสักครั้ง มอมมอรักหนูหล่อมากปกป้องหนูหล่อจากอันตราย พ่อกับแม่จึงยอมให้หนูหล่อกับมอมมออยู่ด้วยกันตลอดไป

2.2.2.5 สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว

สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว (รัศมี เปื้อขุนทด, 2548) เป็นวรรณกรรมเยาวชน ผลงานของรัศมี เปื้อขุนทด ตีพิมพ์ครั้งแรกปี พ.ศ.2548 โดยสำนักพิมพ์มติชน และได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เนื้อเรื่องของสีเทาเจ้าตัวจิ๋ว เป็นเรื่องราวของสีเทา ค้าวคาวเด็กที่เกิดมาได้ไม่กี่วัน ต้องพลัดพรากจากอกแม่ โดยที่ตนเองก็ยังไม่รู้ว่าเป็นสัตว์อะไร มาจากที่ใด การตามหาแม่ของสีเทาได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากบรรดาสัตว์ต่าง ๆ ทั้งป่าวู้ ไก่โต้ง กระรอกหางพวง บ่างช่วงร่อน ในที่สุดสีเทาที่รู้ว่าตนเองคือค้างคาว พยายามบินออกตามหาแม่ทุกคืน และได้พบกับแม่เพราะความมุ่งมั่นของตนเอง และความช่วยเหลือจากสัตว์ทุกตัว

จากการศึกษาภาพรวมของตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นตัวบทในการวิจัย พบว่า หนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 5 เรื่อง มีลักษณะร่วมกันคือ มีเด็กและผู้ใหญ่เป็นตัวละครหลัก โดยตัวละครเด็กมีทั้งที่เป็นมนุษย์และสัตว์ แต่ก็ยังเป็นเด็กในช่วงอายุเดียวกันคือไม่เกินระดับประถมศึกษา และมีตัวละครผู้ใหญ่ คือ พ่อแม่ เพื่อนบ้าน และผู้อื่นในสังคม ที่คอยช่วยเหลือขัดเกลาหรืออบรมสั่งสอนเด็ก ลักษณะของตัวบทดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับบริบทของการสื่อสารของหนังสืออ่านนอกเวลาที่ประกอบด้วยผู้ใหญ่ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ครู และเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

2.2.3 การศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในประเด็นต่าง ๆ

ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่ศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของหนังสืออ่านนอกเวลาเพิ่มขึ้น และจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์บริบทแวดล้อมของหนังสืออ่านนอกเวลา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา ผลการศึกษาพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 จนถึงปัจจุบัน มีงานวิจัยที่ศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในประเด็นต่างๆ จำนวน 5 เล่ม ดังนี้

งานวิจัยจำนวน 3 เล่ม ได้แก่ งานวิจัยของ อมรา เทศกรณ์ (2520) ยุพดี ฤทธิสิทธิ์ (2522) และเนาวรัตน์ สวินทร์ (2525) ศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษา โดยวิเคราะห์คุณค่าและองค์ประกอบของเรื่อง และศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านนอกเวลา โดยเลือกกลุ่มข้อมูลที่แตกต่างกันได้แก่หนังสืออ่านนอกเวลาประเภท นวนิยาย เรื่องสั้น และสารคดี ตามลำดับ

งานวิจัยของสุดารัตน์ ชรรินชัย (2531) ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทนวนิยาย พบมโนทัศน์ทางจริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลา ดังนี้ การวิจารณ์อย่างมีเหตุผล มีความเมตตาอารี ชยัน กตัญญู กตเวที รักและเทิดทูนศาสนา พระมหากษัตริย์และรู้จักตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงทรัพยากรของชาติและกระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และยึดมั่นในสัมมาชีพ

งานวิจัยของอภิกมาส มากจ้อย (2543) ศึกษาองค์ประกอบ และกลวิธีการประพันธ์ในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 พบว่ามีการนำเสนอความคิดเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเพื่อพัฒนาและทำประโยชน์แก่สังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาถูกนำไปศึกษาด้วยวิธีการศึกษาที่หลากหลายทั้งในด้านแนวคิด กลวิธีการประพันธ์ และบทบาทในการนำไปใช้ การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยหนังสืออ่านนอกเวลาจึงทำให้เห็นแง่มุมที่หลากหลายเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา แต่อย่างไรก็ตามพบว่างานวิจัยเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลาส่วนใหญ่ศึกษาในฐานะที่หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นวรรณคดี ไม่ใช่ข้อมูลทางภาษาและมักศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นประถมศึกษา และศึกษาในฐานะที่หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นข้อมูลทางภาษา ดังเหตุผลที่ได้กล่าวในความเป็นมาและ

ความสำคัญว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็นนักเรียนกลุ่มแรกที่ได้รับการถ่ายทอดสารจากหนังสือ
อ่านนอกเวลานั่นเอง

บทที่ 3

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ในหนังสืออ่านนอกเวลา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นลักษณะของเด็กที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน กำหนดไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสตร์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดทางภาษาศาสตร์ ได้แก่ การวิเคราะห์ กลวิธีทางภาษา มาใช้เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในบทนี้จึงเป็นผลการศึกษาของผู้วิจัยที่ได้จากการ วิเคราะห์กลวิธีทางภาษา คือ วิธีการทางภาษาที่ใช้เพื่อถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จาก ตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

ผลการศึกษาพบว่า หนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาตามประกาศของ กระทรวงศึกษาธิการ นำเสนอคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งสิ้น 3 คุณลักษณะ ได้แก่

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน

มีรายละเอียดดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย คือ ความคิด ความประพฤติที่เป็น ลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก เป็นลักษณะของเด็กดีที่ผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กเป็น จากการศึกษาพบ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย 12 คุณลักษณะ ได้แก่ การดูแลตนเอง ความสุภาพ ความมุ่งมั่น ความกล้าหาญ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความใฝ่เรียนรู้ ความสนุกสนาน ความรับผิดชอบ การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา ความพยายาม ความอดทน และการมีความคิดสร้างสรรค์ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย

ที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย	นก กาง เขน	โส น น้อย	ส้ม ส้ม ม่วง	หนู หล่อ กับ มอ มอ	สี เทา เจ้า ตัว จิ๋ว
1	การดูแลตนเอง	✓	✓	✓	✓	✓
2	ความสุภาพ	✓	✓	✓	✓	✓
3	ความมุ่งมั่น	✓	✓	✓	✓	✓
4	ความกล้าหาญ	✓	✓	✓	✓	✓
5	การเชื่อฟังผู้ใหญ่	✓	✓	✓	✓	✓
6	ความใฝ่เรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓
7	ความสนุกสนาน	✓	✓	✓	✓	✓
8	ความรับผิดชอบ		✓	✓	✓	✓
9	การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา	✓		✓	✓	✓
10	ความพยายาม	✓	✓	✓		✓
11	ความอดทน		✓	✓	✓	✓
12	การมีความคิดสร้างสรรค์			✓		

1.1 การดูแลตนเอง

คือ พฤติกรรมที่เด็กเห็นความสำคัญของการรักษาความสะอาดร่างกายของตนเอง และที่อยู่อาศัย ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง และผู้อื่น ดังนี้

1.1.1 การดูแลรักษาความสะอาดร่างกายตนเอง

ตัวอย่างที่ 1

วันหนึ่ง เวลาเช้าตรู่ แม่ยกปลากุหลาบๆ ให้ตื่นนอน มันเรียกลูกของมันว่า “ตื่นเถิดลูก รัก วันนี้พ่อและแม่จะพาหนูไปดูโลกภายนอก หนูต้องใช้ขนให้สะอาดหมดจด เราจะได้รู้สึกภูมิใจ”

(นกกางเขน, 2483: น.80)

จากตัวอย่างที่ 1 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการดูแลความสะอาดร่างกายของตนเองแก่เด็ก โดยเลือกใช้เสียงของผู้ใหญ่ คือตัวละครแม่นกที่สั่งสอนลูกนก และเลือกใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ต้อง” คู่กับคำศัพท์ที่แสดงคุณลักษณะคือ “สะอาด” และเลือกใช้คำประเมินค่าคุณลักษณะความสะอาดว่าจะทำให้เด็กรู้สึก “ภูมิใจ”

ตัวอย่างที่ 2

แม่ตักแกงอ่อมปลาช่อนตัวโตโรยผักกะแยงหอมกรุ่นให้หนึ่งถ้วย แล้วนั่งมองลูกชาย ทั้งอย่างรู้ทันว่า “ไปแะคอกมอมมละซี มือไม่ล้างแล้วยัง”

หนูหล่อยิ้มแหยๆ เฟ็งนึกได้ ลูกไปล้างมือก่อนกลับมากินใหม่ ล้างมือก่อนกินข้าว เป็นเรื่องที่หนูหล่อไม่อยากลืม แต่มักจำไม่ค่อยได้

(หนูหล่อกับมอมม, 2545: น.36)

จากตัวอย่างที่ 2 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการดูแลความสะอาดร่างกาย โดยเลือกใช้เสียงของผู้ใหญ่ คือเสียงของแม่ กล่าวประโยคที่แสดงเจตนาถาม และใช้เสียงของผู้เล่าเรื่อง กล่าวถึงการกระทำของเด็กผ่านเด็กชายหนูหล่อ จากตัวอย่างกริยา “ลูกไปล้างมือก่อนกลับมากินใหม่” แสดงความหมายว่าเมื่อผู้ใหญ่บอกเด็กก็ปฏิบัติตามทันทีโดยไม่ขัดขืนหรือต่อต้าน

ตัวอย่างที่ 3

“คงออกไปทำงานอยู่นะ ท่านก็รู้ไม่ใช่หรือว่า เกลียดผัก เป็นหน่วยจุใจพิเศษของอาณาจักรเราที่ได้รับการฝึกหนักมาอย่างโชกโชน และทำงานอย่างได้ผลมาเป็นเวลาหลายปีติดต่อกันแล้ว เด็กน้อยคนนั้นที่จะหลุดรอดจากการจุใจของเขาไปได้ น่ายินดีที่ เกลียดผัก สามารถทำให้เด็กๆ หลายคนเกลียดผัก ไม่กินผักได้ เพราะมีเช่นนั้นแล้ว หากวันหนึ่งมีเด็กสักคนล่วงรู้ว่า กินผักแล้วจะทำให้พวกเขาแข็งแรง มีความคิด มีความฝันที่วิเศษละก็ พวกเราต้องทำงานหนักกว่านี้แน่ๆ เลย “ซีเกียจ ตัวเป็นขน กล่าวด้วยความหนักใจ

(ส้มสีม่วง, 2544: น. 89)

จากตัวอย่างที่ 3 หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องส้มสีม่วงปลูกฝังคุณลักษณะการดูแลตนเองโดยให้เด็กกินผัก ซึ่งเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย โดยใช้อุปลักษณ์ เปรียบเทียบลักษณะ “การไม่กินผัก” ให้ชัดเจนว่าเป็น “นักรบปราบฝัน” ที่จะมาทำร้ายเด็กๆ ชื่อว่านักรบ “เกลียดผัก” การใช้กลวิธีดังกล่าวทำให้เด็กเข้าใจความสำคัญของการดูแลตนเองชัดเจน เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นว่า หากเด็กไม่กินผัก นั้นแสดงว่าเด็กกำลังพ่ายแพ้แก่นักรบเกลียดผัก ทำให้เด็กไม่แข็งแรง ไม่มีความคิด ความฝัน และถูกทำร้ายได้ง่าย

1.1.2 การดูแลที่อยู่อาศัย

ตัวอย่างที่ 4

ลูกนกกาขงเขนโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และไม่เข้าขงก็ขึ้นเต็มตัว แม่นกสอนให้ลูกรู้จักจัดรังให้สะอาด ให้รู้จักใช้ขงของตัวเองให้หมดจดเรียบร้อยและนำดู

(นกกาขง, 2483: น.60)

จากตัวอย่างที่ 4 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการดูแลความสะอาดร่างกายและที่อยู่อาศัยของตนเองแก่เด็ก โดยใช้เสียงของผู้ใหญ่คือ “แม่นก” สั่งให้เด็กทำดังปรากฏคำว่า “ให้” คู่กับคำที่สื่อความหมายแสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ “สะอาด” “หมดจดเรียบร้อย” และประเมินค่าลักษณะดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ “นำดู

ตัวอย่างที่ 5

มันคงปลิวมาจากที่ไหนสักแห่ง จ้อยบอกตัวเอง และคิดว่าควรจะช่วยแม่รักษาความสะอาดของบ้านใหม่ด้วยการเก็บเศษกระดาษเหล่านี้ไปทิ้งถึงขยะเสีย

(ส้มสีม่วง, 2544: น. 23)

จากตัวอย่างที่ 5 แสดงให้เห็นการถ่ายทอดคุณลักษณะการดูแลรักษาความสะอาดที่อยู่อาศัย โดยใช้เสียงของเด็กคือ “เด็กชายจ้อย” ใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ควร” คู่กับคำที่แสดงคุณลักษณะคือ “รักษาความสะอาด” ในเหตุการณ์ที่เด็กเห็นขยะปลิวอยู่ในบริเวณบ้าน เขาก็คิดด้วยตนเองว่าควรเก็บขยะ เพราะต้องการช่วยแม่รักษาความสะอาดของบ้าน

1.1.3 การระมัดระวังอันตราย

ตัวอย่างที่ 6

เด็กหญิงค่อยเบียดตัวไปข้างสุมไม้ และพยายามเลี้ยวตัวอย่างชำนาญ ปากก็ร้องบอกเพื่อนข้างหลังให้ระวังที่จะต้องตกลงไปในคลอง

(โสนน้อย, 2528: น.26)

จากตัวอย่างที่ 6 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการดูแลตนเอง ให้เด็กระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง โดยใช้เสียงของเด็กบอกกับเพื่อนดังปรากฏคำว่า “ให้ระวัง”

ตัวอย่างที่ 7

“การพิสูจน์นะดี แต่ก็ต้องให้ปลอดภัยด้วย” กบเขียวเริ่มออกความเห็นอีกครั้ง

“ปลอดภัยยังงี้” นกกินปลาชักกลับมา กบเขียวจึงไปเพราะยังนึกไม่ออกเหมือนกัน

“ก็...สีเทาเดินลงมาในน้ำเองสิ หากเขารู้ว่าเขาอยู่ในน้ำไม่ได้ เขาก็กลับขึ้นไปเอง”

ปลาเสื้อต่อช่วยตอบกั๋นน้ำให้กับเขียว

“ว่ายังงั๊ละ...” ป้าวักกั้มลงมาถามสีเทา

“ก็ตินะจ๊ะ ถ้าหนูเป็นสัตว์น้ำหนูจะได้ไม่พลาดโอกาสที่จะรู้ความจริง คง...ไม่มี
อันตราย”

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น. 34)

ตัวอย่างที่ 7 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการดูแลตนเอง ให้ ะมัดระวังอันตราย โดยใช้เสียงของเด็กที่เป็นตัวละครสัตว์บอกกับเพื่อนที่เป็นเด็กเช่นกันให้ ะมัดระวังอันตราย ดังปรากฏคำว่า “ปลอดภัย” คู่กับคำแสดงทัศนภาวะ “ต้อง” และเมื่อมีผู้บอก ให้ ะมัดระวังอันตราย เด็กก็ปฏิบัติตาม ดังปรากฏในประโยค “คง...ไม่มีอันตราย” แสดง ความหมายว่าเด็กกล้าตัดสินใจทำสิ่งที่อยากรู้หรือสนใจเมื่อคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นแล้ว

จากตัวอย่างที่ 2 และตัวอย่างที่ 7 พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลามีการใช้เสียงที่ หลากหลายในการถ่ายทอดคุณลักษณะทั้งเสียงของผู้ใหญ่ เสียงของเด็ก และเสียงของผู้เล่าเรื่อง และเมื่อมีผู้บอกให้เด็กทำอะไรแล้ว เด็กมักปฏิบัติตามโดยไม่ขัดขึ้นหรือต่อต้าน ดังตัวอย่างที่ 2 ที่ เมื่อแม่บอกให้ลูกล้างมือ ลูกก็ลุกไปล้างทันที และในตัวอย่างที่ 7 เมื่อเพื่อนบอกให้ ะมัดระวัง ันตรายเด็กก็ปฏิบัติตามโดยคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง

ตัวอย่างที่ 8

แม่เดินไปเปิดไฟที่ได้ถนนบ้านก่อน เพื่อให้มีแสงสว่างตรงทางจะเดินไปคอกวัว มี
บางครั้งเหมือนกันที่แม่ยอมขัดนโยบายของพ่อ

คอกวัวแม้จะอยู่ในบริเวณเดียวกับบ้าน แต่ก็อยู่ในส่วนที่เป็นสวนมีต้นไม้ร่มครึ้ม
ทางเดินออกจะมีดในยามค่ำคืน โดยเฉพาะในฤดูฝนอย่างนี้เดินไปมีดๆ ก็อาจลื่นล้มได้

(หนูหล่อกับมอมมอ, 2545: น.13)

จากตัวอย่างที่ 8 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการระวังอันตราย โดยใช้เสียงของผู้เล่าเรื่องกล่าวประโยคบอกเล่า เปรียบเทียบให้เห็นความสำคัญของการ ะมัดระวังอันตรายว่าสำคัญกว่าบางสิ่งที่เป็นนโยบายของพ่อ แม่จึงต้องยอม “ขัดนโยบาย” เพราะ มีเหตุผลคือการป้องกันอันตรายจากการ “ลื่นล้ม” ที่อาจเกิดขึ้น

ตัวอย่างที่ 9

“ป้าวักจะช่วยหนูตามหาแม่จริงๆ เหรอจ๊ะ” สีเทาเอ่ยขึ้นอย่างตื่นเต้นดีใจ

“ใช่สิ...เจ้ายังตัวเล็กมากเลยนะ จะตามหาแม่ด้วยตัวเองคนเดียวไม่ได้หรอก
อันตราย”

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.18)

จากตัวอย่างที่ 9 เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏเสียงของผู้ใหญ่ คือ “ป้าว่ว” บอกกับเด็กคือ “สี่เทา” ว่าการไปตามหาแม่ด้วยตัวเองคนเดียว เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ประเมินแล้วว่าเด็ก “ทำไม่ได้” เพราะเป็นสิ่งที่ “อันตราย” ตัวอย่างนี้จึงแฝงการถ่ายทอดคุณลักษณะการระมัดระวังอันตราย เพราะปรากฏคำว่า “ตัวเล็ก” สื่อว่าเด็กยังไม่แข็งแรง ดูแลตนเองยังไม่ได้ เด็กจึงไม่ควรไปไหนมาไหนตามลำพังเพราะอาจเกิดอันตรายได้

1.2 ความสุภาพ

คือ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเรียบร้อย อ่อนโยน ทั้งวาจาและกริยา จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะความสุภาพโดยมุ่งให้เด็กพุดจาสุภาพ รู้จักการขอโทษ และขอบคุณ มีมารยาทและรู้จักเกรงใจผู้อื่น ดังตัวอย่าง

1.2.1 พุดจาสุภาพ

ตัวอย่างที่ 10

พ่อนกจึงถามว่า “ทำไมละ นิมทำผิดอะไรหรือ”

แม่นกตอบด้วยเสียงขุ่นๆ ว่า “เขาจะรานและหยาบคายต่อน้องๆ ของเขามาก”

แม่นกพุดว่า “ไม่ใช่แต่เพียงเท่านั้นดอก นิมถือว่าตัวเป็นพี่ใหญ่ เมื่อเราทั้งสองไม่อยู่เขาจะอยู่เสียตัวเดียวตั้งครั้งรังแล้วยังทำหน้าบึ้งอีก แทนที่จะสำนึกผิดขอโทษ

พ่อนกจึงว่า “ฉันจะพุดกับนิมเอง เธอควรจะออกไปข้างนอกเสียสักครู่ เพราะฉันเห็นว่า เขาทำให้เธอต้องซ้ำใจมากพอแล้ว”

แม่นกพุดว่า “ฉันรู้สึกไม่สบายใจจริงๆ เทียว เพราะฉันไม่นึกเลยว่าเขาจะประพฤติชั่วถึงเพียงนี้ ทั้งๆ ที่ฉันได้เอาใจใส่ดูแล และกรุณาต่อเขาดีออกอย่างนี้แล้ว”

(นกนางเขน, 2483: น.52)

จากตัวอย่างที่ 10 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะความสุภาพ โดยใช้เสียงของผู้ใหญ่คือ “แม่นก” ประเมินค่าพฤติกรรมของเด็กคือ ลูกนกชื่อ “นิม” ที่แสดงพฤติกรรมคือ “จะราน” “หยาบคาย” ว่าเป็นการ “ประพฤติชั่ว” และเป็นพฤติกรรมที่ทำให้พ่อแม่ “ไม่สบายใจ

นอกจากการประเมินค่าว่าการพุดหยาบคายเป็นสิ่งที่ผิดแล้ว หนังสืออ่านนอกเวลายังใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบลักษณะการพุดจาหยาบคายได้แก่ การเสียดสีแดกดัน การเยาะหยัน ถากถาง ให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมโดยเปรียบเทียบกับ “นักรบปราบฝัน” ที่ชื่อว่า “นักรบเสียดสีแดกดัน” และนักรบ “เยาะหยัน ถากถาง” ที่คอยจะทำร้ายเด็กๆ ดังตัวอย่างที่ 11 และ 12

ตัวอย่างที่ 11

นักรบ เสียดสี แดกดัน ถอดเสื้อคลุมออก เผยให้เห็นเนื้อตัวที่ดูคล้ายแท่งสี่เหลี่ยมของเขา เป็นสี่เหลี่ยมที่มีหลายสี่ปะปะเลอะเทอะอยู่ในแท่งเดียวกัน หน้าซ้ายยังบิดเบี้ยว ไข่ไข่ไม่กลมกลิ้งเหมือนสี่เหลี่ยมทั่วไป เพราะว่าเขาชอบเอาลำตัวไปดันคนอื่นนั่นเอง

(ส้มสีม่วง, 2544: น.81)

ตัวอย่างที่ 12

“คิดดูสิ...เผ่าพันธุ์ของนักรบ เยาะหยัน ถากถาง ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกับท่าน เสียดสี แดกดัน คงจะหัวเราะเยาะข้าทั้งวันทั้งคืน แล้วก็คงจะเอปากอันคมกริบเป็นมีดโกนของเขามาถากขนอันสวยงามของข้าจนหลุดลุ่ย” ท่านนายพลแบ่ปากด้วยความชิงชัง

(ส้มสีม่วง, 2544: น.84)

ลักษณะการพูดจาไม่สุภาพดังตัวอย่างที่ 10 11 และ 12 เป็นลักษณะที่เด็กไม่ควรปฏิบัติเพราะเป็นสิ่งที่ส่งผลเสียต่อตัวเด็ก และในทางตรงกันข้ามคุณลักษณะความสุภาพ ที่แสดงออกโดยการพูด “ขอบคุณ” และ “ขอโทษ” เป็นคุณลักษณะที่ทั้งเด็กควรปฏิบัติเพราะจะทำให้เด็กได้รับสิ่งดีๆ ได้รับความรักความเอ็นดู และได้รับความช่วยเหลือ เหมือนกับสีเทา ค้างคาวเด็ก ในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องสีเทาเจ้าตัวจิ๋ว ที่พลัดหลงกับแม่ แต่สีเทาก็ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นด้วยความสุภาพ ขอโทษก่อนจะรบกวนผู้อื่น ขอใบ และขอบคุณเมื่อผู้อื่นช่วยเหลือตน ดังตัวอย่างที่ 13

ตัวอย่างที่ 13

“ใช่จ๊ะ!...ขอบคุณมากนะจ๊ะ” สีเทาดีใจที่บ้างช่วงร้อนรู้จักโรงนา

“ดีเลยที่รู้จัก ตกลงค่านี้อ้างบ้างร้อนจะไปหาสีเทาที่โรงนานะ” ป้าวัวยิ้มอย่างโล่งอก

“ใช่” บ้างช่วงร้อนยืนยันเสียงหนักแน่น

“ขอใบมากนะจ๊ะ...” ป้าวัวกล่าวขอบคุณ แม้จะมองเห็นแต่โพรงต้นไม้

“งั้นพวกเรากลับก่อนละ จะไม่รบกวนเวลานอนของเจ้า...ขอใบนะ...” กระรอกหางพวงกระโดดลงมาจากต้นไม้

ป้าวัวกับสีเทากล่าวขอบคุณกระรอกหางพวง กระแตตัวลาย และบรรดาสัตว์ในสวนผลไม้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือสีเทา จากนั้นป้าวัว สีเทา และหนูงาก็กลับมาที่ทุ่งหญ้า

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.61)

นอกจากเด็กควรพุดจาสุภาพแล้ว หนังสืออ่านนอกเวลายังใช้เสียงที่หลากหลายทั้งเสียงของเด็กและผู้ใหญ่ ถ่ายทอดคุณลักษณะการพุดจาสุภาพโดยให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่พุดขอบคุณและขอโทษ ดังตัวอย่างที่ 14 และ 15

ตัวอย่างที่ 14

“ขอบใจพวกเจ้ามากนะ ที่ช่วยให้คำแนะนำ

ป้าวั้วขอบใจเหล่าสัตว์รอบข้างแทนสีเทาที่นอนนิ่งไปแล้ว

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.35)

ตัวอย่างที่ 15

ตัวนิ่มโอดครวญขอความเห็นใจก่อนจะขอโทษสีเทา

“ขอโทษนะสีเทา เอ๊ะ! ...” ตัวนิ่มชะงักเสียงเมื่อหันไปทางสีเทา

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.51)

1.2.2 กิริยาสุภาพ

ตัวอย่างที่ 16

ลูกนกกางเขนโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และไม่ช้าจนก็ขึ้นเต็มตัว แม่นกสอนให้ลูกรู้จักจัดรังให้สะอาด ให้รู้จักใช้ขนของตัวเองให้หมดจดเรียบร้อยและน่าดู นอกจากนี้ ยังสั่งสอนลูกๆ ว่าต้องทำตัวให้สุภาพ ไม่ทะนงตน นกตัวผู้ไม่ควรทำตัวอ่อนแอแต่ต้องแข็งแรงและอาจหาญเสมอ

(นกกางเขน, 2483: น.60)

ตัวอย่างที่ 16 หนังสืออ่านนอกเวลากล่าวถึงคุณลักษณะความสุภาพ โดยใช้เสียงของผู้ใหญ่ คือ “แม่นก” สั่งสอนลูก โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ต้อง” คู่กับกริยา “สุภาพ”

นอกจากการกล่าวว่ากริยาสุภาพ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติแล้ว หนังสืออ่านนอกเวลาชี้ให้เห็นผลเสียของการทำกริยาที่ไม่สุภาพ และชี้ให้เห็นผลดีของการทำกริยาสุภาพ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 17

นี่มีมารยาทไม่ดีเลย มันกระโดดลงไปในจานใส่กับข้าวแล้วกระโดดขึ้นไปเกาะที่ปากถ้วยน้ำชา ทำถ้วยคว่ำ น้ำร้อนลวกเอาตีนของมันเข้า ตีนของมันจึงเจ็บไปอีก

(นกกางเขน, 2483: น.100)

ตัวอย่างที่ 17 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะความสุภาพ โดยชี้ให้เห็นผลเสียของการทำกริยาไม่สุภาพ ทำให้ได้รับผลเสียคือ “น้ำร้อนลวก” “เจ็บ”

ตัวอย่างที่ 18

ค้ำคาวหนุ่มอวยพรทั้งๆ ที่กลัวยังเต็มปากอยู่ ผลก็คือล้มลุก บางช่วงร้อนออกร้อนตรงไปยังชายป่า สีเทาบินตามไป...

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.74)

ตัวอย่างที่ 18 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะความสุภาพโดยชี้ให้เห็นผลเสียของการทำกริยาไม่สุภาพ คือ พุดทั้งที่มีอาหารอยู่ในปาก ทำให้ผู้ทำกริยาดังกล่าวได้รับผลเสียคือ “ล้มลุก”

ตัวอย่างที่ 19

พ่อของหนูหล่อเอาน้ำเย็นเข้าลูบ เพราะรู้ว่าเสียงยายเพิ่งไปก็หาประโยชน์อะไรมิได้

เสียงนุ่มอ่อนโยน บวกกับกิริยานอบน้อมทำให้ยายเพิ่งค่อยคลายความขี้โกรธลงบ้างนิดหน่อย หรือไม่ก็คงเหนื่อยเต็มที่แล้วจึงได้แต่หอบ หายใจถี่ฟังอยู่

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.65)

ตัวอย่างที่ 19 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะความสุภาพโดยชี้ให้เห็นผลดีของการทำกริยาสุภาพ ได้แก่ “อ่อนโยน” และ “กิริยานอบน้อม” ทำให้ผู้ทำกริยาดังกล่าวได้รับผลดีคือ ทำให้ผู้ที่โกรธอยู่ “คลายความขี้โกรธ” ลงได้

1.3 ความมุ่งมั่น

คือความประพฤติของเด็กที่แสดงออกถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำสิ่งต่างๆ จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลา พบว่า หนังสืออ่านนอกเวลามีความมุ่งหมายให้เด็กมีความมุ่งมั่นโดยเป็นผู้ที่มีความแน่วแน่ต่อสิ่งที่ทำ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 20

“ขี้เกียจ ตัวเป็นชน เป็นอีกหนึ่งในบรรดาหัวหน้ากรบที่ควบคุมไพร่พลหลายชีวิต มาปราบฝันผู้คนบนโลกนี้ ความร้ายกาจของเขาก็คือ ความขี้เกียจที่เขาชอบปล่อยฤทธิ์ร้ายให้แก่ช่านอยู่ในเนื้อตัวผู้คน จนไม่อยากจะคิดฝันถึงสิ่งใด เขามีบ้านพักตากอากาศอยู่ที่นาฬิกาปลุก ทุกเช้าเวลาเสียงนาฬิกาปลุกดังแล้วมีมือใครเอื้อมมากดปุ่ม ขี้เกียจตัวเป็นชน ก็จะสลัดขนยาวเพื่อย ปล่อยฤทธิ์ขี้เกียจ ง่วงงุน ให้คนคนนั้นตะแคงหน้าซุกหมอนนอนต่อ จนหลายคนไปเรียนไม่ทัน ไปทำงานสาย และถูกดู นั่นละ...ขี้เกียจตัวเป็นชน นี่หว่าเราจะต้องคัดท้องแข็งทีเดียว”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.70)

ตัวอย่างที่ 20 หนังสืออ่านนอกเวลากล่าวถึงลักษณะความขี้เกียจ ซึ่งหมายถึงการมีนิสัยไม่ชอบทำงาน โดยใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบลักษณะความขี้เกียจกับชื่อและพฤติกรรมของตัวละคร “นักรบปราบฝัน” ว่าความขี้เกียจเป็น “นักรบขี้เกียจตัวเป็นขน” ที่คอยจะทำให้เด็กขาดความมุ่งมั่น ไม่คิดฝัน ตื่นนอนสาย ง่วงนอน ไม่อยากทำสิ่งต่างๆ คุณลักษณะที่พึงประสงค์คือต้องต่อสู้กับนักรบขี้เกียจให้ชนะ แล้วจึงจะเป็นเด็กที่ไม่ตื่นสาย กระตือรือร้น และมุ่งมั่นตั้งใจในการทำสิ่งต่างๆ

ตัวอย่างที่ 21

“ถูกต้องแล้วท่าน อย่าเสียด เด็กๆ เป็นสิ่งมีชีวิตที่น่าหวาดกลัวเหลือเกิน พวกเด็กๆ ไม่เคยปล่อยปละละเลยอะไรสักอย่างเดียว มันเป็นเรื่องยากเย็นแสนเข็ญสำหรับนักรบเผ่าของข้าทีเดียว ที่จะทำให้เด็กสักคนพูดคำว่า ช่างมันเถอะ”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.70)

ตัวอย่างที่ 21 หนังสืออ่านนอกเวลากล่าวถึงลักษณะการปล่อยปละละเลยซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับความมุ่งมั่น โดยใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบ ลักษณะการปล่อยปละละเลยเป็น “นักรบช่างมันเถอะ” ที่มีนิสัยชอบปล่อยปละละเลย นักรบช่างมันเถอะกลัวเด็กๆ มาก เพราะเด็กๆ มักมีคุณลักษณะมุ่งมั่น ไม่ปล่อยให้อะไรที่ส่งเสียผ่านไปโดยไม่หาคำตอบ จากตัวอย่างดังกล่าวคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือเด็กต้องมุ่งมั่น ไม่ปล่อยปละละเลย แล้วจึงจะเป็นเด็กที่เอาชนะสิ่งไม่ได้

นอกจากนี้ ลักษณะความตั้งใจแน่วแน่ยังปรากฏในเรื่องสีเทาเจ้าตัวจิ๋ว ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของเด็กคือ “สีเทา” ค้างคาวเด็กที่พลัดหลงกับแม่ สีเทาพยายามออกเดินทางตามหาแม่ แม้จะต้องไปตัวคนเดียว และถูกทดสอบความมุ่งมั่นโดยการที่ค้างคาวอื่นๆ ทวนถามถึงความยากลำบากที่จะต้องเผชิญหลายครั้ง แต่ทุกครั้งสีเทาก็ยืนยันความมุ่งมั่นตั้งใจ ที่จะตามหาแม่อิงตัวอย่างที่ 22 – 24

ตัวอย่างที่ 22

“มิน่า...ข้าก็ว่าจะถามอยู่แล้วเชื่อว่าแม่เจ้าไม่มาด้วยรี แล้วเจ้าจะบินไปไหนหรือเปล่า ตัวเล็กมากเลยนี่...

“ไกลมากเลยเธอจ๊ะ...”

“ก็พอดูเลยละ...”

สีเทาบินตามไปกว่าจะถึงก็หอบแฮก แต่ก็ตื่นตาตื่นใจกับป่าที่มีผลไม้มากมายกว่าสวนผลไม้ทั่วทั้งจำนวนและชนิดของผลไม้ที่หลากหลายน

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.80)

ตัวอย่างที่ 23

“เจ้ามันลูกค่างคาวนี้...หลงมาเหร...ที่ที่จะไปไม่ใช่ที่ของเด็กนะ...”

ค่างคาวนักบู้บอกเสียงดุๆ มองสีเทาอย่างแปลกใจ

“หนูตั้งใจมาจ๊ะ...”

“เราจะไปสวนผลไม้ของชาวบ้านกัน ผลไม้ที่นั่นไม่ใช่จะกินได้ง่ายๆ เหมือนที่อื่นนะ เจ้ากลับไปดีกว่า..”

ค่างคาวหนุ่มเตื่อน

“หนูพลัดหลงกับแม่จ๊ะ จะมาตามหาแม่”

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.81)

ตัวอย่างที่ 24

“สวนสามฤดู...แน่ใจนะว่าจะไป...”

“แน่จ๊ะ หนูจะไปตามหาแม่...”

“ตามหาแม่เหร?...ถ้าอย่างนั้นก็ต้องลำบากหน่อยนะ...”

สีเทาบินตามไป ค่างคาวสายนี้แทบจะพาสีเทาบินออกนอกโลก

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.84)

1.4 ความกล้าหาญ

คือ ความประพฤติของเด็กที่มีความมั่นใจ เชื้อมั่นในตนเอง ไม่เกรงกลัวต่ออันตราย และอุปสรรค ดังนี้

ตัวอย่างที่ 25

นิดเอ่ยขึ้นบ้างว่า “หนูอยากจะหัดร้องบ้าง”

“ดีแล้ว” แม่ตอบ “พ่อของเจ้าคงจะสอนให้เหรอก แน่ะ เขามาแล้ว บอกเขาสิ”

นิดพูดว่า “ไม่เอาละ หนูไม่อยากบอก”

“ดูซิ ช่างโง่จริงๆ” แม่บอกพูด “ไม่ควรจะอายพ่อเขาเลยนี่นา เมื่อลูกขอร้องในสิ่งที่ถูก แม่เชื่อว่าพ่อเขาคงไม่ปฏิเสธดอก”

(นกนางเขน, 2483: น.42)

ตัวอย่างที่ 25 กล่าวถึงคุณลักษณะความกล้าหาญของเด็กว่า เด็กควรจะกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง การใช้เสียงของผู้ใหญ่ ได้แก่แม่บอก กล่าวคำแสดงการประเมินค่า “โง่” ประเมินค่าพฤติกรรมที่เด็กแสดงอาการกลัว ส่งผ่านความคิดว่าการกลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว เป็นเรื่องที่นำตำหนิ เด็กจึงควรกล้าหาญที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ไม่ควรกลัวสิ่งใหม่ๆ

ตัวอย่างที่ 26

แม่นกพูดขึ้นว่า “ข้างโง่จริงๆ นะ กลัวอะไรกัน ถ้าหนูกลัวสิ่งที่ไม่เคยเห็น หนูจะไม่เป็นสุขเลยตลอดชาติ” ...

“เหลวไหลนะ” ฟอนกพูด “ถ้ามันไม่มาทำอันตรายเรา เราจะต้องตกใจไปทำไมด้วยเล่า เอาเถิด พ่อจะบินไปให้รอบๆ สวน บางทีจะพบเจ้ายักษ์ตนนี้เข้าบ้างกระมัง”

(นกกาขณ, 2483: น.72)

ตัวอย่างที่ 26 กล่าวถึงคุณลักษณะความกล้าหาญของเด็กผ่านเสียงของพ่อและแม่ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ประเมินค่าพฤติกรรมการกลัวสิ่งที่ไม่เคยเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ “โง่” และ “เหลวไหล” เด็กจึงควรกล้าหาญ ที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

ตัวอย่างที่ 27

“เราไม่ได้หากินกะนก” จาดว่า ออกรู้สึกลึกลับเพราะคิดว่าเด็กใหม่คงจะหาเรื่องชวนทะเลาะ การทะเลาะวิวาททำให้จาดใจเต้นระทึก ด้วยความหวาดกลัวอยู่เสมอทั้งๆ ที่ใจหนึ่งของจาดคิดว่าถ้าตนเป็นฝ่ายถูกแล้ว ไม่ควรจะยอมให้ใครกล่าวหาโดยไม่เป็นจริง เมื่อคราวที่พ่อเกิดชกต่อยกับนายเงินที่สาธน์นั้น หัวใจของจาดละลายเป็นน้ำเพราะกลัวพ่อถูกเขาทำเอาเจ็บๆ ภาพคนชกกันทำให้จาดกลัวเป็นที่สุด แต่ใจหนึ่งของจาดกับบอกว่าเมื่อนายเงินมากล่าวว่าพ่อก่อนว่าเป็นคนจรจัด แถมยังโกงเงินของพ่อไปอีกเช่นนี้ จะให้พ่อหนึ่งอยู่อย่างไรได้

(โสนน้อย, 2528: น.17-18)

ตัวอย่างที่ 27 แสดงคุณลักษณะความกล้าที่จะต้องสู้กับความไม่ถูกต้องแม้จะมีความรู้สึกกลัวอยู่ในใจ อย่างเช่นเด็กหญิงจาดที่มีความรู้สึก “กลัว” “ใจเต้นระทึก” “หวาดกลัว” การทะเลาะกับผู้อื่น แต่เมื่อมีผู้มากล่าวหาตนก็กล้าที่จะต่อสู้โดยการอธิบายความจริงว่า “เราไม่ได้หากินกะนก” “ไม่ควรจะยอม” ให้ใครกล่าวหา เช่นเดียวกับเหตุการณ์ที่พ่อของเด็กหญิงทะเลาะกับนายจ้าง เด็กหญิงก็มีความรู้สึก “กลัว” และ “กลัวเป็นที่สุด” แต่ก็ยึดถือความถูกต้องว่าพ่อของตนไม่ได้ทำผิด

1.5 การเชื่อฟังผู้ใหญ่

คือ พฤติกรรมที่เด็กปฏิบัติตามคำแนะนำ การอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ เพื่อจะได้เป็นเด็กดี จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาพบว่าถ่ายทอดคุณลักษณะการเชื่อฟังผู้ใหญ่โดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ได้ระลึกถึงคำสอนของผู้ใหญ่ด้วยตนเอง การแสดงผลดีของการเชื่อฟัง แสดงผลเสียของการไม่เชื่อฟัง และบอกแก่เด็กว่าผู้ใหญ่ปรารถนาดีกับเด็ก ดังนี้

ตัวอย่างที่ 28

“แล้วเราจะไปเอาของเขาได้หรือ” จาคใจเสียไปทันที รู้สึกว่าโอกาสที่จะได้ตุ๊กตา
ขาดหายไปในอากาศ แม่และพ่อเคยสอนไว้หนักหนาว่าไม่ให้ไปเอาของคนอื่นเขา

(โสทรน้อย, 2528: น.71)

ตัวอย่างที่ 28 ถ่ายทอดคุณลักษณะการเชื่อฟังผู้ใหญ่ โดยใช้เสียงของเด็กระลึกถึงคำสอนที่พ่อแม่สอนไว้ว่าไม่ให้นำของของคนอื่นมาเป็นของตน แสดงให้เห็นว่าเด็กปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ใหญ่โดยระลึกได้ด้วยตนเอง

ตัวอย่างที่ 29

นึ่มทำตามทีพ่อนกบอกทุกอย่าง และในไม่ช้าก็บินลงไปถึงพื้นดินได้โดยปลอดภัย
พ่อนกร้องบอก “หนูทำได้ดีมาก เวลานี้เย็นเฉยๆ อยู่ที่นี่ก่อนนะลูก”

(นกนางเขน, 2483: น.82)

ตัวอย่างที่ 29 ถ่ายทอดคุณลักษณะเรื่องการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ในเหตุการณ์ที่พ่อนกสอนลูกให้หัดบิน ลูกนกที่เชื่อฟังและทำตามทีพ่อแม่สอน จะได้รับผลดีคือ สามารถบินกลับรังได้โดยปลอดภัย

ตัวอย่างที่ 30

ทั้งนี้ เป็นเพราะความมีทูลิภูมานะ ไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ จึงต้องได้รับ
บาดเจ็บ และต้องจากพ่อแม่พี่น้องของตน

(นกนางเขน, 2483: น.100)

ตัวอย่างที่ 30 ถ่ายทอดคุณลักษณะเรื่องการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ในเหตุการณ์ที่พ่อนกสอนลูกให้หัดบิน ลูกนกที่ไม่เชื่อฟัง และไม่ทำตามทีพ่อแม่สอน ได้รับผลร้ายคือการไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งใจ ไม่สามารถบินกลับรังได้ ถูกตำหนิ และได้รับบาดเจ็บจากความดีร้ายของตน

ตัวอย่างที่ 31

คำพูดของแม่เป็นดังประกาศิตที่เร่งให้จ้อยเก็บ “สมบัติ” ของตนเองให้เสร็จ
โดยเร็ว เพราะมิเช่นนั้นหากแม่เดินมาดูแล้วเห็นจ้อยยังคงนั่งอ่านหนังสืออยู่ใกล้ๆ ก็จ้อยรู้
ดีว่าเขาต้องถูกแม่บ่นอีกนานทีเดียว

(ส้มสีม่วง, 2544: น.10)

จากตัวอย่างที่ 31 ถ่ายทอดคุณลักษณะการเชื่อฟังผู้ใหญ่ โดยกล่าวว่า คำพูดของแม่เป็น “ประกาศิต” เป็นสิ่งที่เด็กต้องทำตามอย่างเคร่งครัดและทำโดยเร็ว เพื่อไม่ให้ถูกแม่ต่อว่า

นอกจากการแสดงให้เห็นผลดีของการเชื่อฟังผู้ใหญ่ และแสดงให้เห็นถึงผลเสียของการไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่แล้ว หนังสืออ่านนอกเวลายังกล่าวว่าเด็กควรเชื่อฟังผู้ใหญ่ เพราะสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกมาจากความปรารถนาดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 32

“เพราะมีเรา ท่านถึงได้เข้าใจว่า ความจริงแล้ว พ่อ แม่ พี่ น้อง คุณครู เพื่อนๆ คนข้างบ้าน และใครต่อใครในโลกของท่านนั้น ไม่ได้ตั้งใจจะทำร้ายพวกท่านเหมือนที่เขาแสดงออกมาเลยสักนิดเดียว พวกเขาไม่ได้เป็นคนหงุดหงิด เป็นคนชอบเสียดสีแค้นคน หรือว่าเป็นคนขี้เกียจ ไม่กล้าตัดสินใจ เป็นคนไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แต่มันเป็นเพราะพวกเขาถูกนักปราบปรามแห่ง ‘อาณาจักรก้านส้มเขียวหวาน’ เล่นงานเอาต่างหาก” นายพลกล่าวด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งแผ่นชานออกมาบนใบหน้าที่มีขนรุงรังของเขา

(ส้มส้มวง, 2544: น.163)

1.6 ความใฝ่เรียนรู้

คือ ความประพฤติของเด็กที่แสดงความตั้งใจ สนใจและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ การแสวงหาความรู้ต่างๆ การศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบตัวอย่างที่ถ่ายทอดคุณลักษณะความใฝ่เรียนรู้ ได้แก่ การแสดงความสำคัญของการเรียนหนังสือในโรงเรียนและการเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ

1.6.1 การเห็นความสำคัญของการเรียนหนังสือในโรงเรียน

ตัวอย่างที่ 33

แม่โผล่หน้าออกมาจากประตูนอนเหมือนจะรู้ใจ แม่บอกว่า “ปิ่นน้ำต้องไปเข้าโรงเรียนแล้วนะ นี่ก็เลยกำหนดมาเกือบสองปีแล้ว เก็บเงินค่าจากค่าไม้ไฟซื้อเสื้อผ้าใส่ไปโรงเรียนไม่ดีกว่าหรือ

จาดไม่ตอบ รู้อยู่ว่าแม่ฝันใจพูด เสื้อผ้าใส่ไปโรงเรียนจะแลกกับบ้านบนบกได้อย่างไร

(โสณน้อย, 2528: น.11)

ตัวอย่างที่ 33 ถ่ายทอดคุณลักษณะความใฝ่เรียนรู้โดยแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาของผู้ใหญ่ที่ต้องการให้เด็กเรียนหนังสือในโรงเรียน จากตัวอย่าง แม่ แสดงความปรารถนาให้ลูกได้เข้าเรียน โดยเปรียบเทียบความสำคัญของการ “การเข้าโรงเรียน” กับ “การซื้อไม้ไฟทำบ้าน” โดยผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับการเข้าโรงเรียน โดยประเมินค่าแล้วว่าการเข้าโรงเรียน “ดีกว่า” การซื้อไม้ไฟ

ตัวอย่างที่ 34

“พอรู้แล้วละ เห็นไปใส่บาตร ก็ดีแล้วนี่ลูก ขอให้ความสุขมากๆ นะ เรียนหนังสือ
เก่งๆ ด้วย”

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.25)

ตัวอย่างที่ 34 แสดงความสำคัญของการเรียนหนังสือโดยการเรียนหนังสือให้เก่ง ถูก
เลือกใช้ในบริบทของการ “อวยพร” ซึ่งสิ่งที่ผู้ใหญ่จะเลือกอวยพรให้เด็กย่อมเป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่า
การอวยพรให้เรียนหนังสือเก่งๆ แสดงความสำคัญของการเรียนหนังสือว่าเป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่า

ตัวอย่างที่ 33 และ 34 จึงเป็นการถ่ายทอดคุณลักษณะการเห็นความสำคัญของการ
เรียนหนังสือในโรงเรียนโดยแสดงให้เห็นว่าการเรียนหนังสือเป็นความปรารถนาของผู้ใหญ่ที่
ต้องการให้เด็กปฏิบัติ

ตัวอย่างที่ 35

จ๋อยคิดว่าการได้รับรางวัลเป็นเรื่องน่ายินดี เหมือนเมื่อมีใครสักคนในห้องสอบได้
ที่ 1 ซึ่งบอกเสียก่อนเลยว่าไม่ใช่จ๋อยอย่างแน่นอน แล้วเมื่อใครคนนั้นออกไปรับรางวัลจาก
คุณครูที่หน้าชั้น เพื่อนๆ ก็จะปรบมือเสียงดังให้ ลุงเทิดไม่ชอบเสียงปรบมือหรือไงนะ

(โสนน้อย, 2528: น.15)

ตัวอย่างที่ 35 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการเห็นความสำคัญของ
การเรียนหนังสือในโรงเรียน โดยการเลือกเหตุการณ์การสอบได้ที่ 1 ซึ่งเป็นผลจากการเรียน เป็น
เครื่องมือเปรียบเทียบกับระดับความดีใจ ว่าดีใจมากเหมือนสอบได้ที่ 1 การเลือกใช้เป็นแบบ
เปรียบ แสดงให้เห็นถึงการเห็นความสำคัญของการเรียน และการสอบได้ที่ 1 และ การเลือกใช้
“การสอบได้ที่ 1” เป็นเครื่องมือเปรียบเทียบกับระดับความดีใจ ยังปรากฏซ้ำในหนังสืออ่านนอก
เวลาเรื่อง หนูหล่อกับมอมอด้วย ดังตัวอย่างที่ 36

ตัวอย่างที่ 36

“ขอบคุณครับพ่อ” หนูหล่พูดด้วยความจริงใจ และดีใจยิ่งกว่าตอนคุณครู
ประกาศว่าเขาสอบได้ที่หนึ่งเสียอีก

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.29)

1.6.2 การเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ

หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องสัมผัสม่วง มุ่งถ่ายทอดคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้แก่เด็ก โดย
ปลูกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ เพราะการอ่านหนังสือเป็นเรื่องสนุก และทำให้
เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 37

ข้าบางวันเพื่อนพี่จ๊วก็ยืมโทรมาคุยต่ออีกในตอนกลางคืน ในคืนแบบนั้นละที่จ๊อຍ
รำคาญเสียงคุยโทรศัพท์เหลือเกิน เพราะมันรบกวนการอ่านหนังสือของเขา

(สัมภาษณ์, 2544: น.13)

ตัวอย่างที่ 37 กล่าวถึงพฤติกรรมการอ่านหนังสือว่า เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการทำ
 สิ่งอื่น เช่น การคุยโทรศัพท์เป็นสิ่งที่รบกวนการอ่านหนังสือ

ตัวอย่างที่ 38

จ๊อຍชอบวันเวลาเช่นนั้นมากที่สุด เมื่อแม่พาเขาและพี่จ๊วไปปล่อยไว้ในร้าน
 หนังสือ แล้วต่างคนก็ต่างแยกย้ายไปเลือกหนังสือที่ตัวเองต้องการ จ๊อຍมักจะไปขลุกอยู่ที่
ชั้นหนังสือสำหรับเด็ก ส่วนพี่จ๊วอยู่ที่ชั้นหนังสือการ์ตูน แบบที่มีภาพวาดเด็กผู้หญิงน่ารักๆ
 สำหรับแม่นั้น จ๊อຍเห็นแม่ชอบไปยืนอยู่ที่ชั้นหนังสือภาษาอังกฤษเล่มใหญ่ๆ เสมอ

(สัมภาษณ์, 2544: น.14)

ตัวอย่างที่ 38 กล่าวถึงพฤติกรรมการอ่านหนังสือว่าเป็นพฤติกรรมที่ทุกคนปฏิบัติ
 ดังปรากฏคำแสดงทัศนภาวะ คำว่า “เสมอ” และคำแสดงการประเมินค่า คำว่า “ชอบ” ร่วมกับ
 พฤติกรรม “การอ่าน” แสดงว่าการอ่านหนังสือเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่ทุกคนในครอบครัวทั้ง
 ผู้ใหญ่และเด็กปฏิบัติร่วมกันเป็นประจำ

1.7 ความสนุกสนาน

คือ พฤติกรรมที่แสดงถึงความสุข ความร่าเริง จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลา
 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลานำเสนอภาพของเด็กไว้ว่า เด็กไม่ควร
 โกรธ ไม่ควรหงุดหงิด แต่ควรเป็นวัยที่มีความสุข สนุกสนานร่าเริง โกรธง่ายหายเร็วซึ่งเป็น
 คุณลักษณะที่สมวัย และ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 39

“ถึงจะโกรธ แต่พวกเราก็เป็นเด็ก ท่านไม่รู้หรือหรือคะว่าเด็กๆ นะโกรธง่ายหาย
เร็ว ไม่โมโหหงุดหงิดอยู่นานหรือ พวกเราเด็กๆ นะอารมณ์ดีกันจะตายไป ไม่หงุดหงิด ไม่
 อิจฉาริษยาเสียดื้อแตกดันใครด้วย”

(สัมภาษณ์, 2544: น.149)

ตัวอย่างที่ 39 จะเห็นว่าหนังสืออ่านนอกเวลา กล่าวถึงคุณลักษณะของเด็กว่าเป็นวัย
 ที่ “โกรธง่ายและหายเร็ว ไม่โมโหหงุดหงิดนาน”

คุณลักษณะการไม่โกรธ ไม่หงุดหงิดถูกทำให้ชัดเจนขึ้นด้วยกลวิธีการใช้อุปลักษณ์
 เปรียบเทียบให้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างที่ 40

ตัวอย่างที่ 40

“หงุดหงิด งุ่นง่าน คิดว่า การที่มีตัว ง ู อยู่ถึงสี่ตัวนั้นไม่ดีเลย เพราะคำต่างๆที่เขียนขึ้นจาก ง ู นั้นมักเป็นคำที่มีความหมายไปในเชิงที่ไม่ตรง ไม่มั่นคง ไม่สวยงาม ไม่ดี เช่น งี้เง่า โงกเงก เงื่องหงอย ง่วงงุน งุ่มง่าม งุนงง โง่เง่า งอแง เงอะงะ หงุดหงิด”

...แต่ก็ยังมีคำว่างดงามนี่นา...จ้อยรีบแย้งอยู่ในใจเมื่ออ่านมาถึงตรงนี้

“แต่เขาลืมไปว่ายังมีคำว่างดงาม นี่ก็เป็นเพราะหงุดหงิดงุ่นง่าน ไม่เคยมองอีกด้านหนึ่งในชีวิตของเขาเลย เขาจึงมองเห็นแต่สิ่งที่ไม่ดี พานให้หงุดหงิดงุ่นง่านอยู่ตลอดเวลา”

(ส้มสีม่วง, 2544: น. 78)

ตัวอย่างที่ 40 หนังสืออ่านนอกเวลาใช้อุปมาอุปไมยเพื่อถ่ายทอดคุณลักษณะความสนุกสนานให้ชัดเจนขึ้นโดยสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบคือ “ความหงุดหงิด” ที่เป็นลักษณะของคนที่ไม่มีความสุข อารมณ์เสีย มองสิ่งต่างๆ ในด้านลบ เปรียบเทียบกับแบบเปรียบเทียบคือ “นักรบ” ที่จะทำร้ายเด็กๆ หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องส้มสีม่วงมีนักรบตัวหนึ่งชื่อว่า “นักรบหงุดหงิดงุ่นง่าน” นักรบหงุดหงิดงุ่นง่านมักจะมองสิ่งต่างๆ แต่ด้านลบต่างจากเด็กที่มักจะมองเห็นด้านบวกของสิ่งต่างๆ เสมอ

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะความสนุกสนานในหนังสืออ่านนอกเวลาเล่มอื่นๆ จะพบว่าหนังสืออ่านนอกเวลามีการเลือกใช้คำศัพท์และข้อความที่แสดงให้เห็นความสนุกสนานอันเป็นคุณลักษณะที่สมวัยของเด็กในหนังสืออ่านนอกเวลาทุกเล่ม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 41

แล้วพ่อนกก็ร้องเพลงอันไพเราะ ทำให้ลูกทั้งสี่รื่นเริงและพอใจมาก

(นกกาขณ, 2483: น.40)

ตัวอย่างที่ 42

หนูหล่อคิดว่าคอของมันแล้วกดปล้ำหัวเราะเริงว่า ก่อนวิ่งเหย้าเอาไปกระถิน
หลอกหล่อให้มอมอวังตามอย่างสนุกสนาน

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.33)

ตัวอย่างที่ 41 และ 42 ใช้คำศัพท์ “รื่นเริง” “พอใจ” “หัวเราะเริงว่า” ที่เป็นกลุ่มคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความสุข สนุกสนาน บรรยายให้เห็นภาพคุณลักษณะความสนุกสนานที่เป็นลักษณะทั่วไปของเด็ก

1.8 ความรับผิดชอบ

คือ การยอมรับผลของการกระทำทั้งที่ดีและไม่ดีของตนเอง จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลาพบว่า คุณลักษณะของเด็กที่ปรากฏคือ การที่เด็กรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง รับผิดชอบเมื่อกระทำความผิด โดยแสดงความเสียใจและกล่าวขอโทษเมื่อทำความผิด ดังนี้

1.8.1 การรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

ตัวอย่างที่ 43

เมื่อพ่อมาจอดเรือครั้งแรกที่ศาลาแดง จาดเห็นเปรมช่วยบ้าเกิดโกยถ่านขึ้นจากเรือ ใส่กระชูล้วยังช่วยแบกไปส่งเขาตามบ้านเสียอีก แต่เปรมไม่ใช่ลูกหลานบ้าเกิด บ้าเกิดถอยเรือไปแล้ว แต่เปรมยังอยู่และช่วยนำพงศกับน้ำปานชนกระถางดินขึ้นจากเรือมา กองไว้บนตลิ่ง ใครๆ ในเรือแถวนั้นชอบเปรม เพราะเปรมเป็นเด็กขยัน และไม่มือไวใจเร็ว บ้าเกิด น้ำพงศ์เคยชวนเปรมอยู่ด้วย ให้เป็นลูกของแก แต่เปรมไม่ชอบ

(โสนน้อย, 2528: น.59)

ตัวอย่างที่ 43 แสดงคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของผู้ใหญ่เป็นผู้ใช้คำประเมินคำว่า “ชอบ” ประเมินพฤติกรรมของเด็กที่ขยัน เช่น เด็กชายเปรมที่ทำงานได้ทุกชนิด ทั้งโกยถ่านแบกถ่าน ชนกระถางดินว่าจะทำได้รับผลดีคือ “ใครๆ ชอบ” แสดงให้เห็นผลของลักษณะของเด็กที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ว่าจะเป็นที่รักของผู้ใหญ่นั้นเอง

ตัวอย่างที่ 44

หนูหล่อต้องทำกับข้าวไว้คอยท่า การนั่งข้าวเหนียวไม่ใช่เรื่องยุ่งยากสำหรับเด็กผู้ชายอายุ 9 ขวบที่แข็งแรงอย่างหนูหล่อ

กับข้าวง่ายๆ หนูหล่อก็ทำได้หลายอย่าง พอลงเบ็ดและวางไซไว้ดักปลาตามหัวไร่ปลายนาหลายแห่ง และได้ปูหลามาให้หนูหล่อทำต้มส้ม ทำปลาอย่างแทบทุกเช้า แม้อย่าง ฝีมืออย่างปลาของหนูหล่อร่อยเลย แต่เมื่อห่อไปกินกลางวันที่โรงเรียน นายปุ่นเพื่อนรักมักทำหน้าแบ่แล้วว่าเค็มไปบ้าง ไหม้เกรียมเกินไปจนขมบ้างละ ช่างนายปุ่นเถะนะ คุณครูยังชมหนูหล่อยิ่งกว่ารู้จักช่วยตัวเองและพ่อแม่ ยังให้เพื่อนๆ ปรบมือให้ดังๆ จนหนูหล่อน้ำบานเป็นจานเปลอยู่บ่อยๆ (แม้บางครั้งนายปุ่นจะไม่ปรบมือเช่นคนอื่นเขา)

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.30)

จากตัวอย่างที่ 44 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เรื่องการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองโดยปลูกฝังให้เด็กภาคภูมิใจเมื่อได้ทำหน้าที่ของตนเอง โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ คำว่า “ต้อง” ร่วมกับพฤติกรรมที่เด็กต้องทำคือ “ทำกับข้าว” ทำให้เด็กรู้ว่า

พฤติกรรมดังกล่าวเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และผู้ใหญ่ ได้แก่แม่ และครู ใช้คำแสดงการประเมินค่า คำว่า “ชม” ประเมินพฤติกรรมที่เด็กรู้หน้าที่ของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ดี

1.8.2 การรับผิดชอบกระทำผิด

ตัวอย่างที่ 45

นินมคอตก แล้วทำตามคำสั่งของแม่นก แต่นิดผู้น่ารักมีความสงสารนินมมาก จึงพูดว่า “แม่จ๋า” ยกโทษให้พี่นินมสักครั้งเถิดนะแม่ หนูเชื่อว่าเขาคงจะไม่รังแกพวกหนูอีก”

แม่นกตอบว่า “นิด หนูดีมากที่สุดทีเดียว แต่นินมควรจะต้องสำนึกในความผิดของเขาเสียก่อน แล้วแม่จึงจะยกโทษให้”

(นกนางเขน, 2483: น.50)

ตัวอย่างที่ 45 แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์เรื่อง การรับผิดชอบกระทำผิด โดยในเหตุการณ์คือลูกนกชื่อนินม ทำความผิดคือ การรังแกน้องๆ จึงโดนแม่ลงโทษด้วยการไล่ออกไปนอกรัง ไม่ได้รับการกกให้อบอุ่นจากแม่ และไม่ได้กินหนอนเป็นอาหารเช้า ประโยคที่ผู้ใหญ่ คือแม่นกพูดว่า “ควรจะต้องสำนึกในความผิดเสียก่อนแล้วจึงจะยกโทษให้” แสดงให้เห็นว่าเมื่อทำความผิดแล้วยอมรับผิดชอบพร้อมขอโทษจะได้รับการอภัยจากผู้อื่น

ตัวอย่างที่ 46

แม่นกบินกลับไปรัง เมื่อเข้าไปในรังแล้ว นินมก็มองดูแม่ของมันด้วยสายตาอันเศร้าสลด และพูดด้วยสำเนียงแผ่วๆ ว่า “แม่จ๋า ยกโทษให้หนูเถิด หนูรู้สึกเสียใจในความไม่ดีของหนูแล้ว ต่อไปหนูจะพยายามทำตัวให้ดีขึ้น จจริงๆ จ๊ะแม่”

แม่นกพูดว่า “เมื่อหนูบอกว่าหนูเสียใจ และจะทำตนให้ดีขึ้นแล้ว แม่ก็จะปกป้องหนูไว้ได้ไปอีกต่อไป”

นินมรู้สึกยินดีมากที่ได้มาอยู่ข้างๆ แม่ และได้รับความอบอุ่นได้ปีก ฟอนกซึ่งมีใจกรุณาผู้ดีว่านินมหัว จึงรีบบินไปหาหนอนตัวเชื่องมาให้นินมกินตัวหนึ่ง

(นกนางเขน, 2483: น.56)

ตัวอย่างที่ 46 แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ การรับผิดชอบทำความผิดและการรู้จักขอโทษซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบ ในที่นี้ตัวอย่างที่ 46 เป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องจากตัวอย่างที่ 45 คือ เมื่อเด็กสำนึกผิด และขอโทษ ก็จะได้รับ การให้อภัยจากผู้ใหญ่

ตัวอย่างที่ 47

วันไหนแม่ปั่นเพราะขาดทำผิดจริง จาคก็รู้สึกยากที่จะยิ้ม เพราะภายในใจระทมเสียแล้ว แต่เมื่อขาดหน้าเสียเพราะสำนึกผิด แม่ก็มักจะพูดเรื่องอื่นกลบเกลื่อนเสีย หรือไม่ก็แสร้งทำเป็นขบขัน และในที่สุดจาคก็ยิ้มกับแม่ได้เช่นเคย

(โสนน้อย, 2528: น.46)

จากตัวอย่างที่ 47 แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กเรื่อง การรู้จักยอมรับและรู้สึกผิดเมื่อกระทำความผิด เด็กที่มีพฤติกรรมเช่นนี้จึงจะได้รับการอภัยและความเมตตาจากผู้ใหญ่

ตัวอย่างที่ 48

“เลี้ยงวัวยังไถหนูหล่อ ดูซีตื้นข้าวหายไปเป็นแถบๆ”

หนูหล่อยืนตะลึงอ้าปากค้าง มองดูร่างสูงใหญ่ของพ่อที่ยืนแบกไซเตรียมไปดักปลาทางปลายนา แล้วก้มดมอมอ และบั้งนา เห็นต้นข้าวแห่งว่า เหลือแต่ตอหลายต้น ก็เงยหน้ามองพ่ออย่างเสียใจและสำนึกผิด

...

มอมเองก็เสียใจ เพราะความหอมหวานเ้ายวนของต้นข้าวอ่อนๆ โดยแท้ มอมอจึงเผลอใจทำลงไป แล้วมันก็ใช้จุกๆ มาชนๆ หนูหล่อเป็นการปลอบขวัญและให้กำลังใจแบบวัวๆ ของมันนั่นแล้ว

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.43)

จากตัวอย่างที่ 48 แสดงพฤติกรรมของเด็กที่รับผิดชอบเมื่อกระทำความผิด โดยปรากฏข้อความ “เสียใจและสำนึกผิด” แสดงพฤติกรรมของเด็กที่รู้สึกผิดและเสียใจต่อการกระทำของสิ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง

1.9 การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา

คือ คุณลักษณะของเด็กด้านความประพฤติที่ให้คุณค่าความสำคัญกับเวลา ได้แก่ การตื่นเช้า การทำกิจกรรมให้เสร็จตามเวลา ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา ดังนี้

ตัวอย่างที่ 49

ทุกเช้า นกดูเหว่าซึ่งอยู่ข้างเคียงกันนั้น ส่งเสียงร้องปลุกว่า “ตื่นขึ้นเถิด นกนางเขนน้อยๆ สายแล้วนะจ๊ะ” เมื่อพ่อนกและแม่นกตื่นขึ้นแล้ว ลูกนกเล็กๆ ก็ร้อง และยื่นคออ้าปากขอเหยื่อกินอีก

(นกกางเขน, 2483: 28)

ตัวอย่างที่ 49 ถ่ายทอดคุณลักษณะการตระหนักถึงความสำคัญของเวลาโดยการแสดงถึงความสำคัญของการตื่นเช้า เพื่อทำสิ่งต่างๆ โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ทุก” แสดง

ความหมายของการทำเป็นประจำ คู่กับประโยคชักชวน “ตื่นขึ้นเถิด...สายแล้วนะจ๊ะ” แสดงให้เห็นว่าการนอนตื่นเช้าเป็นพฤติกรรมที่เด็กๆ ควรทำเป็นประจำ

ตัวอย่างที่ 50

“อ้อ...เสียงพ่อโกโด้ดังโง่ละ เขาจะขันปลุกพวกเราในตอนใกล้รุ่งทุกๆ วันเชียวนะ...”

“ดีจัง...อย่างนี้ก็ไม่มีใครนอนตื่นสายสิจ๊ะ” สีเทาชักขอบเสียงใสๆ ของพ่อโกโด้ดังแล้วสิ

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.28)

ตัวอย่างที่ 50 หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว ใช้คำแสดงการประเมินค่า “ดีจัง” คู่กับประโยคที่มีเนื้อความปฏิเสธ “ไม่มีใครนอนตื่นสายสิจ๊ะ” แสดงความหมายของการไม่นอนตื่นสาย ว่าเป็นสิ่งที่ดี เด็กจึงควรนอนตื่นเช้าจึงจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่อง

ตัวอย่างที่ 51

“เร็วๆ เข้าสิ เอ็งต้องรีบไปโรงเรียน อย่าลืมหัดครูให้ซ้ำด้วยละ”

(หนูหลอกกับมอมอ, 2545: น.60)

ตัวอย่างที่ 51 หนังสืออ่านนอกเวลาเลือกใช้คำที่แสดงความหมายเกี่ยวกับการรักษาเวลาได้แก่คำว่า “เร็วๆ” “รีบ” คู่กับคำแสดงทัศนภาวะ “ต้อง” แสดงความหมายว่าต้องทำอย่างหนักแน่น ตัวอย่างดังกล่าวจึงแสดงคุณลักษณะที่เด็กๆ ควรให้ความสำคัญกับการรักษาเวลา

1.10 ความพยายาม

คือ ความประพฤติของเด็กที่มีความมานะบากบั่นในการเรียนรู้ การทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ดังนี้

ตัวอย่างที่ 52

น้อยพูดว่า “หนูคิดว่า คงจะหัดร้องเพลงไม่ได้แน่เทียวจ๊ะ”

“หนูเชื่อว่า หนูคงหัดไม่ได้เหมือนกันจ๊ะ” น้อยพูดขึ้นบ้าง

พ่อนกพูดว่า “ไม่มีใครดอกลูกเอ๋ย ที่จะเรียนอะไรๆ ได้โดยไม่ต้องลำบากเลย ถ้าหนูร้องเพลงไม่ได้ หนูต้องหัดอย่างอื่นที่มีประโยชน์ แม่ของหนูเขาคงจะสอนหนูเอง แน่ะ เขามาพอดีทีเดียว”

(นกนางเขน, 2483: น.44)

ตัวอย่างที่ 52 แสดงคุณลักษณะความพยายาม ที่เด็กควรเป็นโดยส่งผ่านคำสอนของพ่อนก ที่พ่อต้องการให้เด็กมีความพยายามในการเผชิญกับความยากลำบาก และฝึกเรียนรู้สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองในอนาคต

ตัวอย่างที่ 53

ลูกนกแรกสอนบินใหม่ๆ ต่างก็พยายามบินไปบินมาเพื่อให้เกิดความชำนาญ และกระโดดไปเที่ยวหาหนอนและแมลงกินอีกด้วย

(นกนางเขน, 2483: น.84)

จากตัวอย่างที่ 53 ถ่ายทอดคุณลักษณะการเป็นผู้ที่มีความพยายามและฝึกฝนเพื่อให้ตนเองมีความชำนาญและเชี่ยวชาญ ดังนั้นเด็กจึงควรมีความพยายามเหมือนกับลูกนกที่พยายามบินไปบินมาเพื่อให้บินได้ชำนาญ

ตัวอย่างที่ 54

“เอาอย่างศาลพระภูมิได้หรือ?” พ่อว่า หัวเราะพลางเอามือลูบศีรษะขาด “ศาลพระภูมิน่ะเขามีไว้สำหรับเจ้าที่ที่เทวดารักษาเรือน ท่านไม่ได้ทำบ้านให้ใครอยู่ดอกลูก จะไปเอาอย่างเรือนน้อยนิทานไม่ได้ เราอยากมีบ้านอยู่ เราก็ต้องสร้างเอง”

คงจะจริงอย่างพ่อว่า จาคคิด ...

(โสนน้อย, 2528: น.91)

ตัวอย่างที่ 54 ถ่ายทอดคุณลักษณะการเป็นผู้ที่มีความพยายาม ผ่านคำสอนของผู้ใหญ่ ที่สะท้อนว่าผู้ใหญ่อยากให้เด็กๆ ทำหรือสร้างสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองด้วยความพยายามและมุ่งมั่น คุณลักษณะนี้ส่งผ่านเสียงของพ่อ โดยพ่อบอกแก่ลูกว่าการที่ลูกต้องการมีบ้านเป็นของตนเอง ลูกต้องสร้างเอง ไม่ใช่หวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นศาลพระภูมิให้สร้างบ้านให้ และลูกก็เชื่อฟังตามที่พ่อสอน

ตัวอย่างที่ 55

“ถ้าแม่บินได้ ลูกก็ต้องบินได้ ลองหัดบินดูสิสีเทา” เปิดก้ามสนับสนุน สีเทาชักจะเห็นด้วย

สีเทาทางปีกสีดำออกกว้าง ขยับปีกออกบิน สีเทาลอยวูบขึ้นจากพื้น บินได้จริงๆ ด้วย แต่บินได้สูงเพียงคืบเดียว และไปได้ไกลแค่แวเดียวก็หมดแรงร่วงลงมา หากแต่ได้รับเสียงชื่นชมดังกรียวกราว สีเทาจึงมีกำลังใจ หัดโฉบไปมาในระยะใกล้จนชำนาญ

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.39)

จากตัวอย่างที่ 55 ถ่ายทอดคุณลักษณะความพยายามที่จะเรียนรู้และฝึกฝนตนเอง โดยสะท้อนผ่านเหตุการณ์ที่ สีเทาค้างคาเวลากลางคืนกับแม่ เขารู้เพียงว่าแม่บินได้ แต่ตัวเองไม่เคยหัดบินเลย เมื่อเพื่อนๆ สนับสนุนและให้กำลังใจว่าเขาทำได้ สีเทาจึงพยายามลงมือทำโดยการหัดบิน และประสบความสำเร็จในที่สุด ดังนั้นเด็กจึงควรมีคุณลักษณะที่มีความพยายามที่จะเรียนรู้และฝึกฝนตนเอง

1.11 ความอดทน

คือ ความประพฤติของเด็กที่ยอมรับผิดชอบต่อความเจ็บปวด ความผิดหวัง ความยากลำบากที่ต้องเผชิญในการใช้ชีวิต และสามารถต่อสู้จนผ่านพ้นอุปสรรคนั้นไปได้ ดังตัวอย่างจากเรื่อง สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 56

สีเทาต้องคอยเล้ารอบแล้วรอบแล้วว่าวันนี้ไปที่บึงใหญ่กลางทุ่งแล้วเจออะไรมาบ้าง และประสบความสำเร็จในการค้นหาว่าตัวเองเป็นตัวอะไรได้อย่างสะบักสะบอมขนาดไหน

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.38)

จากตัวอย่างที่ 56 แสดงคุณลักษณะความอดทน โดยในตัวอย่างปรากฏคำศัพท์ 3 คำ ได้แก่ คำว่า “คอย” “ความล้มเหลว” และ “สะบักสะบอม” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความผิดหวัง ความเจ็บปวด ในบริบทเหตุการณ์ที่ค้างคาใจเด็กชื่อ สีเทา พลัดหลงกับแม่และไม่รู้ตัวตนเองเป็นตัวอะไร และเขาก็ผ่านอุปสรรคนั้นมาได้แม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายครั้ง

ตัวอย่างที่ 57

ซากลับค้างคาวน้อยบินจนปีกแทบหัก กลับถึงโรงนาอย่างกะปลุกกะเปลี้ย กระตุกคันเบรียะประทั่วที่ถูกใช้งานอย่างหนัก...สีเทาเหน็ดเหนื่อยเมื่อย่ำแสนสาหัสหยุดการตามหาแม่ไปสองคืน

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.81)

เสียงร้องตะโกนตามหลัง สีเทาไม่สนใจอะไรทั้งนั้น ตั้งหน้าตั้งตาบินออกจากสวนมหาภัยสุดกำลัง ค้างคาวน้อยตามหาแม่อย่างสะบักสะบอมในสวนผลไม้แห่งนี้...และกลับโรงนาอย่างลูกค้างคาวขวัญผวา สีเทาหยุดการตามหาแม่สองคืนเพื่อพักฟื้นจิตใจ

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.84)

พระจันทร์ทอแสงเย็นตา สีเทารีบบินออกจากสวนสามฤดู แต่สภาพร่างกายที่ยังไม่สมบูรณ์ทำให้ต้องหยุดพักระหว่างทางหลายครั้ง...สุดท้ายสีเทาก็ลากสังขารกลับมาสว่างที่โรงนาพอดี ค้างคาวน้อยนอนซึมหยุดพักการตามหาแม่อีกสองคืน

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.86)

เมื่อพิจารณาตัวอย่างที่ 56 ร่วมกับตัวอย่างที่ 57 จะพบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดแนวคิดที่ว่าแม้จะต้องเผชิญความลำบากอีกหลายครั้ง ดังปรากฏคำศัพท์ “ปีกแทบหัก” “เหน็ดเหนื่อยเมื่อย่ำ” “ขวัญผวา” “นอนซึม” แต่การอดทนต่ออุปสรรค ไม่ล้มเลิกความตั้งใจ

เช่นเดียวกับคางคางเด็กที่ไม่ล้มเลิกความตั้งใจ และอดทนที่จะตามหาแม่ แม้จะเกิดเหตุการณ์เช่นเดิมซ้ำถึง 3 ครั้ง ดังตัวอย่างที่ 57 แต่หากเด็กไม่ย่อท้อก็จะทำให้เด็กประสบความสำเร็จ

1.12 การมีความคิดสร้างสรรค์

คุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์ คือ พฤติกรรมที่เด็กมีความคิดริเริ่มในทางที่ดี หรือริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 58

“เวลาเดินไปไหนมาไหน ท่านผู้อาวุโสอย่าเสียว ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง จะค่อยๆ เดินไปอย่างช้าๆ ไม่ใช่เพราะเขาอายุมากเท่านั้น แต่เป็นเพราะเขาไม่ชอบความเปลี่ยนแปลงทุกชนิด และตัวเขาเองก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงเป็นรูปทรงอื่นได้อีกแล้ว เป็นได้แต่เพียงแท่งทึบตัน หนาหนัก มั่นคง และเขาจะไม่ชอบใจด้วย หากเห็นใครที่คิดแปลกแตกต่างออกไปจากเดิม รวมทั้งการถกเถียงหาทางเป็นไปได้อื่นๆ และทำสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา เขาจะปวดร้าวใจอย่างหนักทีเดียว”

(ส้มสีม่วง, 2544: น. 73)

ตัวอย่างที่ 58 หนังสืออ่านนอกเวลา ถ่ายทอดคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้อุปลักษณ์ เปรียบพฤติกรรมการไม่คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ว่าเป็นนักรบชื่อว่า “นักรบอย่าเสียว ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง” นักรบนี้เป็นศัตรูของที่จะทำลายเด็กๆ เขามักจะไม่ชอบให้ใครคิดแตกต่างจากคนอื่น หรือทำสิ่งใหม่ๆ เด็กๆ จึงควรต่อสู้และกำจัดลักษณะดังกล่าวโดยการคิดสิ่งๆ ใหม่ๆ กล้าลงมือทำสิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะการคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่างที่ 59

เขายังจำได้ดีว่า มิใช่เพียงเด็กชายเทิดคนเดียวเท่านั้นหรอก ทั่วทั้งโลกยังมีผู้คนอีกจำนวนไม่น้อยเลยที่หลุดรอดจากการทำลายความฝันมาได้ และประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นมากมาย ทั้งภาพยนตร์ที่สนุกสนาน บทเพลงอันไพเราะ ภาพวาดที่สวยงาม อาหารรสชาติพิเศษเอร็ดอร่อย เกมการละเล่นอันสนุกสนาน ทฤษฎีแปลกๆ ใหม่ๆ และทั้งหลายเหล่านั้นล้วนแล้วแต่สร้างความปວใจให้แก่เหล่านักบรรพราบฝันกันอย่างเหลือแสน

(ส้มสีม่วง, 2544: น.90)

ตัวอย่างที่ 59 มีเนื้อความต่อเนื่องจากตัวอย่างที่ 58 โดยกล่าวถึงคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์ ว่าการเริ่มเริ่มสร้างสิ่งใหม่ ได้แก่ ภาพยนตร์ บทเพลง ภาพวาด อาหาร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสร้างความสุข ได้แก่ ความสนุกสนาน ไพเราะ สวยงาม ให้แก่มนุษย์

จากตัวอย่างข้างต้นพบข้อสังเกตเมื่อพิจารณาหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เรื่องอื่นๆ ประกอบ พบความเปลี่ยนแปลงของการถ่ายทอดแนวคิดคือ หนังสืออ่านนอกเวลาหลายเล่มจะมุ่งถ่ายทอดคุณลักษณะการเชื่อฟังผู้ใหญ่แก่เด็ก ให้เด็กเชื่อฟังผู้ใหญ่ คิดตามผู้ใหญ่สอน แต่หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง สัมผัสวัง นำเสนอเนื้อหาที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ โดยการทำลายคุณลักษณะการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 60

“มีที่ไหนกันสัมผัสวัง ไปเลยไป ไปยืนคาบไม้บรรทัดอยู่หลังห้องเลย”

ถ้าความหลังของแม่เหมือนกับความหลังของจ้อย ก็ไม่เห็นจะมีอะไรพิเศษเลยสำหรับ “ความหลัง” เพราะมันผ่านไปแล้ว ทุกวันนี้เวลาจ้อยระบายสี สัมของจ้อยก็เป็นสีสัมผัส ไม่ก็ออกเขียวหน่อยๆ ไม่ได้ระบายเป็นสัมผัสอีกแล้ว และจ้อยก็ไม่เคยถูกทำโทษเนื่องจากเรื่องนี้อีกเลย

(สัมผัสวัง, 2544: น.19)

จากตัวอย่างที่ 60 แสดงแนวคิดเรื่องความคิดสร้างสรรค์โดยการทำลายคุณลักษณะการเชื่อฟังผู้ใหญ่ แนวคิดดังกล่าวถูกถ่ายทอดผ่านกลวิธีการใช้อุปลักษณ์ ดังนี้ แบบเปรียบเทียบคือ “การห้ามเด็กระบายสัมผัสเป็นสัมผัส” ซึ่งเป็นการบังคับ อธิบายพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่บังคับให้เด็กเชื่อฟังโดยไม่มีเหตุผล หากเด็กไม่เชื่อฟังก็จะถูกลงโทษเช่นเดียวกับเด็กชายจ้อยที่โดนลงโทษให้คาบไม้บรรทัด

แต่เด็กชายจ้อยก็ไม่เชื่อฟังครู เขาพยายามจะหาคำตอบมาตลอดว่าแท้จริงแล้ว เด็กๆ สามารถระบายสัมผัสเป็นสีอื่นๆ ได้หรือไม่ จนเขารู้จักนักเขียนที่ชื่อลุงเทิด เขาจึงได้รู้ว่าแท้จริงแล้วเด็กสามารถระบายสัมผัสเป็นสีอื่นๆ ได้ ผู้ใหญ่ต่างหากที่ เป็นผู้จำกัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กๆ ดังตัวอย่างที่ 61 ที่ใช้แบบเปรียบเทียบคือ “ฝันมหาศาล” ซึ่งหมายถึงพลังของเด็กๆ อธิบายพฤติกรรมที่เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ คิดสิ่งใหม่ คิดแตกต่างจากผู้อื่น ว่าเป็นพลัง

ตัวอย่างที่ 61

“หรือว่า...หรือว่า สัมเป็นสัมผัสก็ได้ใช่ไหมครับ” จ้อยเสริมอย่างขลาดๆ แต่ลุงเทิดกลับตอบด้วยเสียงหนักแน่นว่า

“แน่นอน !”

ถึงที่จ้อยยิ้มกว้างจนเห็นฟันหมดปากบ้างละ

“วิเศษ...วิเศษจริงๆ เห็นไหมว่าเด็กๆ ะมีฝันมหาศาลอยู่ในตัวอย่างเหลือล้น...ถ้าหากว่าไม่โดนทำลายลงไปเสียก่อนนะนะ

(สัมผัสวัง, 2544: น.116)

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น คือ ลักษณะของพฤติกรรม และความคิด ที่ต้องการให้เด็กแสดงต่อคนรอบข้าง เช่น เพื่อน พี่ น้อง พ่อแม่ ครู จากการศึกษาพบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น 2 คุณลักษณะ ได้แก่ การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น

ที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น	นก กาง เขน	โสณ น้อย	ส้ม สีม่วง	หนู หล่อ กับ มอ มอ	สีเทา เจ้า ตัวจิ๋ว
1	การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน					
	1.1 ความเกรงใจผู้อื่น		✓	✓	✓	✓
	1.2 การไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น	✓		✓		✓
	1.3 การไม่โกหก	✓	✓	✓		
	1.4 การไม่ลักขโมย		✓	✓		
	1.5 การไม่ทำให้พ่อแม่เป็นทุกข์		✓		✓	
2	การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น					
	2.1 ความมีน้ำใจ	✓			✓	✓
	2.2 การยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น			✓		✓
	2.3 การรักครอบครัว	✓	✓			

2.1 การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

คือ การไม่ละเมิด ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์ ความลำบากทั้งทางใจและกาย คุณลักษณะนี้ประกอบด้วย การเกรงใจผู้อื่น ไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น ไม่โกหก ไม่ลักขโมย ไม่อิจฉาริษยา และไม่ทำให้พ่อแม่เป็นทุกข์ ดังนี้

2.1.1 ความเกรงใจผู้อื่น

คือพฤติกรรมของเด็กที่ไม่อยากทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนทั้งทางใจและทางกาย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 62

จากใจเสีย และรู้สึกเสียใจขึ้นมาในทันทีที่ตนได้ล้วงล้าเข้ามาในร้านขายของ และเป็นที่เกะกะแก่เจ้าของร้านเขา ทั้งๆ ที่อยากจะยืมดูนางท้าวแขนอีกเหมือนใจจะขาด เด็กหญิงค่อยๆ ถอยออกมาจากร้าน

(โสนน้อย, 2528: น.70)

จากตัวอย่างที่ 62 แสดงถึงคุณลักษณะความเกรงใจผู้อื่น ผ่านการกระทำและความรู้สึกของเด็กหญิงจากที่เสียใจและรู้สึกไม่ดีที่ตนได้เข้าไปในพื้นที่ร้านของของแล้วทำให้เจ้าของร้านขายไม่สะดวก

ตัวอย่างที่ 63

“อย่าไปยุ่งกับเขาดีกว่านะจ้อย เขาอาจจะไม่อยากพบใคร และเราก็ต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคลของเขาด้วย จำที่แม่เคยสอนไม่ได้หรือ แล้วอีกอย่างนะ แม่คิดว่าจ้อยอย่าฝันไปเลย อีตาลุงเทิดอะไรนั่นคงไม่ยอมให้ใครพบหน้าแน่ๆ”

จ้อยชะงัก รวากับแม่มายืนพูดถ้อยคำนี้อยู่ตรงหน้าตัวเอง จริงสินะ...ลุงเทิดไม่ออกมาพบใคร และไม่ยอมให้ใครพบมาตั้ง 25 ปีแล้ว

(ส้มสีม่วง, 2544: น.36)

ตัวอย่างที่ 63 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เด็กต้องมีความเกรงใจผู้อื่น โดยถ่ายทอดผ่านเสียงของแม่ ที่แม่เข้มงวดกับเด็กชายจ้อยให้เกรงใจผู้อื่น ไม่ไปรบกวนลุงเทิดซึ่งเป็นนักเขียนชื่อดังที่ไม่ออกไปพบปะใครมาเป็นเวลานานถึง 25 ปี เมื่อเด็กชายจ้อยคิดจะไปพบนักเขียนคนนั้นอีก เขาก็ตัดใจเนื่องจากคิดถึงคำที่แม่เคยสอนไว้กล่าวได้ว่าคุณลักษณะ “การเป็นคนรู้จักเกรงใจ เป็นคุณลักษณะที่เด็กควรจะมี

ตัวอย่างที่ 64

สีเทาแน่ใจว่าจำทางได้ ประกอบกับเกรงใจที่จะให้บางช่วงร้อนย้อนกลับไปกลับมาเพื่อที่จะส่งสีเทา

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.72)

ตัวอย่างที่ 64 เด็กควรมีความรู้สึกเกรงใจผู้อื่น คุณลักษณะนี้เป็นการแสดงถึงการไม่รบกวนผู้อื่น การไม่ทำให้ผู้อื่นต้องลำบากหรือเหนื่อยยากเพื่อตนเองและควรทำสิ่งที่ตนเองทำได้

ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับคางคางเด็กที่ชื่อ สีเทา ที่เกรงใจบ้างช่วงร้อนที่จะต้องกลับไปส่งเขาที่บ้าน จึงไม่ขอให้ผู้อื่นช่วยแต่จะทำสิ่งนั้นด้วยตนเอง

2.1.2 การไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น

คือพฤติกรรมที่ไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บหรือเสียหาย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 65

“จ๊ะ ฉันอยู่ตัวเดียวแท้ๆ เมื่อปีกลายนี้ ฉันอยู่กับนกตัวผู้ตัวหนึ่ง และเราช่วยกันทำรัง เพื่อเป็นที่อาศัย มีเด็กเกเรคนหนึ่ง เอาหนังสือตีขว้างเขาตาย มิฉะนั้น เราคงจะอยู่ด้วยกันต่อมาด้วยความผาสุก”

(นกกาขเลน, 2483: น.12)

ตัวอย่างที่ 65 แสดงถึงคุณลักษณะการไม่ทำร้าย เบียดเบียนสัตว์ โดยใช้ประโยคแสดงเหตุและผลแสดงพฤติกรรมของ “เด็กเกเร” โดยประโยคที่เป็นเหตุคือ “เอาหนังสือตีขว้างเขาตาย” และประโยคที่เป็นผลคือ นกตัวเมียที่เป็นคู่ของมันได้รับความทุกข์ทรมานใจ ไม่มีความสุขใจ

การใช้ประโยคแสดงเหตุผลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าหนังสืออ่านนอกเวลา มุ่งสอนให้เด็กไม่ทำพฤติกรรมของ “เด็กเกเร” คือ เด็กต้องไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์

ตัวอย่างที่ 66

“สมมติว่า มีใครจับหนูไปขังไว้ในห้องเล็กๆ แม้จะมีอาหารให้กินอย่างบริบูรณ์ หนูคงไม่ชอบเป็นแน่ทีเดียว นกก็มีความรู้สึกเช่นหนูเหมือนกัน นอกจากนี้ แม่คิดว่านกกาขเลนคู่นี้คงจะมีลูกเพราะแม่เห็นมันมาคู่กันเสมอ”

ปราชญ์พูดขึ้นว่า “ถ้าเราขังมันไว้ ก็น่าสงสารมันมากนะคะ

(นกกาขเลน, 2483: 64)

ตัวอย่างที่ 66 แสดงถึงคุณลักษณะการไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจผ่านเสียงของแม่ที่สอนลูกว่าเด็กควรมีความตระหนักที่จะไม่ทำให้ใครเดือดร้อนโดยนึกถึงใจเขาใจเรา ไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ และเด็กก็แสดงความเห็นด้วยกับสิ่งที่แม่สอน

ตัวอย่างที่ 67

ฉันคิดว่าเราไม่ควรทำร้ายใครขนาดนั้น ถึงแม้ว่าพวกเขาจะเป็นนักรบปราบฝิ่นก็ตามที ถ้าเช่นนั้น ได้สิ...จ้อย แก้ม ฉันจะบอกเรื่องนี้แต่เฉพาะเด็กๆ เท่านั้น

(ส้มสีม่วง, 2544: น.1)

ตัวอย่างที่ 67 เป็นข้อความจากเรื่องส้มสีม่วง ที่ผู้ใหญ่ได้แก่ลุงเทิดนักเขียนชื่อดัง และเด็ก ได้แก่ เด็กชายจ้อย และเด็กหญิงแก้ม พยายามจะช่วยเหลือและปกป้องเด็กๆ ที่ถูกนักรบ

ปรามฝันขโมยเอาความคิดความฝันไป แต่เมื่อทั้ง 3 คนมีโอกาสที่จะทำลายอาณาจักรของนักรบ ปรามฝันให้สิ้น ลุงเทิดก็เป็นผู้สอนเด็กๆ ให้ปกป้องตนเอง แต่ก็ต้องมีความอ่อนโยนและไม่ทำร้ายผู้อื่น จากตัวอย่างเป็นการถ่ายทอดคุณลักษณะของเด็กๆ ที่ควรดูแลปกป้องตนเองแต่ต้องไม่ทำร้ายหรือทำให้ใครต้องได้รับความเดือดร้อนหรือสร้างความทุกข์ให้กับผู้อื่นแม้ผู้นั้นจะเป็นคนไม่ดีก็ตาม

2.1.3 การไม่โกหก

คือพฤติกรรมที่เด็กไม่พูดเรื่องที่ไมจริง ไม่พูดปด พูดเท็จให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน

ตัวอย่างที่ 68

นิตตอบว่า “พีนึมนะ ดิละ ชิงพ้องก่อน ที่นี้ หนูจะพ้องแม่บ้าง พีนึมเขาจิหนักหนาแรงๆ จะแม่ หนูกลัวจะโดนตาหนูบอด หนูเชื่อว่าหนูแบ่งที่ในรังให้พี่พอทีเดียว แต่พี่เขากลับพูดว่าเขาควรจะได้อยู่ครึ่งรัง และจะเป็นผู้ปกครองเวลาพ่อแม่ไม่อยู่ด้วย”

หน้อยพูดว่า “หนูไม่ชอบพูดปดเลย ที่พีนิดพูดมานั้น จริงทีเดียวแม่”

(นกนางเขน, 2483: น.48)

จากตัวอย่างที่ 68 ถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ด้วยการไม่พูดปด จากตัวอย่างเป็นการถ่ายทอดคุณลักษณะของเด็กๆ ที่เด็กไม่ควรพูดโกหกเนื่องจากการพูดในสิ่งที่ไม่จริง โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นอาจส่งผลทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนได้

ตัวอย่างที่ 69

“ก็อย่างท่าน โปปดมดเท็จ ท่าน โกรธเกลียดชิงชัง ฝ่าฝืนกับท่าน แค้นเคือง ใจละ อีกท่านที่เห็นจะต้องเชิญตัวมาด้วยก็คือ นักรบ ปล้นปล้นตลบตะแลง กับนักรบ พาลโหลพาเล”

“โอ...ที่ท่านเอยนามมานั้นนะ ล้วนแล้วแต่เป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถ ทำหน้าที่คุมกำลังพลออกไปก่อการร้ายยังที่อื่นๆ แทบทั้งนั้นไม่ใช่หรือ”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.170)

จากตัวอย่างที่ 69 หนังสืออ่านนอกเวลากล่าวถึงลักษณะการพูดโกหก ได้แก่ โปปดมดเท็จ ปล้นปล้นตลบตะแลง ว่าเป็นสิ่งที่จะสามารถ “ก่อการร้าย” เป็นสิ่งไม่ดีเด็กๆ จึงไม่ควรทำพฤติกรรมดังกล่าวเพราะเป็นสิ่งที่ไม่ดี

2.1.4 การไม่ลักขโมย

คือพฤติกรรมที่เด็กไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นด้วยการนำสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 70

ทั้งสองคนรู้สึกเหมือนใจจะหยุด ดูเหมือนว่าแขนมหัศจรรย์แขนพันแขนตรงเข้า
คว่ำตน อารามกลัวและตกใจเปรมด้น และจาดก็ตื่นจะให้หลุดพ้นจากอ้อมรั้วของแขน
หุื้ออ แต่ใจนึกอย่างเดียว หนี! หนีไปให้พ้น ...

จาดไม่กล้าพูด จาดขโมยเขา จาดรู้ แล้วเราจะทำอย่างไรดี

ผู้คนส่งเสียงแซ่ เขาพูดอะไร เขาถามอะไรกัน จาดไม่รู้ เพราะหุื้ออด้วยความรู้สึก
ภายใน

“พ่อจ๋า แม่จ๋า มาช่วยจาดที นี่ถ้าเขาเอาจาดไปฆ่า เพราะจาดขโมยของเขา จะทำ
อย่างไร”

“ของอยู่ไหนล่ะ” นายตำรวจถามอีก

จาดล้วงคอเสื้อหยิบตุ๊กตาตัวแขนสองตัวส่งให้ น้ำตาไหลพราก ทั้งนึกเสียดาย
ตุ๊กตา ทั้งนึกว่าไม่ควรเลยที่เราจะไปหยิบเข้า นี่ถ้าพ่อแม่วุ้เข้าจะทำอย่างไร

(โสณน้อย, 2528: น.83-85)

ตัวอย่างที่ 70 มุ่งถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ลักขโมย โดยใช้เสียงของเด็กหญิง
จาด ที่แสดงความรู้สึกสำนึกเมื่อตนขโมยสิ่งของของผู้อื่น อีกทั้งยังคำนึงถึงผลจากการที่ตนขโมย
ของว่าจะทำให้พ่อแม่เสียใจ ตัวอย่างนี้จึงถ่ายทอดคุณลักษณะไม่ลักขโมยโดยชี้ให้เห็นโทษของ
การขโมยที่ส่งผลต่อทั้งตนเองที่จะถูกลงโทษและผู้อื่นคือทำให้พ่อแม่เสียใจ

ตัวอย่างที่ 71

“ก็ท่านนั่นแหละที่ทำงานพลาด ทำไมไม่เอาไปทิ้งไกลๆ กว่านี้ละ เห็นไหม มีเด็ก
เก็บได้ จนเป็นเรื่องเป็นราวใหญ่โตขึ้นมาอย่างนี้ละ” เสียงบ่นนั้นเต็มไปด้วยความหงุดหงิด
งุ่นง่าน

“ข้าขอโทษไม่รู้กี่ครั้งแล้ว ท่านไม่ได้ยินหรือไง จะมามัวหงุดหงิดอยู่ทำไม เอาเถอะ
นา...เอาไว้พู่นึกแล้วกันนะ ข้าจะจัดการขโมยต้นฉบับมาทำลายให้เกลี้ยงเลย”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.45)

ตัวอย่างที่ 71 แสดงถึงคุณลักษณะการไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนโดยการไม่ลักขโมย
ของผู้อื่น คุณลักษณะดังกล่าวถูกถ่ายทอดผ่านเสียงของ “นักรบปราบฝัน” ชื่อว่า “หงุดหงิดงุ่นง่าน”
ที่มีนิสัยหงุดหงิดงุ่นง่านเสมอ การขโมยเป็นพฤติกรรมของผู้ที่มีนิสัยไม่ดี เด็กๆ จึงไม่ควรทำ
พฤติกรรมลักขโมยซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนไม่ดี

2.1.5 การไม่ทำให้พ่อแม่เป็นเป็นทุกข์

คือพฤติกรรมที่เด็กคำนึงถึงความรู้สึกของพ่อแม่ ไม่ทำให้พ่อแม่ได้รับความทุกข์ใจจากการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 72

“ทำไมลูกไปขโมยของเขา” พ่อไม่ได้กราดเกรี้ยวเลย เสียงพ่อเหมือนสะอื้นบอกว่า พ่อเสียใจ

จาดน้ำตาไหลพราก และจาดพูดไม่ออก

ไม่ควรเลยที่เราจะขโมย เกือบจะถูกจับขัง แล้วมีหนายังทำให้พ่อเสียใจอีก

(โสนน้อย, 2528: น.89)

ตัวอย่างที่ 72 ถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ทำให้พ่อแม่ได้รับความทุกข์ใจผ่านพฤติกรรมของเด็กหญิงจาด ที่คำนึงถึงความรู้สึกของพ่อ รู้สึกผิดที่ตนขโมยของของผู้อื่นแล้วจะทำให้พ่อต้องเสียใจ จากตัวอย่างใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ไม่ควร” คู่กับพฤติกรรม “ขโมย” โดยใช้เสียงของเด็กเป็นผู้กล่าวด้วยตนเอง ตัวอย่างนี้จึงเป็นการถ่ายทอดคุณลักษณะของเด็กๆ ที่แสดงออกด้วยตนเองว่าไม่ควรทำให้พ่อแม่เป็นทุกข์

ตัวอย่างที่ 73

หนูหล่อกับปุ่นนั่งก้มหน้าน้ำตาคลอหน่วย ความสนุกของตนแท้ๆ ทำให้พ่อต้องมาพลอยเดือดร้อน ถูกคนอื่นก่นด่าว่ากล่าว ต่อหน้าธารกำนัล ยังต้องเสียเงินอีก ไม่น่าเลย

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.67)

ตัวอย่างที่ 73 ถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ทำให้พ่อแม่ได้รับความทุกข์ใจผ่านพฤติกรรมของเด็กชายหนูหล่อและเด็กชายปุ่นที่รู้สึกเสียใจเมื่อความสนุกของตนทำให้พ่อเดือดร้อน

2.2 การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น

คือ การช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้ผู้อื่นได้รับความสุขทั้งทางใจและกาย หนังสืออ่านนอกเวลาสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะที่เด็กควรเป็นคนมีน้ำใจ ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น และรักครอบครัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.2.1 การมีน้ำใจ

คือพฤติกรรมที่เด็กช่วยเหลือแบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับความสุข ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 74

นางนกระจอกบอกฉันว่า เด็กในบ้านมีใจกรุณา นำเหยื่อมาเลี้ยงนกต่างๆ ในสวนนี้เสมอ”

(นกกาขเณ, 2483: 32)

ตัวอย่างที่ 74 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะ การมีน้ำใจต่อผู้อื่น ผ่านเสียงของผู้ที่ได้รับน้ำใจจากเด็กๆ คือ “นางนกระจอก” ที่ได้รับอาหารจากเด็กๆ พฤติกรรมที่เด็กมีน้ำใจให้อาหารแก่นกเป็นประจำเช่นนี้เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความกรุณา คือ ช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข

ตัวอย่างที่ 75

ตะวันแผดแสงแรงกล้าจนแดดร้อน ท้องของหนูหล่อเริ่มร้องประท้วงดังจ๊อกๆ ส่วนปุนนั้นเตรียมตัวไปเลี้ยงวัว ครั้นหนูหล่อบ่นหิวเขาก็มีน้ำใจปลดกระดืบข้าวลงจากบ่ามาให้ แต่หนูหล่อเกรงใจ เพราะปุนต้องเลี้ยงวัวทั้งวันหากหนูหล่อยกข้าวขึ้นเสียหมดปุนก็จะหิวแย่

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.60)

ตัวอย่างที่ 75 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการมีน้ำใจ โดยใช้เหตุการณ์ที่เด็กชายปุน แบ่งข้าวที่ตนเองห่อมาให้เด็กชายหนูหล่อยกกิน จากตัวอย่าง พฤติกรรมของเด็กชายปุน แสดงถึงการมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนให้พ้นจากความหิว

ตัวอย่างที่ 76

“นูกางช่วยไปตามเพื่อนๆ แม่มาเหนื่อย...เผื่อว่าหลายๆ ตัว ช่วยกันคิดแล้วจะมีวิธีแก้ไข...”

นูกางวิ่งทักๆ ออกไป ทิ้งให้สีเทาจมอยู่ในความเศร้า สีเทาหันไปทางบ้าวัวที่เอนตัวลงข้างๆ ท่าทางบ้าวัวครุ่นคิดหนัก ชั่วครูสีเทาก็ได้ยินเสียงวิ่งทักๆ นาน้ำเสียงผิดเพี้ยนๆ เข้ามาหยุดได้โคนต้นไม้ที่สีเทาอาศัยอยู่

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.41)

ตัวอย่างที่ 76 ถ่ายทอดคุณลักษณะการมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนให้พ้นจากความทุกข์ ผ่านพฤติกรรมของลูกวัวชื่อนูกาง บ้าวัว และสัตว์ตัวอื่นๆ ที่มีความมุ่งหมายจะช่วยให้เพื่อนที่เป็นลูกค้างคาวชื่อสีเทา ให้พ้นจากความเศร้า

2.2.2 การยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น

คือพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกถึงความเข้าใจ ไม่แบ่งแยก เยาะเย้ยดูถูกผู้ที่แตกต่างหรือด้อยกว่าตนเองให้ได้รับอภัย หรือความทุกข์ใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 77

จ้อยมีเพื่อนคนหนึ่ง หูเหว่งมาตั้งแต่เกิด เขามักอายเสมอเวลาที่ต้องอยู่ต่อหน้าคนมาก ๆ แม้จ้อยจะคอยบอกว่าเขาเป็นเพื่อนที่ดี ไม่เห็นมีอะไรต้องอายเลยก็ตาม

(ส้มสีม่วง, 2544: น.15)

จากตัวอย่างที่ 77 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นผ่านเหตุการณ์ที่เด็กชายจ้อยมีเพื่อนที่แตกต่างจากผู้อื่น คือมีลักษณะหูเหว่ง ทำให้เพื่อนคนนั้นได้รับความทุกข์ใจจากความอับอายผู้คน ผู้ที่มีความแตกต่างหรือมีลักษณะด้อยกว่าผู้อื่นเช่นเพื่อนของจ้อยมักเป็นผู้ที่มีความทุกข์ใจ ดังนั้นเด็กจึงควรมีคุณลักษณะยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น เพื่อสร้างความสุขให้กับผู้ที่แตกต่างหรือด้อยกว่า

ตัวอย่างที่ 78

“ตัวอะไรจะแม่ สีดำ...ยับยู่ยี่...น่าเกลียดเชียว” เสียงแหลมๆ ดังน้อยกว่าบ้าววนิดหนึ่งดังขึ้น

“อย่าพูดอย่างนั้นสิจะลูก เขาชื่อสีเทานะ...อ้อสีเทาป็นขึ้นมาสิ”

บ้าววดูหูกางแล้วก็ลงมามาหาสีเทา

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.18)

ตัวอย่างที่ 79

“อย่าพูดเหมือนสีเทาเป็นสัตว์ประหลาดอย่างนั้นสิ ใจเย็นๆ นะสีเทา พวกบ้าไม่ได้รู้จักสัตว์ทุกชนิดหรอก เจ้าอาจจะเป็นหนึ่งในหลายชนิดที่พวกเราไม่รู้จักก็ได้ เดี่ยว...พรงี้...บ้าจะพาสีเทาไปที่บึงใหญ่กลางทุ่ง พวกกับ เขียด ปู หลา สัตว์น้ำแถวนั้นอาจจะรู้จักเจ้าก็ได้ล่ะ” บ้าววพูดอย่างจริงจัง

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.23)

จากตัวอย่างที่ 78 และ 79 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น โดยใช้เสียงของผู้ใหญ่ ได้แก่แม่ววนิดได้แก่แม่ววนิดได้แก่ลูกววนิดและสัตว์อื่นๆ ว่าไม่ควรกล่าวตำหนิรูปร่างหน้าตาผู้อื่น

2.2.3 การรักครอบครัว

คือ พฤติกรรมของเด็กที่มีความปรารถนาดี เสียสละ ให้คนในครอบครัวมีความสุข ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 80

น้อยจับหนอนไต้ตัวหนึ่ง จึงคาบไปวางที่ตีนของแม่ พลังพูดว่า “แม่จ๋า โปรดรับของตอบแทนเล็กน้อยนี้ด้วยสิจ๊ะ”

แม่นกนางเขนรู้สึกพอใจในการกระทำและความช่างคิดของน้อยยิ่งนัก จึงกิน
หนอนตัวนั้น เพื่อสนองความตั้งใจของลูกน้อย แล้วพูดว่า “ขอบใจมาก ลูกรักของแม่ โลก
นี้จะมีความสุขสบายสักเพียงไหน ถ้าเราพยายามทำตนให้เป็นที่รักของผู้อื่น เหมือนอย่าง
ที่น้อยได้ปฏิบัติต่อแม่เช่นนี้”

(นกนางเขน, 2483: น.84)

ตัวอย่างที่ 80 ถ่ายทอดคุณลักษณะการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยกล่าวว่าเด็ก
 ควรจะต้องรักสมาชิกในครอบครัว และทำตนให้เป็นที่รัก ทำสิ่งดี ๆ ให้กับพ่อแม่ เพราะคุณลักษณะ
 ดังกล่าว จะทำให้พ่อแม่ “พอใจ” และทำให้โลกน่าอยู่ขึ้น

ตัวอย่างที่ 81

จาดกำลังจะอ้าปากบอกอยู่ว่า เขาเพื่อนมาด้วย และอยากจะให้เขาดูไสนน้อย
 เรือนงาม แต่กลับหันไปบอกเพื่อนว่า “นั่งรออยู่นี่ก่อนนะ ไปช่วยแม่ชาวข้าวหน้อย”

...แต่จาดก็รู้ว่าพ่อพูดถูก ที่ว่าเกิดควรจะถูกตี ตั้งแต่เข้าจนเย็น เกิดได้แต่เล่นน้ำ
 ดำผุดดำว่าย เล่นลูกหินกับเพื่อน ๆ ซุดดินมาปั้นเอาไวยิ่งเล่นกัน แม่ผอนตัวคนเดียวต้อง
 แบกนึ่งก็ถ่านไปเที่ยวถามตามบ้านว่าใครจะต้องการบ้าง แล้วก็กลับมาขนถ่านใส่กระชูป
 ให้เขา เกิดเองก็โตถึง 12 ปีแล้ว จะช่วยเหลือแม่บ้างก็หาไม่ แม่ผอนยิ่งตี เกิดก็ยิ่งหา
 เรื่องหนึ่งงาน และจาดรู้สึกเวทียาแม่ผอนเป็นกำลัง

ความรักเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้จาดช่วยเหลือแม่เสมอ แต่บางครั้งจาดก็ได้ทำให้แม่
 เสียใจ เพราะจาดอยากจะทำเล่นต่อ

(ไสนน้อย, 2528: น.28)

ตัวอย่างที่ 81 ถ่ายทอดคุณลักษณะการทำเพื่อคนในครอบครัว ผ่านพฤติกรรม
 ของเด็กหญิงจาดที่ไม่เกี่ยงงอนที่จะช่วยเหลือแม่ด้วยความเต็มใจเพราะความรักที่มีต่อแม่ ต่างจาก
 เพื่อนชื่อเกิดที่ไม่ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระพ่อแม่ และมักจะถูกตีอยู่เสมอ

ตัวอย่างที่ 82

ไม่ใช่เรือ และไม่ใช่บ้านดอกที่ทำให้จาดมีความสุข พ่อและแม่ต่างหากที่ทำให้
จาดมีความสุขอุ่นใจ และมั่นคงในชีวิต เหตุการณ์วันก่อนนี้เองที่ทำให้เด็กหญิงได้คิด ใน
ชั่วโม่งที่จาดคิดว่าวาระสุดท้ายของตนมาถึงแล้ว พ่อและแม่เท่านั้นที่เข้ามาช่วยชีวิตไว้

(ไสนน้อย, 2528: น.94)

ตัวอย่างที่ 82 ถ่ายทอดคุณลักษณะการรักครอบครัวเห็นความสำคัญของ
 ครอบครัว เพราะคนในครอบครัวคือผู้ที่มีความรักและปรารถนาดีต่อเด็ก เด็กจึงควรรักครอบครัวให้
 มาก

ตัวอย่างที่ 83

เขาวางเด็กเล็กลงบนพื้น พูดว่า “เฮ้ ! คลานเสียให้เพลิน ตัวเองทรุดนั่งลงบนม้ามองดูน้องซึ่งคลานวนเวียนอยู่ตามม้ายาว ยืมให้เห็นพื้นที่ใหญ่สองที่ พุดกับจาตอย่างภาคภูมิใจว่า “มันชนเป็นเซียนเลย ยังกะจับปูใส่กระดิ่ง”

อีกครั้งที่จาตรู้สึกหวนในใจ และไม่กล่อมองดูหน้าอันผ่องใสด้วยความภูมิใจของคู่สนทนา เขามีน้อง! เขามีผู้ที่เขาจะได้รักและโอบอ้อม แต่น้องของจาตนั้น ตนไม่มีโอกาสแม้แต่จะได้เห็น วันหนึ่งแม่หายไป พ่อบอกว่าแม่ไปออกน่อง น้องซึ่งจาตคอยแล้วคอยเล่าแต่วันหนึ่งแม่ก็กลับมาคนเดียว เมื่อจาตถามถึงน้อง แม่ก็ได้แต่ร้องไห้

ตั้งแต่ได้เห็นเด็กทารกนั้น จาตรู้สึกอยากจะไปอุ้มกอดรัดและจูบเหมือนอย่างที่จาตเคยคิดอยากจะทำกับน้องของตน

(โสณน้อย, 2528: น.20-21)

ตัวอย่างที่ 83 แสดงคุณลักษณะความรักพี่น้อง เด็กควรจะมีความรักต่อพี่น้องของตน เช่นเด็กหญิงที่พยายามดูแลความปลอดภัยของน้อง และเด็กหญิงจาตที่รู้สึก “อิจฉา” คือต้องการมีพี่น้องอย่างพี่ที่มีบ้าง แสดงให้เห็นคุณค่าของการมีพี่น้อง ว่าเป็นสิ่งที่ดีผู้อื่นจึงอยากมีบ้าง เมื่อพี่น้องเป็นสิ่งที่ดีและมีค่า เด็กจึงควรมีความรักและห่วงใยพี่น้อง

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กต่อพึงปฏิบัติต่อสถาบัน คือ ลักษณะของพฤติกรรม และความคิด ที่ต้องการให้เด็กแสดงออกต่อสถาบันสำคัญทางสังคม ได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ผู้วิจัยนิยามความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ตามนิยามของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา: 2553) ผู้ที่รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง ผู้ที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติ สำนึกดี ประสงค์ ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลา พบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน ได้แก่ คุณลักษณะความรักชาติ คุณลักษณะการปฏิบัติตามหลักศาสนา และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 7 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน

ที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน	นก กาง เขน	โสณ น้อย	ส้ม สีม่วง	หนู หล่อ กับ มอ มอ	สีเทา เจ้า ตัวจิ๋ว
1	ความรักชาติ				✓	
2	การปฏิบัติตามหลักศาสนา				✓	
3	ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์				✓	

3.1 ความรักชาติ

ตัวอย่างที่ 84

พ่อบอกว่า การเปิดไฟทิ้งไว้หลายๆ ดวง เป็นการสูญเสียเปล่า ทั้งงบประมาณของครอบครัว และของประเทศชาติ เพราะทั้งบ้านมีกันอยู่เพียงสามคน พ่อ แม่ ลูก

(หนูหล่อกับมอมมอ, 2545: น.11)

ตัวอย่างที่ 84 หนังสืออ่านนอกเวลาปลูกฝังคุณลักษณะความรักชาติ โดยให้เด็กช่วยประหยัดไฟ ซึ่งเป็นทรัพยากรของชาติ

3.2 การปฏิบัติตามหลักศาสนา

ตัวอย่างที่ 85

ฟ้าแจ้ง แสงสีทองสาดส่องจับต้องนา เม็ดฝนที่เกาะพรราวตามใบไม้ใบหญ้า สะท้อนแสงแดดยิบยับ หนูหล่อสะพายกระติบข้าวเหนียวร้อนๆ ควันดูย หอมกรุ่น พร้อมไขเปิดต้มสุกจำนวน 9 ฟองเท่ากับอายุของตนพอดีเย็นคอยพระภิกษุที่จะเดินแถวผ่านหน้าบ้านมาด้วยใจอิมเอิบ ...

เมื่อพระสงฆ์เดินมาถึง หนูหล่อก็นั่งยองๆ ยกกระติบข้าวจรดหน้าผาก ก่อนหยิบปั้นข้าวเหนียววางลงในบาตรพระแต่ละรูป พร้อมไขเปิดต้มหนึ่งฟอง พลังอธิษฐานให้มอมโต และแข็งแรงเร็วๆ

(หนูหล่อกับมอมมอ, 2545: น.23)

จากตัวอย่างที่ 85 หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องหนูหล่อกับมอมมอ มีเหตุการณ์ที่แม่บอกให้เด็กชายหนูหล่อทำบุญตักบาตรเนื่องในวันเกิด เมื่อถึงเวลาหนูหล่อก็ทำตามด้วยความเต็มใจ เพราะการตักบาตร ทำให้เขา “อิมเอิบ” ใจ และสามารถ “อธิษฐาน” ขอสิ่งที่เขาต้องการให้ด้วย

กล่าวคือหนังสืออ่านนอกเวลาส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตามหลักศาสนา เพราะการปฏิบัติตามข้อปฏิบัติของศาสนาจะทำให้เด็กมีความสุข

3.3 ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

คุณลักษณะความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเป็นคุณลักษณะที่หนังสืออ่านนอกเวลาไม่ได้นำมากล่าวถึงโดยตรง แต่กล่าวถึงผ่านการทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่

แนวคิดเกษตรแบบทฤษฎีใหม่เป็นส่วนหนึ่งของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพระวิสัยทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำไปเผยแพร่เป็นแนวทางปฏิบัติเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 (ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่อัญเชิญมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, น. ก) ปรากฏเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ข้อที่ 5 “อยู่อย่างพอเพียง” เป็นครั้งแรกในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 86

พ่อของหนูหล่อเป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ผสมผสานในบริเวณเดียวกัน ข้าวในคอกก็เป็นได้ทั้งปุ๋ย และอาหารปลา ต้นไม้ใบหญ้าก็เวียนมาเป็นอาหารสัตว์ ทุกอย่างพึ่งพากันและกันเป็นวงจรในอาณาจักรเล็กๆ ของครอบครัวหนูหล่อ

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.33)

ตัวอย่างที่ 86 กล่าวถึงการทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ที่เป็นโครงการตามแนวพระราชดำริ ที่เกษตรกร “ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ผสมผสานในบริเวณเดียวกัน” และผลดีของการทำการเกษตรแบบดังกล่าวปรากฏในตัวอย่างที่ 87

ตัวอย่างที่ 87

โชคดีนักหนาที่ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครอบครัวยังไม่มีมากนัก เพราะมีเปิดมีไถในล้า มีข้าวในนา ปลาในหนอง และมีผักในสวนไม่ต้องเดือดร้อนซื้อหา ทั้งแม่ของหนูหล่อก็อยันทำงานช่วยพ่อตัวเป็นเกลียว แม่ยังฉลาดรู้จักคุมกำเนิดอีกด้วย ไม่ยอมให้มีลูกเป็นโขง อย่างชาวบ้านอื่นๆ ทั่วไป ไม่เช่นนั้นพ่อคงไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของนางใจตลอดไปเป็นแน่

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.54)

ตัวอย่างที่ 87 ข้อความที่กล่าวว่า “เพราะมีเบ็ดมีไถในล้า มีข้าวในนา ปลาในหนอง และมีผักในสวนไม่ต้องเดือดร้อนซื้อหา” ซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กับข้อความ “การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ผสมผสานในบริเวณเดียวกัน” เป็นสิ่งที่ทำให้เกษตรกรได้รับสิ่งดีๆ คือ “โชคดี” ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดภาระค่าใช้จ่าย ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

จากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ด้วยวิธีการวิเคราะห์หัตถบทหนังสืออ่านนอกเวลาโดยใช้กรอบแนวคิดทางภาษาศาสตร์ ได้แก่ การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่น่าสนใจดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลากับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดสรุปได้ดังนี้ ผู้วิจัยพบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย ได้แก่ การดูแลตนเอง ความสุภาพ ความมุ่งมั่น การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความใฝ่เรียนรู้ ความรับผิดชอบ การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา ความพยายาม ความอดทน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้แก่ การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน คุณลักษณะที่พบเป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรการศึกษากำหนดทั้ง 8 ประการ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่นอกเหนือจากที่หลักสูตรการศึกษา กำหนดไว้ ได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย ได้แก่ ความกล้าหาญ ความสนุกสนาน การมีความคิดสร้างสรรค์ และคุณลักษณะที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น

2. ความถี่ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลา สรุปได้ดังนี้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย ได้แก่ การดูแลตนเอง ความสุภาพ ความมุ่งมั่น ความกล้าหาญ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความใฝ่เรียนรู้ ความสนุกสนาน ความรับผิดชอบ การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา ความพยายาม และความอดทน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้แก่ การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ปรากฏร่วมกันในหนังสืออ่านนอกเวลา 2 เล่มขึ้นไป คุณลักษณะอันดังกล่าวจึงแสดงแนวโน้มของการสืบทอดและส่งผ่านแนวคิดที่สังคมให้ความสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย ได้แก่ การมีความคิดสร้างสรรค์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน ได้แก่ ความรักชาติ การปฏิบัติตามหลักศาสนา และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏใน

หนังสืออ่านนอกเวลาเพียงเล่มเดียว ข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 2 ประการ ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจะกล่าวถึงในบทอภิปรายต่อไป

เนื่องจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่พบในบทนี้เป็นคุณลักษณะที่ได้จากการศึกษาด้วยบทหนังสืออ่านนอกเวลาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ในบทต่อไปผู้วิจัยจึงจะนำเสนอกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหนังสืออ่านนอกเวลา

บทที่ 4

กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในหนังสืออ่านนอกเวลา

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยแสดงผลการศึกษากลวิธีทางภาษา 2 ระดับ ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษาระดับคำ
2. กลวิธีทางภาษาระดับข้อความ

1. กลวิธีทางภาษาระดับคำ

กลวิธีทางภาษาระดับคำ คือ การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำศัพท์ (lexical choices) เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้ส่งสาร หนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีการใช้กลวิธีทางภาษาระดับคำเพื่อถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4 กลวิธีได้แก่

- 1) การเลือกใช้คำ/กลุ่มคำกริยาร่วมกับคำ/กลุ่มคำที่สื่อถึงเด็ก
- 2) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ
- 3) การใช้คำ/กลุ่มคำขยายคำ/กลุ่มคำกริยา
- 4) การใช้คำ/กลุ่มคำที่แสดงความเป็นพวก
- และ 5) การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่า ดังนี้

1.1 การเลือกใช้คำ/กลุ่มคำกริยาร่วมกับคำ/กลุ่มคำที่สื่อถึงเด็ก

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก ผู้วิจัยจึงพิจารณาการใช้คำหรือกลุ่มคำกริยาที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก คือ ชื่อตัวละครเด็ก หรือคำเรียกแทนเด็ก ทั้งที่เป็นมนุษย์และสัตว์ เพราะคำกริยาเป็นคำที่ใช้แสดงเหตุการณ์ การกระทำ ความคิด ความรู้สึก หรือแสดงสภาพของบุคคล สัตว์ หรือบางสิ่งบางอย่าง (จันทิมา อังคพณชกิจ: 2561, 191) ดังนั้นการศึกษาคำ/กลุ่มคำกริยาที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็กในหนังสืออ่านนอกเวลาจึงน่าจะแสดงให้เห็น ความคิด ความประพฤติ ของเด็ก ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก

จากการศึกษา จำแนกคำ/กลุ่มคำกริยาที่พบได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ คำ/กลุ่มคำกริยาที่แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์เกี่ยวกับอุปนิสัย คำ/กลุ่มคำกริยาที่แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น และคำ/กลุ่มคำกริยาที่แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน โดยคำ/กลุ่มคำกริยาทั้ง 3 กลุ่มนี้สามารถจำแนกกลวิธีย่อยในการเลือกใช้คำกริยาได้ 2 กลวิธี คือ ใช้คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายในทางควรปฏิบัติ นอกเด็กว่าควรทำ

กริยาเช่นนั้น หากทำกริยานั้นแล้วจะได้รับการชื่นชม และการใช้คำ/กลุ่มคำกริยาที่เด็กไม่ควรปฏิบัติ เพื่อบอกเด็กว่าไม่ควรทำกริยาเช่นนั้น หากทำแล้วจะถูกตำหนิหรือถูกลงโทษ ดังนี้

1.1.1 การเลือกใช้คำ/กลุ่มคำกริยาที่แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์เกี่ยวกับอุปนิสัย

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงการกระทำ ความคิด ความรู้สึก ที่เด็กควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติให้เป็นนิสัย เป็นพฤติกรรมส่วนตัวของเด็ก เป็นเรื่องของเด็กโดยตรง ไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น จากการศึกษาพบคำ/กลุ่มคำกริยาในกลุ่มนี้ 12 กลุ่มความหมาย ได้แก่ คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับ 1) การดูแลตนเอง 2) ความสุขภาพ 3) ความมุ่งมั่น 4) ความกล้าหาญ 5) การเชื่อฟังผู้ใหญ่ 6) ความใฝ่เรียนรู้ 7) ความสนุกสนาน 8) ความรับผิดชอบ 9) การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา 10) ความพยายาม 11) ความอดทน และ 12) การคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1.1.1.1 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการดูแลตนเอง

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กเกี่ยวกับการดูแลรักษาร่างกาย ที่พึงอาศัยของตนเองให้มีความสะอาด และปลอดภัย ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง อันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น ดังตาราง

ตาราง 8 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการดูแลตนเอง

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการดูแลตนเอง	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกกางเขน	สะอาด แข็งแรง เติบโต รักษาตัวเอง	
โสนน้อย	ระวัง	
ส้มสีม่วง	รักษาความสะอาด อาบน้ำ กินผัก แข็งแรง ระวังตัว	มอมแมม
หนูหล่อกับ มอมมอ	เก็บที่นอน แข็งแรง วิ่งเล่นออกกำลัง ล้างมือก่อนกินข้าว	ฟกช้ำ ตกใจ
สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	โตเร็วๆ แข็งแรง ปลอดภัย ระวังตัว ระมัดระวัง	อันตราย

1.1.1.2 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสุภาพ

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กที่มีความสุภาพเรียบร้อย อ่อนโยน

ถูกกาลเทศะ ดังตาราง

ตาราง 9 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสุภาพ

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสุภาพ	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกกางเขน	สุภาพ มีมารยาท สงบ อธิยาศัยดี	หยาบคาย ทำหน้าบึ้ง ยืนหน้าบึ้ง
ส้มสีม่วง	ปรบมือ เรียบร้อย	ตะโกนถาม
หนูหล่อ กับ มอมมอ	ขอบคุณ น่ารัก เรียบร้อย	
สี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว	ขอบคุณ ขอบใจ	ตะกละ

1.1.1.3 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความมุ่งมั่น

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กเกี่ยวกับความตั้งใจ แน่วแน่ ในสิ่งที่ตนเองกระทำอย่างแท้จริง และภาคภูมิใจเมื่อสามารถทำภารกิจนั้นจนประสบความสำเร็จตามจุดหมาย ดังตาราง

ตาราง 10 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความมุ่งมั่น

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความมุ่งมั่น	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
โสนน้อย	แน่ใจ ภาคภูมิใจ ภูมิใจ ดันดัน หนักแน่น	ลังเลใจ
ส้มสีม่วง	มั่นใจ ตั้งใจ	ลังเลใจ ปล่อยปละละเลย ไม่เป็นไร ช่างมัน ชี้เกี่ยจ ปล่อยปละละเลย บ่นเปื้อ ทำงานไม่สำเร็จ
หนูหล่อ กับ มอมมอ	ภาคภูมิใจ จริงจัง มุ่งมั่น	

ตาราง 10 (ต่อ)

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความมุ่งมั่น	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	ภาคภูมิใจ มั่นใจ แน่ใจ ยืนยัน ตั้งใจ ใจจดใจจ่อ ตั้งหน้าตั้งตา	ลังเล ซังใจ

1.1.1.4 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความกล้าหาญ

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กที่มีความมั่นใจ เชื้อมั่นในตนเอง ไม่
กังวลหรือหวาดกลัวต่อสถานการณ์ใหม่ที่ตนเองไม่คุ้นเคย ดังตาราง

ตาราง 11 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความกล้าหาญ

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความกล้าหาญ	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกกางเขน	อาจหาญ เชื่อใจ กล้า	ขี้ขลาด กลัว หวั่นใจ ตกใจ อ่อนแอ
โสนน้อย	กล้า	หวั่นใจ หวาดกลัว กลัว
ส้มสีม่วง	แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ เชื้อมั่น มั่นอกมั่นใจ กล้าหาญ	อาย รู้สึกละอาย กลัว เกรงกลัว ตกใจ กังวล
หนูหล่อกับ มอมมอ	กล้าหาญ ฝาด สง่างาม	เกรงกลัว ขี้ อาย กลัว
สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	กล้า ออกความเห็น ตัดสินใจ	ร้องไห้ กังวล ตกใจ สะดุ้ง ขวัญกระเจิง ขวัญผวากระเซอะกระเซิง

1.1.1.5 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเชื่อฟังผู้ใหญ่

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กเกี่ยวกับการยอมรับ คล้อยตาม
ประพฤติตามคำสั่งหรือคำสอนของผู้ใหญ่ รวมทั้งการเอาใจ ความเกรงกลัวผู้ใหญ่เพราะเป็นผู้ที่
ปกป้องหรือลงโทษเด็กเมื่อไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนได้ ดังตาราง

ตาราง 12 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเชื่อฟังผู้ใหญ่

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเชื่อฟังผู้ใหญ่	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกทางเขน	อ้อนวอน คอยดู ทำตาม บินตาม เชื่อฟัง เก่งเท่าพ่อแม่	ทุ้มเถียง ทะนงตน
โสนน้อย	กลัวจะถูกตี	
ส้มสีม่วง	เชื่อ รับคำ ฟังแม่ พยักหน้ารับ	ถูกทำโทษ ว่า ถูกคุณครูว่า ต่อรอง
หนูหล่อกับ มอมมอ	รับคำ สัญญา ขออนุญาต เชดลามา เกาะพ่อ ก้มหน้าอิงแอบอยู่ข้างหลังพ่อ ให้คำมั่นสัญญา ออดอ้อน อ้อนวอน ยืมประจบประแจง	เผลอไผลไปตามประสาเด็ก ต่อรอง
สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	รับปาก ทำตาม ว่าง่าย ปรีक्षा ตักปากรับคำ ขอความเห็นใจ	ทำผิดแบบแผน โอดครวญ

1.1.1.6 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงถึงความสามารถของเด็กที่แสดงให้เห็นความตั้งใจ สนใจและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ต่างๆ เห็นความสำคัญของการเรียน หนังสือในโรงเรียนและการอ่านหนังสือ การตั้งข้อสังเกต การตั้งคำถาม การลงมือปฏิบัติ ดังตาราง

ตาราง 13 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายกับการเรียนรู้	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกทางเขน	หัดร้อง หัดกระโดด เตรียมตัว ชำนาญ	
โสนน้อย	ถาม เข้าโรงเรียน ค้นพบ สนใจ	

ตาราง 13 (ต่อ)

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
สัมผัสมั่ว	เก็บหนังสือ ลำเลียงหนังสือ สงสัย จำได้ นึกถึง ดูปก อ่านชื่อเรื่อง พลิก เปิดหน้าแรก ปิดหนังสือ เลือกหนังสือ ขึ้นขอบหนังสือ รีบอ่าน สอบได้ที่ 1 ทำการบ้าน สนใจ จับจ่าย มีคำถาม อยากรู้ สนใจใคร่รู้ เข้าซื้อจะ เอาคำตอบ เดินสำรวจ สังเกต ค้นหา อ่านหนังสือ ทำการบ้าน อ่านข้อความ อยากรู้อยากเห็น สอดส่ายสายตา สังเกต ค้นหา สนใจ	
หนูหลงกับ มอมมอ	ทำการบ้าน อ่านหนังสือ ไปโรงเรียน ลาครู อยากรู้อยากเห็น ท่องจำบทกลอน ท่องสูตรคูณ ฉลาด เข้าใจ เขียน หนังสือ	ขาดโรงเรียน
สี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว	ถาม ใครรู้ คาดไม่ถึง ชัก ลอง ลองถาม สงสัย พิสูจน์ ไม่พลาดโอกาส รู้ความ จริง จำได้ อยากรู้จัก รับรู้ จำ ได้ยิน หัด ตามประกบถาม	

1.1.1.7 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสนุกสนาน

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงให้เห็นถึงภาพความร่าเริงบันเทิงใจ ความเพลิดเพลินใจของเด็ก การเลือกใช้คำกริยาในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายของหนังสืออ่านนอกเวลาที่ต้องการให้เด็กมีความสนุกสนานตามวัย เช่น เด็กควรจะ ร่าเริง ยิ้ม หัวเราะ และเด็กไม่ควรโกรธ ซึมเศร้า หรือกังวลใจ ดังตาราง

ตาราง 14 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสนุกสนาน ความพอใจ

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความสนุกสนาน	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกกางเขน	รื่นเริง พอใจ สบายดี สนุกสนาน กระโดดโลดเต้น	โกรธ มีทิฐิมานะ ชุกชน ปีน
โสนน้อย	สบายใจ ยิ้ม ขำ เพลิน ตื่นเต้น กระปรีกระเป่า ตื่นเต้นลิงโลดใจ ดีใจ แปลกใจ กระตือรือร้น เพลิดเพลิน ปลื้มใจ ประหลาดใจ เทียว เบิกบาน	พึมพำ เสียใจ หวามในใจ โลงใจ อึดอัด ใจ ความระทมทุกข์ รำคาญใจ ระทม เหงาหงอย ต่ำต้อยน้อยใจ บ่น เครียด รู้สึกใจสั้น โกรธ สลด หงอยเหงา ใจหาย ชน
ส้มสีม่วง	ตื่นเต้น ยิ้ม สบายใจ นั่งเล่น ชน วิ่งเล่น หัวเราะ ปีน ตื่นตาตื่นใจ สนุก ใจเต้น พอใจ วิ่งเล่น	เหงา อึดอัด ถอนใจยาว กังวล โมโห กราดเกรี้ยว ทุกข์ใจเสียตาย ใจหาย
หนูหลอกกับ มอมมอ	ดีใจ กระโจนลงบันได นึกสนุก วิ่งเล่น หยอกล้อ กอดปล้ำหัวเราะเรีงว่า วิ่ง เล่นหัวซุกหัวซุน เล่น ไล่หยอกล้อกัน ตามประสาเด็ก ชอบใจ เล่น สนุกสนาน วิ่งเล่น ปีนต้นไม้ ไต่ก้อนหิน หลบไล่หยอกล้อกัน กระโดดขึ้นหลัง อบอุน เป็นสุข สนุก หัวเราะลั่น ชอบ ออกชอบใจ มีความสุข	แค้นใจ โมโหโกรธา กังวล ซึมเศร้า
สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว	ยิ้ม ชุกชน ตื่นเต้นดีใจ หัวเราะคิกคัก นึกขัน ตื่นเต้น วิ่งเล่น เรีงว่าใจ ดีใจ ใจเต้น สนุกสนาน ตื่นตาตื่นใจ	จมอยู่ในความเศร้า เศร้าสร้อย หงุดหงิด

คำ/กลุ่มคำกริยาในกลุ่มความหมายนี้มีคำที่น่าสนใจคือคำว่า “ชุกชน/ชน” ซึ่งถูกเลือกใช้ในความหมายที่ตรงข้ามกัน ดังนี้

ในเรื่องนกกาขณ หากเด็กทำกริยาชุกชน เด็กจะต้องถูกตำหนิและต้องถูกลงโทษ เช่น ลงโทษด้วยการไม่ให้กินอาหาร ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

ในขณะนี้ พ่อนกกลับมาที่รัง คาบหนอนตัวใหญ่มาด้วย แล้วก็มองหานิม “ให้หนีเดี๋ยวจ๊ะ” แม่กร้องบอก “เข้าวันนี้ต้องบือนิมเป็นตัวสุดท้าย ความจริง นิมไม่ควรจะได้กินอาหารเข้าวันนี้เลย นิมประพฤติไม่ดี”

“เรื่องอะไรกันล่ะ” พ่อนกพูด ขณะที่นิกกำลังกินหนอน “ฉันเชื่อว่า นิมไม่ชุกชนเลยนี่นา แต่เวลานี้ ฉันจะรอฟังเรื่องยังไม่ได้ก่อน

(นกกาขณ, 2483: น. 50)

ในขณะที่เรื่องสัมผัสม่วง และเรื่องหนูหลอกกับมอมอ แสดงแนวคิดที่ต่างออกไป หากเด็กทำกริยาชุกชน แต่ต้องเป็นการชุกชนนิดๆ หน่อยๆ จะได้รับการชื่นชม เพราะความชุกชนเป็นกริยาที่นำไปสู่การคิด ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2

“ไม่ได้นะ แค...เธอพูดอย่างนี้ไม่เพราะเลย รู้ไหม แค...แค...ว่า เด็กๆ นะต้องดื้อสักคนละนิดละหน่อยถึงจะดีเพราะว่า...แค...แค...เชื่อดีนี่ละ เป็นบ่อเกิดอันแสนวิเศษของ...แค...ความคิดฝัน” ลุงเทิดพูดอย่างกระตือรือร้นแต่ถึงอย่างนั้น จ้อยก็รู้สึกตื่นเต้นไม่น้อย เขาไม่เคยคิดว่าจะได้ยินคำพูดบอกให้ลูกหลานดื้อออกจากปากผู้ใหญ่เลยสักนิดเดียว ใครกันแน่ที่เข้าใจอะไรมาผิดๆ แม่ของจ้อยหรือว่าลุงเทิดกันแน่ แต่ใจจ้อยน่าจะอยากคิดว่าแม่เข้าใจผิดมากกว่า เขาออกจะเห็นด้วยกับลุงเทิดไม่ใช่ไร้อย่างที่เด็กๆ จะต้องดื้อ ชน และเกเรบ้างนิดๆ หน่อยๆ

(สัมผัสม่วง, 2544: น. 121)

ทั้งนี้การเลือกใช้คำโดยเลือกใช้ความหมายที่แตกต่างกันดังกล่าว อาจเป็นเพราะหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องนกกาขณ มีแนวทางในการสอนให้เด็กเรียบร้อย และเชื่อกัน ในขณะที่หนังสืออ่านนอกเวลาในสมัยหลังได้แก่เรื่องสัมผัสม่วง และเรื่องหนูหลอกกับมอมอซึ่งมีช่วงระยะเวลาในการตีพิมพ์ห่างจากหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องนกกาขณถึง 60 ปี มีแนวทางในการสอนที่แตกต่างออกไป คือ มุ่งสอนให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์

1.1.1.8 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงถึงการยอมรับผลทั้งที่ดีและไม่ดีจากการกระทำของตนเองที่ได้กระทำลงไปหรืออยู่ในความดูแลของตน ดังตาราง

ตาราง 15 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกกางเขน	สำนึก สำนึกตัวขอโทษ พุดด้วย สำเนียงแผ่วๆ รู้สำนึก รู้สึกเสียใจ	
โสนน้อย	สำนึกผิด กลัวผิด สรรภาพ เสียใจ	
ส้มสีม่วง	ขอโทษ	
หนูหล่อกับ มอมมอ	ขอโทษขอโพย สำนึกผิด คลายใจ ก้มหน้า น้ำตาคลอ เสียใจ ใจเสีย ใจหาย	
สี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว	ขอโทษ	

จากผลการศึกษาตาราง 12 ดังกล่าว ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า หนังสืออ่านนอกเวลาได้ใช้คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ว่าเป็นสิ่งที่เด็กควรปฏิบัติโดยการให้ตัวละครเด็กที่ปรากฏในเรื่องทุกเล่ม เป็นผู้ที่ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป และขอโทษกับสิ่งที่เกิดขึ้น

1.1.1.9 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการตระหนักถึงความสำคัญของเวลา

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กที่ให้คุณค่าและความสำคัญกับเวลาด้วยการตรงต่อเวลา และใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ดังตาราง

ตาราง 16 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการตระหนักถึงความสำคัญของเวลา

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการตระหนักถึงความสำคัญของเวลา	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกกางเขน		สาย
ส้มสีม่วง	ไม่เสียเวลา ไม่อยากเสียเวลา รีบตาลี ตาเหลือกตื่นตั้งแต่มีด รีบลงมาทาน ข้าว ถลา ผลุนผลัน	ผัดวันประกันพรุ่ง
หนูหล่อกับ มอมอ	ตื่นแต่เช้า ลุกแต่เช้า	
สี่เทาเจ้าตัวจิ๋ว		นอนตื่นสาย

1.1.1.10 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความพยายาม

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กที่มีความมานะบากบั่นในการเรียนรู้ การใช้ชีวิต และการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ดังตาราง

ตาราง 17 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความพยายาม

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความพยายาม	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกกางเขน	พยายามทำให้เหมือน พยายามบิน พยายามทำตนให้เป็นที่รัก พยายาม บิน พยายามประพฤติตัวให้ดี พยายามทำตัวให้ดี	
โสนน้อย	พยายามจะรัง พากเพียร	
ส้มสีม่วง	พยายามนึกถึงเนื้อหา พยายามมอง ลอดช่อง พยายามกระดืบตัวเอง พยายามแทรกตัว	

ตาราง 17 (ต่อ)

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความพยายาม	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
สี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว	พยายามตามไปหา พยายามเงี่ยหูฟัง พยายามแยกแยะ พยายามจ้องมอง พยายามชะเง้อมองตาม พยายาม อธิบาย พยายามทวนความจำ พยายามбинดีคู่	

1.1.1.11 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความอดทน

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กในการยอมรับและต่อสู้กับอุปสรรคหรือสภาพความยากลำบาก ความล้มเหลว ความเหนื่อยล้าทางกายและใจ ที่ต้องเผชิญในการใช้ชีวิต ดังตาราง

ตาราง 18 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความอดทน

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความอดทน	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
โสนน้อย	ทนความทุกข์	
ส้มสีม่วง	ยังใจ	ยอมแพ้ ยอมยกธงขาว หงุดหงิดจู้จี้
หนูหล่อกับมอมมอ		แพ้
สี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว	ใจเย็นๆ	ประสบความล้มเหลว สะบักสะบอม กะปลกกะเปลี้ย เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าแสนสาหัส อ่อนแรง กระต่อนกระแท่น เป้ลากสังขาร หอบสังขาร นอนซมลำบาก ทุกข์ร้อนใจ

1.1.1.12 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมของเด็กในการคิด ริเริ่มสิ่งใหม่ คิดวางแผนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ดังตาราง

ตาราง 19 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
สัมผัสมอง	คิดหาหนทาง มีความคิด ประดิษฐ์ คิดค้นสร้างสรรค์	

1.1.2 คำ/กลุ่มคำกริยาที่แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อ

ผู้อื่น

คือ คำ/กลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรม ความคิดที่เด็กควรและไม่ควรปฏิบัติต่อคนรอบข้าง ด้วยการทำประโยชน์และไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ดังตาราง

ตาราง 20 คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
นกทางเขน	เลี้ยงดู สงสาร กรูณา แบ่ง ให้ ปลอดภัย	เกรง ใจร้าย ทำลาย ทารุณ รบกวณ ทำร้าย ขับไล่ ชัง เลี้ยงไว้ดูเล่น เหยียบโหดระราน รังแก ทะเลาะ จิก เบียด ฟ้อง พุดบด ทะเลาะวิวาท
โสนน้อย	มีเพื่อน ช่วย รัก โอบอ้อม รู้สึกเวทนา ถนอม เข้าใจ คิดถึง มีเพื่อน	เก ไลกีดกัน ร้องหนวกหู แย่ง แอบหยิบ ขโมย พุดบด อิจฉา หากินกับความทุกข์ หาเรื่องชวนทะเลาะ กล่าวหา ช่ม แกล้ง

ตาราง 20 (ต่อ)

เรื่อง	คำ/กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
สัมผัสมวง	เข้าใจ ช่วยแม่ หวังดี ให้ยิ้ม รัก	เอาชนะ แอบขโมย ฉีกเล่น แอบหยิบ เกเร ทุรกรุก ขโมย รบกวน อิจฉา
หนูหล่อกับ มอมมอ	แบ่ง ช่วยพ่อแม่ รัก เป็นเพื่อนกัน ดูแล กอดคอ รักใคร่ ห่วงแทน เอาใจใส่ เลี่ยมดู ปลอบขวัญ ให้กำลังใจ ปลอบใจ เอาใจ สงสาร กลัวมันจะเจ็บ ห่วง ห่วงแทน คิดถึง มีน้ำใจ ให้อภัย เกรงใจ เข้าใจ มีเพื่อน	แย่ง
สี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว	ทักทาย ช่วย เกรงใจ เกรงอกเกรงใจ อวยพร ใจดี สงสาร ปลอบโยน ให้ กำลังใจ มีน้ำใจช่วยเหลือ	

1.1.3 กลุ่มคำกริยาที่แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อ

สถาบัน

คือ กลุ่มคำที่แสดงลักษณะของพฤติกรรมที่เด็กปฏิบัติต่อสถาบันหลักทางสังคม ได้แก่ การรักชาติ การปฏิบัติตามหลักศาสนา และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังตาราง

ตาราง 21 กลุ่มคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับสถาบัน

เรื่อง	คำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับสถาบัน	
	ควรปฏิบัติ	ไม่ควรปฏิบัติ
สัมผัสมวง	เคารพธงชาติ	
หนูหล่อกับ มอมมอ	ตักบาตร	

1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

คำแสดงทัศนภาวะ (modality) คือคำที่ผู้พูดกล่าวเพื่อแสดงท่าทีและตัดสินเกี่ยวกับความเป็นไปได้หรือความจำเป็นของสิ่งที่ผู้พูดกล่าว (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2561, น.196-197; อนุรักษ์ พานโพธิ์ทอง, 2556, น.73-74) ในงานวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น.83-86) ที่ศึกษา ลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดีในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย พบว่า มีการใช้คำแสดงทัศน ภาวะเพื่อแสดงความผูกมัดว่าลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ “ต้อง” “ควร” หรือ “พึง” ทำ ซึ่งการใช้กลวิธีดังกล่าวเป็นการชี้แนะให้เด็กปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตาม

จากการศึกษาตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผู้วิจัยพบการ ใช้คำแสดงทัศนภาวะ 2 กลุ่มคือ 1) การใช้คำว่า “อย่า” “ไม่” “ไม่ควร” “ห้าม” คู่กับกลุ่มคำกริยาใน กลุ่มความหมายที่เด็กไม่ควรปฏิบัติ และ 2) ใช้คำว่า “ต้อง” “ควร” “ควรจะต้อง” “จง” “เสมอ” “กับ” กลุ่มคำกริยาในกลุ่มความหมายที่เด็กควรทำ ดังนี้

1.2.1 การใช้คำว่า “อย่า” “ไม่” “ไม่ควร” “ห้าม” ร่วมกับกลุ่มคำกริยาในกลุ่ม ความหมายที่เด็กไม่ควรทำ

เมื่อพิจารณาการใช้คำแสดงทัศนภาวะ ร่วมกับการพิจารณาเสียงของผู้พูดพบว่า เสียงที่ใช้คำแสดงทัศนภาวะ มักเป็นเสียงของผู้ใหญ่ ที่แสดงทัศนอย่างหนักแน่นด้วยการเลือกใช้ คำว่า “อย่า” “ไม่” และ “ห้าม” ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

แม่ขอกำชับพวกเจ้าว่า อย่าเข้าไปใกล้ผู้ที่มีนิสัยไม่ดีเช่นนั้น

(นกทางเขน, 2483: 52)

ตัวอย่างที่ 3 ผู้พูดคือ แม่ กล่าวกับ ลูก ว่าลักษณะการ “เข้าไปใกล้ผู้ที่มีนิสัยไม่ดี” เป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ กลวิธีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการข้องเกี่ยวกับผู้ที่มีนิสัยไม่ดี เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ ห้ามเด็กไม่ให้ปฏิบัติ

ตัวอย่างที่ 4

อย่ายุ่งเรื่องของผู้ใหญ่ได้ไหมจ้อย อ่านหนังสือของเราไปเถอะ อ้อ...แล้วขยันอ่าน หนังสือเรียนให้เหมือนอ่านหนังสืออ่านเล่นพวกนี้ก็จะดีนะ

(ส้มสีม่วง, 2544: 11)

ตัวอย่างที่ 4 ผู้พูดคือ แม่ กล่าวกับลูกว่า “อย่ายุ่งเรื่องของผู้ใหญ่” กลวิธีดังกล่าว แสดงให้เห็นท่าทีของผู้ใหญ่ที่ต้องการสอนเด็กว่า พฤติกรรม “ยุ่งเรื่องของผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่เด็กไม่ ควรปฏิบัติ

ตัวอย่างที่ 5

น้อยพูดว่า “หนูไม่ชอบพูดปดเลย ที่พี่นิดพูดมานั้น จริงๆแล้วแม่

(นกนางเขน, 2483: 48)

ตัวอย่างที่ 5 ผู้พูดคือ ลูกนกชื่อหน้อย กล่าวว่า “ไม่ชอบพูดปด” กลวิธีดังกล่าวผู้พูดที่เป็นเด็กแสดงท่าทีตัดสินพฤติกรรมพูดปดว่าเป็นสิ่งที่เด็กไม่ควรทำ

ตัวอย่างที่ 6

นกตัวผู้ไม่ควรทำตัวอ่อนแอแต่ต้องแข็งแรงและอาจหาญเสมอ

(นกนางเขน, 2483: 60)

ตัวอย่างที่ 6 ผู้พูดคือ แม่บอกกล่าวกับลูกนกทั้ง 4 ตัวว่า “ไม่ควรทำตัวอ่อนแอ” กลวิธีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าท่าทีของผู้ใหญ่ที่ต้องการสอนเด็กว่า พฤติกรรม “ทำตัวอ่อนแอ” เป็นสิ่งที่เด็กโดยเฉพาะ “เด็กผู้ชาย” “ไม่ควร” ปฏิบัติ

ตัวอย่างที่ 7

ห้ามรบกวนเวลาทำงานของฉันเด็ดขาด

(ส้มสีม่วง, 2544: 68)

ตัวอย่างที่ 7 ผู้พูดคือ ลูกเทิด กล่าวกับเด็กชายจ้อยว่า “ห้ามรบกวนเวลาทำงาน” ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ห้าม” กล่าวสอนเด็กว่า การทำกรวนเวลาทำงานของผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เด็กไม่ควรปฏิบัติ

1.2.2 การใช้คำว่า “ต้อง” “ควร” “ควรจะต้อง” “จง” “เสมอ” “ร่วมกับกับกลุ่มคำกริยาในกลุ่มความหมายที่เด็กควรทำ ดังนี้

เมื่อพิจารณาการใช้คำแสดงทัศนภาวะร่วมกับกลุ่มคำกริยาในกลุ่มความหมายที่เด็กควรทำ ก็พบว่าผู้พูดมักเป็นผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

ต้องทำตัวให้สุภาพ ไม่ทะนงตน

(นกนางเขน, 2483: 60)

ตัวอย่างที่ 8 ผู้พูดคือ แม่บอกกล่าวกับลูกนกกว่า ลูก “ต้องทำตัวให้สุภาพ ไม่ทะนงตน” แสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ต้องการสอนเด็กให้ทำตัวสุภาพ

ตัวอย่างที่ 9

ลูกต้องลูกแต่เช้าเพื่อตักบาตร

(หนูหล่อกับมอมมอ, 2545: 16)

ตัวอย่างที่ 9 แม่ กล่าวกับลูกว่าลูก “ต้องลุกแต่เช้าเพื่อตักบาตร” ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กปฏิบัติตามข้อปฏิบัติของศาสนาพุทธ

ตัวอย่างที่ 10

พ่อบอกว่า การเปิดไฟทิ้งไว้หลายๆ ดวง เป็นการสูญเปล่า...หากหนูหล่อทำ
การบ้าน อ่านหนังสือเสร็จก็ควรปิดไฟนอนทันที

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: 11)

ตัวอย่างที่ 10 พ่อ กล่าวกับลูกว่าเมื่ออ่านหนังสือเสร็จ ลูก “ควรปิดไฟนอนทันที” ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ต้องการสอนให้เด็กประหยัดไฟ โดยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการปิดไฟด้วยว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำโดยเร่งด่วน โดยใช้คำว่า “ทันที”

ตัวอย่างที่ 11

นึ่มควรจะต้องสำนึกในความผิดของเขาเสียก่อนแล้วแม่จึงจะยกโทษให้

(นกนางเขน, 2483: 50)

ตัวอย่างที่ 11 แม่่นก กล่าวกับลูกนกชื่อนึ่มว่า “ควรจะต้อง” สำนึกในความผิด” เสียก่อนแม่จึงจะยกโทษให้ ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่สอนให้เด็กมีความรับผิดชอบ โดยแสดงให้เห็นความจำเป็นของการปฏิบัติตามพฤติกรรมดังกล่าว โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะร่วมกับการใช้ข้อความแสดงเงื่อนไขเกี่ยวกับการได้รับความรักจากผู้ใหญ่ ดังประโยคที่กล่าวว่า “แล้วแม่จึงยกโทษให้”

ตัวอย่างที่ 12

จงพยายามทำให้เหมือนอย่างที่คุณพ่อทำให้ดู คอยดูนะ แล้วนึ่มก็ทำตามที่คุณพ่อ

สอน

(นกนางเขน, 2483: 80)

ตัวอย่างที่ 12 พ่อนกบอกให้ลูกนกชื่อนึ่มปฏิบัติตามสิ่งที่พ่อสอน ตัวอย่างดังกล่าวจึงเป็นกลวิธีการใช้คำแสดงทัศนภาวะ จง แสดงความจำเป็นของการเชื่อฟังผู้ใหญ่

ตัวอย่างที่ 13

พวกเด็กๆ ในบ้านนำอาหารหลายอย่างมาเลี้ยงนกที่อยู่ในสวนเสมอ

(นกนางเขน, 2483: 31)

ตัวอย่างที่ 13 มีเสียงในเรื่องนกนางเขนเล่าเรื่องราวที่เด็กๆ นำมาอาหารมาเลี้ยงนกเสมอ ตัวอย่างดังกล่าวแสดงการสอนให้เด็กมีน้ำใจต่อผู้อื่น โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ คำว่า “เสมอ” เพื่อแสดงความจำเป็นของการมีน้ำใจต่อผู้อื่นว่าเป็นสิ่งที่เด็กควรทำให้เป็นประจำ หรือเป็นนิสัย

ผลการศึกษาเรื่องการใช้คำแสดงทัศนภาวะในหนังสืออ่านนอกเวลา พบว่า ในบริบทการสื่อสารของหนังสืออ่านนอกเวลาที่ประกอบด้วยผู้ใหญ่กับเด็ก ผู้ใช้คำแสดงทัศนภาวะมักเป็นผู้ใหญ่ ผลการศึกษาดังกล่าวจึงอาจชี้ให้เห็นว่า ผู้ใหญ่เป็นผู้แสดงท่าทีและตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นไปได้หรือความจำเป็นของสิ่งที่เด็กควรปฏิบัติ โดยใช้หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นสื่อ

1.3 การใช้คำ/กลุ่มคำขยายคำ/กลุ่มคำกริยา

นworรณ พันธ์เมธา (2551, น. 46-52) กล่าวว่า คำกริยาที่ใช้ขยายคำกริยาอื่นจะช่วยขยายความหมายของคำกริยาอื่นๆ ได้ เช่น ช่วยขยายว่ามีลักษณะอย่างไร ช่วยขยายว่าผู้ทำกริยามีความสามารถที่จะทำกริยานั้นหรือไม่ ช่วยขยายว่ากริยานั้นสำเร็จผลหรือไม่ ช่วยขยายคำกริยาที่แสดงการเคลื่อนที่ว่าเคลื่อนไปในทิศทางใด ในบางกรณี อาจมีคำแยกประเภท อย่าง อยู่ระหว่าง คำกริยาหลักกับคำกริยาที่ใช้ขยายก็ได้

จากการศึกษาพบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาใช้ทั้งคำและกลุ่มคำขยายคำและกลุ่มคำกริยาที่ตัวละครเด็กควรปฏิบัติ กลวิธีดังกล่าวจึงอาจทำให้ผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาเห็นรายละเอียดภาพของกริยาที่เด็กกระทำชัดเจนขึ้น กลวิธีดังกล่าวจึงอาจทำให้เด็กเข้าใจคุณลักษณะที่หนังสืออ่านนอกเวลามุ่งถ่ายทอดได้มากขึ้น ดังตัวอย่างที่ 14 - 17

ตัวอย่างที่ 14

“หนูอยู่บนหลังป้าว้าวเธอจ๊ะ” สีเทาถามอย่างใครรู้

“ตัวอะไรละจ๊ะแม่...” เสียงหูทางที่วิ่งตามมาเข้าชี้ถามด้วยความอยากรู้

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น. 18)

ตัวอย่างที่ 15

สีเทาทำตามอย่างว่าง่าย ผลก็คือชนพลัก!...เข้ากับเต้านมใหญ่โตของป้าว้าวเข้าอย่างจัง สีเทาสลัดหัวอย่างมีนัย แล้วค่อยๆ ยืนหน้าขึ้นไปลองดูตุ๊บๆ เบาๆ อย่างหยิ่งแข็ง ปรากฏว่ารสชาติดีเหมือนกัน

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น. 25)

ตัวอย่างที่ 16

สีเทาทางปีกโผบินออกนอกโรงนาอย่างเร่งรีบ

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.39)

ตัวอย่างที่ 17

ป้าว้าวกินหญ้าเพลิน หูทางวิ่งเล่นรอบๆ ป้าว้าวอย่างสนุกสนาน ส่วนสีเทาเผื่อรอเวลากลางคืนให้มาถึงเร็วๆ...

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น. 61)

1.4 การใช้คำ/กลุ่มคำที่แสดงความเป็นพวก

คือ การใช้คำหรือกลุ่มคำที่ทำให้ทราบว่า มีเด็กมากกว่าหนึ่งคนทำกริยาร่วมกัน เช่น คำว่า “พวก...” “เด็กๆ” “เพื่อนๆ” “ทุกคน” “เหล่านั้น” และใช้คำวิภาคสรรพนาม “กัน” ร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็กและคำกริยาที่แสดงการกระทำที่เด็กๆ ส่วนใหญ่หรือเด็กทุกคนทำเหมือนกัน ดังตัวอย่างที่ 18 - 20

ตัวอย่างที่ 18

พวกเด็กๆ ในบ้านนำอาหารหลายอย่างมาเลี้ยงนกที่อยู่ในสวนเสมอ

(นกกาขะ, 2483: น.30)

ตัวอย่างที่ 18 หนังสืออ่านนอกเวลา ใช้กลวิธีทางภาษา การใช้คำที่แสดงความเป็นพวก ได้แก่ คำว่า “พวกเด็กๆ” กล่าวถึงคุณลักษณะการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ว่าเป็นสิ่งที่เด็กทุกคนทำเหมือนกัน เพราะ “พวกเด็กๆ” จากเรื่องนกกาขะ มักจะทำประโยชน์แก่กัน ด้วยการ “นำอาหารหลายอย่างมาเลี้ยงนก”

ตัวอย่างที่ 19

เพื่อนๆ พากันก้มหน้าก้มตาเขียนหนังสือ

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น. 45)

ตัวอย่างที่ 19 หนังสืออ่านนอกเวลา ใช้กลวิธีทางภาษา การใช้คำที่แสดงความเป็นพวก ได้แก่ คำว่า “เพื่อนๆ พากัน” บอกอาการว่าเด็กๆ ทุกคนต่าง “ก้มหน้าก้มตาเขียนหนังสือ” แสดงถึงความตั้งใจในการเรียน ซึ่งเป็นคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้

ตัวอย่างที่ 20

...เมื่อสี่เทาหอบสังขารที่บอบช้ำกลับมาอนชมที่โรงนาคราวใด บ้าวัว หนูาง และเพื่อนๆ บ้าวัวก็จะพากันมาปลอบโยน ให้กำลังใจสี่เทาในการตามหาแม่ก่อนจะออกไปหาอาหาร สี่เทาจึงหลับไปพร้อมกับกำลังใจที่เพิ่มขึ้นอย่างท่ว่นทั้น...จนกระทั่งตกลับ

(สี่เทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น. 89)

ตัวอย่างที่ 20 หนังสืออ่านนอกเวลา ใช้กลวิธีทางภาษา การใช้คำที่แสดงความเป็นพวก ได้แก่ คำว่า “เพื่อนๆ พากัน” ทำกริยา “ปลอบโยน” “ให้กำลังใจ” แก่ผู้อื่น

จากการศึกษาเรื่องธรรมชาติ ความต้องการ และความสนใจ ของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 อรุณข ลิมตศิริ (2542, น.54-56) กล่าวว่า “เด็กในช่วงวัยนี้จะชอบทำงานเป็นกลุ่ม และเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก” การใช้กลวิธีการใช้คำแสดงความเป็นพวกที่แสดงคุณลักษณะที่เด็กทำร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือเด็กส่วนใหญ่ปฏิบัติเช่นเดียวกัน จึงน่าจะเป็นกลวิธีที่มีอิทธิพลในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปสู่เด็ก กล่าวคือเด็กต้องทำตัวให้เป็นสมาชิก

ของกลุ่ม เช่นเดียวกับพฤติกรรมของเด็กๆ ในหนังสืออ่านนอกเวลาที่เด็กส่วนใหญ่หรือทุกคนในเรื่องปฏิบัติพฤติกรรมเดียวกัน พฤติกรรมเช่นนั้นจึงเป็นสิ่งที่เด็กควรปฏิบัติตาม เพื่อให้ตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ไม่แปลกแยกแตกต่างจากเด็กคนอื่นๆ และหากเด็กคนใดปฏิบัติต่างจากพวกก็อาจจะถูกแบ่งออกจากกลุ่มหรือไม่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

1.5 การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่า

การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่า คือการเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำที่แสดงความคิดเห็นหรือทัศนคติของผู้พูดในการตัดสินคุณค่าพฤติกรรมที่เด็กกระทำ คำแสดงการประเมินค่าจะปรากฏร่วมกับคำ/กลุ่มคำกริยาที่แสดงพฤติกรรมของเด็ก เพื่อบอกว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ กลวิธีดังกล่าว มีอิทธิพลในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เนื่องจาก เป็นกลวิธีที่มีผลเกี่ยวกับหลักจิตวิทยาของเด็กดังที่ อรุณข ลิมตศิริ (2542, น. 55) กล่าวถึงธรรมชาติของเด็กช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ไว้ว่าเป็นช่วงวัยที่เริ่มมีพัฒนาการในด้านการต้องการการยอมรับจากสังคม เด็กจะมีความสุขเมื่อได้มีโอกาสแสดงความสามารถ และมีความสุขเมื่อได้รับคำยกย่อง ชมเชย ดังตัวอย่าง

1.5.1 การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่าร่วมกับคำ/กลุ่มคำกริยาที่เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 21

“ใจดีจัง” ทั้งข้างข้างร้อนแล้วก็กระรอกหางพวง ขอขอบคุณมาก ฝากขอบคุณ
กระรอกหางพวงด้วยนะจ๊ะ...ถ้าไม่มีพวกคุณ หนูก็คงไม่รู้ตัวตัวเองเป็นใคร”

“ไม่เป็นไร ข้าช่วยได้ข้าก็ช่วย...คืนพรุ่งนี้ขอให้โชคดีนะสี่เทา...”

(สี่เทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.75)

จากตัวอย่างที่ 21 เป็นข้อความที่ลูกค่างวางชื่อสี่เทา กล่าวกับข้างข้างร้อนซึ่งมาช่วยเหลือตนเอง โดยใช้คำแสดงการประเมินค่า คือคำว่า “ใจดี” ร่วมกับกริยา คือ การ “ช่วย” กลวิธีดังกล่าวอาจช่วยให้เด็กช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เข้าใจว่า การช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ได้รับคำชมเชย การช่วยเหลือผู้อื่นจึงเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 22

“พอรู้แล้วละ เห็นไปใส่บาตร ก็ดีแล้วนี่ลูก ขอให้มีมีความสุขมากๆ นะ เรียนหนังสือ
เก่งๆ ด้วย”

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.25)

ตัวอย่างที่ 22 เป็นข้อความที่พ่อกล่าวกับลูก โดยใช้คำแสดงการประเมินค่า คือคำว่า “ดี” ร่วมกับกลุ่มคำกริยา คือ “ใส่บาตร” กลวิธีดังกล่าวอาจช่วยให้เด็กเข้าใจว่า การใส่บาตร ซึ่งเป็น

การปฏิบัติตนตามข้อปฏิบัติของศาสนาพุทธ เป็นสิ่งที่ดีเมื่อทำแล้วจะได้รับการชมเชย การใส่บาตร จึงเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 23

“อย่ายุ่งเรื่องของผู้ใหญ่ได้ไหมจ้อย อ่านหนังสือของเราไปเถอะ อ้อ...แล้วขยันอ่าน หนังสือเรียนให้เหมือนอ่านหนังสืออ่านเล่นพวกนี้ก็จะดีนะ”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.11)

จากตัวอย่างที่ 23 เป็นข้อความที่แม่กล่าวกับลูก โดยใช้คำแสดงการประเมินค่า คือ ว่าว่า “ดี” ใช้ร่วมกับกริยา คือ “ขยันอ่านหนังสือเรียน” กลวิธีดังกล่าวอาจช่วยให้เด็กเข้าใจว่าการอ่านหนังสือเรียน เป็นพฤติกรรมที่เด็กควรทำ

1.5.2 การใช้คำแสดงการประเมินค่าร่วมกับคำ/กลุ่มคำที่เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 24

แม่นกตอบด้วยเสียงขุ่นๆ ว่า “เขาจะรานและหยาบคายต่อน้องๆ ของเขามาก”

แม่นกพูดว่า “ฉันรู้สึกไม่สบายใจจริงๆ เทียว เพราะฉันไม่นึกเลยว่าเขาจะประพฤติชั่วถึงเพียงนี้ ทั้งๆ ที่ฉันได้เอาใจใส่ดูแล และกรุณาต่อเขาดีออกอย่างนี้แล้ว”

(นกนางเขน, 2483: 52)

ตัวอย่างที่ 24 เป็นข้อความที่แม่กล่าวถึงพฤติกรรมของลูก โดยใช้คำแสดงการประเมินค่า คำว่า “ชั่ว” ร่วมกับกลุ่มคำกริยา “จะรานและหยาบคาย” กลวิธีดังกล่าวอาจช่วยให้เด็กเข้าใจว่าการจะรานและหยาบคายผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่เมื่อปฏิบัติแล้วจะถูกตำหนิ การจะรานและหยาบคายจึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 25

แม่นกพูดขึ้นว่า “ช่างโง่จริงๆ นะ กลัวอะไรกัน ถ้าหนูกลัวสิ่งที่ไม่เคยเห็น หนูจะไม่เป็นสุขเลยตลอดชาติ แต่เนะพ่อเขามาแล้ว บางทีเขาอาจจะบอกเราได้บ้างกระมัง ว่าเจ้ายักษ์นี่เป็นอะไรกันแน่”

“เหลวไหลนะ” พ่อตอบ “ถ้ามันไม่มาทำอันตรายเรา เราจะต้องตกใจไปทำไม ด้วย เาเถิด พ่อจะบินไปให้รอบๆ สวน บางทีจะพบเจ้ายักษ์ตนนี้เข้าบ้างกระมัง

(นกนางเขน, 2483: 72)

ตัวอย่างที่ 25 เป็นข้อความที่แม่นกกล่าวกับลูกนก โดยใช้คำแสดงการประเมินค่า คำว่า “โง่” และเหลวไหล” ร่วมกับคำกริยาของเด็กคือคำว่า “กลัว” กลวิธีดังกล่าวอาจมุ่งสอนว่า

พฤติกรรม “กลัว” เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เด็กจึงควรปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์คือความกล้าหาญ

นอกจากการใช้ถ้อยคำตำหนิแล้ว หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องนกกาเวน ยังเลือกใช้ถ้อยคำที่มีความหมายในเชิงชี้ให้เกรงกลัว ดังตัวอย่างที่ 26

ตัวอย่างที่ 26

“เจ้าโง่งอย่างนี้เหมือนกัน” พ่อนกพูด “ถ้าเจ้าขึ้นอยู่นอกโรงตลอดคืน เจ้าจะต้องทนหนาวไม่ได้ นอกนั้น ยังมีนกเค้าแมว หนู และแมว ออกหากินในเวลากลางคืน มันคงชอบใจมาก ถ้าเจอะลูกนกอ้วนๆ อย่างเจ้า”

(นกกาเวน, 2483: 90)

จากตัวอย่างที่ 26 เป็นข้อความที่พ่อนกกล่าวกับลูกโดยใช้คำแสดงการประณาม คำว่า “โง่ง” ร่วมกับพฤติกรรมของลูกนกที่ต้องการอยู่นอกโรง ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเกิดต่อจากเหตุการณ์ที่ลูกนกไม่เชื่อฟังพ่อ ข้อความดังกล่าวจึงแสดงความหมายในเชิงให้เด็กเชื่อฟังสิ่งที่พ่อสอนเพื่อให้ปลอดภัยจากอันตราย

จากตัวอย่างที่ 24 -26 มีข้อน่าสังเกตที่น่าสนใจบางประการเกี่ยวกับการใช้คำว่า “ชั่ว” เนื่องจากหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องนกกาเวนตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2483 ซึ่งคำว่า “ชั่ว” ถูกใช้ในความหมายที่แตกต่างจากยุคปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามยังมีการใช้คำว่า “โง่ง” “ประพฤติน่าชั่ว” และ “เหลวไหล” ตำหนิพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งในปัจจุบันทั้ง 2 คำ มีความหมายในเชิงตำหนิค่อนข้างรุนแรง หากพิจารณาตัวอย่างดังกล่าวร่วมกับตัวอย่างที่ 27 ทำให้เห็นกลวิธีการสอนที่มีความเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 27

“พ่อครับผมเสียใจ”

หนูหล่อบอกกับพ่อเสียงเบาๆ เมื่อเดินทางกลับบ้านด้วยกัน

“ไม่เป็นไรหรอก” พ่อตอบหัวหนูหล่อบาๆ “แต่คราวหน้าลูกอย่าเล่นเพลินจนเกิดความเสียหายอย่างนี้อีก เห็นไหมต้องเสียเงิน ต้องถูกคนอย่างยายเพิ่งด่าประณาม และที่สำคัญวันนี้ลูกยังขาดเรียนอีก”

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.68)

ตัวอย่างที่ 27 เป็นข้อความที่พ่อกล่าวกับลูก โดยใช้กลุ่มคำแสดงการประณาม คำคือ “ถูก...ด่าประณาม” ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นปฏิบัติต่อลูก และกลุ่มคำแสดงการประณาม “ไม่เป็นไร” ซึ่งเป็นคำที่พ่อกล่าวกับลูก ร่วมกับกลุ่มคำที่แสดงพฤติกรรมคือคำว่า “เล่นเพลินจนเกิดความเสียหาย” กลวิธีดังกล่าวมีความน่าสนใจเนื่องจากแสดงถึงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่เด็กก่อ

ความเสียหาย พ่อต้องการสอนว่าพฤติกรรมดังกล่าวไม่ดี แต่ใช้ถ้อยคำที่มีความสุภาพและอ่อนโยนเพื่อประเมินพฤติกรรมของลูก

2. กลวิธีทางภาษาระดับข้อความ

2.1 การใช้วัจนกรรม

การใช้วัจนกรรม (speech acts) เป็นถ้อยคำที่แสดงเจตนาของผู้พูด ผู้ฟังจะทราบเจตนาของผู้พูดได้จากการตีความถ้อยคำเหล่านั้น Searle, 1976 อ้างถึงในทรงธรรม อินทจักร (2550) แบ่งวัจนกรรมออกเป็น 5 กลุ่มได้แก่ วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว (representative/assertive) วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ (directive) วัจนกรรมกลุ่มผูกมัด (commissive) วัจนกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก (expressive) และวัจนกรรมกลุ่มแถลงการณ์ (declaration)

จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลา ซึ่งเป็นหนังสือที่ผู้ส่งสารเป็นผู้ใหญ่และผู้รับสารคือเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า มีการใช้วัจนกรรม 2 กลุ่ม ได้แก่ วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ และวัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ดังนี้

2.1.1 วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ

วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ คือถ้อยคำที่มีเนื้อหาแสดงเจตนาของผู้ใหญ่ที่ต้องการควบคุมพฤติกรรมของเด็กอย่างชัดเจน ว่าต้องการให้เด็กประพฤติ ปฏิบัติตนอย่างไร วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลาได้แก่ วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการชักชวน วัจนกรรมการขู่ วัจนกรรมการทำนาย และวัจนกรรมการถาม เมื่อพิจารณาถ้อยคำที่ปรากฏมักปรากฏคำนาม/กลุ่มคำนาม ที่หมายถึงผู้ใหญ่ ร่วมกับคำที่มีเนื้อหาแสดงเจตนาบอกให้ทำ เช่นคำว่า “ให้” “อย่า” “ต้อง” “ห้าม” ดังตัวอย่าง

2.1.1.1 วัจนกรรมการสั่ง

วัจนกรรมการสั่งที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาใช้ประโยคสั่งแสดงเจตนา นววรรณ พันธุเมธา (2551, น.307) กล่าวว่าใช้ประโยคสั่งเป็นประโยคที่แสดงเจตนาบังคับให้ผู้ฟังทำตาม เมื่อศึกษาวัจนกรรมการสั่งในหนังสืออ่านนอกเวลา พบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก คือ เสียงที่เป็นผู้สั่งจะเป็นเสียงของผู้ใหญ่สั่งให้เด็กปฏิบัติตามเท่านั้น โดยวัจนกรรมการสั่งที่ปรากฏ มีทั้งถ้อยคำที่แสดงเนื้อหาความสั่งโดยไม่อธิบายเหตุผล และถ้อยคำที่สั่งโดยอธิบายเหตุผลประกอบดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 28

เขาได้กำชับลูกหลานและคนใช้ในบ้านของเขาบ่อยๆ ให้ทุกคนเลี้ยงดูนกในบริเวณบ้าน และไม่ให้ไปทำร้ายหรือจับได้นกใดๆ

(นกกาขเลน, 2483: น.18)

ตัวอย่างที่ 29

“แม่ขอกำชับพวกเจ้าว่า อย่าเข้าไปใกล้ผู้ที่มีนิสัยไม่ดีเช่นนั้น

(นกกาขเลน, 2483: น.52)

ตัวอย่างที่ 30

เธอจะมีความกรุณาต่อมัน อย่าได้มีใจเหี้ยมโหด

(นกกาขเลน, 2483: น.104)

ตัวอย่างที่ 31

“เอาอีกแล้วนะจ้อย แม่สอนก็ครั้งก่อนแล้วว่าอย่าวิ่งขึ้นบันได นำเป็อนักเขียว”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.43)

ตัวอย่างที่ 28 - 31 เป็นวัจนกรรมการสั่ง เนื่องจากปรากฏคำว่า “กำชับ” “ให้” “อย่า” ที่แสดงเจตนาบอกให้ทำ บังคับให้ผู้ฟังทำตามโดยไม่อธิบายเหตุผลประกอบ

ตัวอย่างที่ 32

“ตื่นแล้วหรือจะสี่เทา เดี่ยวแม่ออกไปหาอาหารนะ ลูกอยู่นิ่งๆ อย่าซุกซนไปไหนล่ะ เดี่ยวจะพลัดร่วงลงไปนะจ๊ะ...” เสียงแม่กำชับเหมือนทุกครั้งที่แม่จะออกไปหาอาหาร

(สี่เทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.15)

ตัวอย่างที่ 33

หนูต้องใช้นให้สะอาดหมดจด เราจะได้รู้สึกภูมิใจ

(นกกาขเลน, 2483: น.80)

ตัวอย่างที่ 34

แม่กลับพูดเสียงดัง เข้มงวด “อย่าไปยุ่งกับเขาดีกว่านะจ้อย เขาอาจจะไม่ยอมพบใคร และเราก็ต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคลของเขาด้วย

(ส้มสีม่วง, 2544: น.30)

ตัวอย่างที่ 35

“ได้สิ...แต่ห้ามรบกวนเวลาทำงานของฉันเด็ดขาด รู้ไหม เพราะการเปิดโปงอาณาจักรของนักรบปราบฝันเป็นเรื่องสำคัญ...”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.67)

ตัวอย่างที่ 32 - 35 เป็นวัจนกรรมการสั่ง ที่แสดงเหตุผลประกอบการบังคับให้เด็กปฏิบัติตาม

2.1.1.2 วัจนกรรมการชักชวน

วัจนกรรมการชักชวน แสดงเจตนาบอกให้ทำคล้ายกับประโยคสั่ง ลักษณะเนื้อหาของวัจนกรรมการชักชวนจะไม่ใช้การบังคับ แต่เป็นการชักชวนผู้ฟังให้ทำตาม มักปรากฏคำว่า “ควร” “นะ” ดังตัวอย่างที่ 36

ตัวอย่างที่ 36

พ่อบอกว่า การเปิดไฟทิ้งไว้หลาย ๆ ดวง เป็นการสูญเปล่า ทั้งงบประมาณของครอบครัว และของประเทศชาติ เพราะทั้งบ้านมีกันอยู่เพียงสามคน พ่อ แม่ ลูก หากหนู หล่อทำการบ้าน อ่านหนังสือเสร็จก็ควรปิดไฟนอนทันที

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.11)

ตัวอย่างที่ 36 ใช้ประโยคชักชวน ที่ปรากฏคำว่า “หาก...ควร” แสดงเจตนาบอกให้ประหยัดไฟ เพื่อช่วยประหยัดงบประมาณของชาติ วัจนกรรมการชักชวนดังกล่าวแสดงถึงเจตนาที่จะถ่ายทอดคุณลักษณะความรักชาติ

ตัวอย่างที่ 37

“พู่นี่แม่จะทำข้าวเฒ่าใส่กะทิไว้ใส่บาตร หนูหล่อตื่นแต่เช้าหน่อยนะ”

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.75)

ตัวอย่างที่ 37 ใช้วัจนกรรมการชักชวน ที่ปรากฏคำว่า “หน่อยนะ” แสดงเจตนาให้ตื่นแต่เช้าเพื่อใส่บาตร ประโยคดังกล่าวจึงแฝงการถ่ายทอดการชักชวนให้เด็กมีคุณลักษณะการปฏิบัติตามหลักศาสนา

2.1.1.3 วัจนกรรมการขู่

วัจนกรรมการขู่ เป็นประโยคที่แสดงเจตนาบอกให้ทำ โดยการบอกผลของการไม่ปฏิบัติตาม เสี่ยงที่มีอำนาจในการขู่ จะเป็นเสียงของผู้ใหญ่ขู่เด็ก ดังตัวอย่าง ที่ 44 และตัวอย่างที่ 45

ตัวอย่างที่ 38

“พู่นี่ลูกต้องไปโรงเรียน ตื่นสายเดียวไปไม่ทัน คุณครูจะดุเอา กลับไปพร้อมกับแม่ดีกว่านะพ่อว่า”

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.16)

ตัวอย่างที่ 38 แสดงเจตนาที่จะให้เด็กตื่นไปโรงเรียนแต่เช้าให้ทัน โดยบอกผลของการตื่นสายแล้วไปโรงเรียนไม่ทันว่า จะทำให้ได้รับผลคือถูกคุณครูดุ

ตัวอย่างที่ 39

“ลูกต้องการเป็นเจ้าของวัวน้อยตัวนี้จริง ๆ หรือ”

“ครับพ่อ” หนูหล่อรีบตอบแข็งขันขัดถ้อยขัดคำ

“อืม...แต่ลูกต้องเอาใจใส่หาอาหารให้มันกินเองนะ มันมีสิทธิกินนมแม่เพียงสิบวันเท่านั้น ส่วนอาหารผสมก็แพงเกินไป พ่ออยากเอาไว้ให้เฉพาะนางจู้ดี และนางจู้เท่านั้น แต่...เอาเถอะหลังจากสิบวันพ่อจะให้นมผสมมันไปสักเดือนหนึ่งก็แล้วกัน”

นั่นนับว่าพ่อกรุณามากแล้ว พ่อรู้ว่านมแม่สิบวันแรกนั้นจำเป็นสำหรับลูกวัวมาก มันจะได้มีภูมิคุ้มกันต้านทานโรค อย่างน้อยมันต้องได้ดื่มนมแม่ของมันในสิบวันแรกเกิดของมัน

“ขอบคุณครับพ่อ” หนูหล่อพูดอย่างดีใจ และดีใจยิ่งกว่าตอนที่คุณครูประกาศว่าเขาสอบได้ที่หนึ่งเสียอีก

“ก็มันเป็นของขวัญวันเกิดของลูกไง” เสียงพ่ออ่อนโยนแต่กลับตอกย้ำความคิดที่ว่า

“จำไว้นะหากลูกเลี้ยงมันไม่ไหวพ่อจะขายมันออกไปทันที”

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.29)

ตัวอย่างที่ 39 แสดงเจตนาที่จะถ่ายทอดคุณลักษณะความรับผิดชอบ โดยบริบทคือเมื่อเด็กร้องขอที่จะเป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยง ผู้ใหญ่บอกเงื่อนไขของการเลี้ยงสัตว์คือ “ต้องเอาใจใส่หาอาหารให้มันกิน” และบอกผลของการไม่ปฏิบัติตามในประโยคที่กล่าวว่า “จำไว้นะหากลูกเลี้ยงมันไม่ไหวพ่อจะขายมันออกไปทันที”

2.1.1.4 วจนกรรมการท้าทาย

วจนกรรมการท้าทาย เป็นประโยคที่มีเจตนาบอกให้ทำ มีลักษณะคล้ายกับประโยคขู่ แต่ต่างกับประโยคขู่คือ ประโยคแรกจะบอกเนื้อความตรงข้ามกับที่ต้องการให้เด็กปฏิบัติดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 40

“คงออกไปทำงานอยู่นะ ท่านก็รู้ไม่ใช่หรือว่า เกลียดผัก เป็นหน่วยจุใจพิเศษของอาณาจักรเราที่ได้รับการฝึกหนักมาอย่างโชกโชน และทำงานอย่างได้ผลมาเป็นเวลาหลายปีติดต่อกันแล้ว เด็กน้อยคนนักที่จะหลุดรอดจากการจุใจของเขาไปได้ น่ายินดีที่ เกลียดผัก สามารถทำให้เด็กๆ หลายคนเกลียดผักไม่กินผักได้ เพราะมีเช่นนั้นแล้ว หากวันหนึ่งมีเด็กสักคนล่วงรู้ว่า กินผักแล้วจะทำให้พวกเขาแข็งแรง มีความคิด มีความฝันที่วิเศษละก็ พวกเราต้องทำงานหนักกว่านี้แน่ๆ เลย” ซีเกียจ ตัวเป็นขน กล่าวด้วยความหนักใจ

(ส้มสีม่วง, 2544: น.89)

ตัวอย่างที่ 40 หนังสืออ่านนอกเวลาต้องการชักจูงให้เด็กกินผัก จึงใช้วิธีการบอกผลของกระทำที่ตรงกันข้าม คือการไม่กินผัก ว่าการที่เด็กไม่กินผักทำให้นักربทำงานสบายขึ้น และถ้าหากเด็กรู้ว่ากินผักแล้วจะทำให้แข็งแรง มีความคิด มีความฝัน เด็กก็จะเป็นผู้ชนะ และทำให้นักربเกลียดผักทำงานหนัก

ตัวอย่างที่ 41

“ถึงจะโกรธ แต่พวกเราก็เป็นเด็ก ท่านไม่รู้หรือหรือคะว่าเด็กๆ นะโกรธง่ายหายเร็ว ไม่โมโหหุดหงิดอยู่นานหรือ พวกเราเด็กๆ นะอารมณ์ดีกันจะตายไป ไม่หุดหงิด ไม่อิจฉาริษยาเสียดสีแตกดันใครด้วย”

“ขอให้โตกว่านี้สักหน่อยเถอะ เธอก็จะกลายเป็นผู้หญิงที่ไม่โห่ร้าย ชี้หุดหงิด อิจฉาริษยา และชอบเสียดสีแตกดัน”

อิจฉาริษยา จ้องมองดูแก้มอย่างหมายมั่นนัก พลงหันไปขอคำสนับสนุนจากเพื่อน
นักรบ

(ส้มสีม่วง, 2544: น.149)

ตัวอย่างที่ 41 หนังสืออ่านนอกเวลาต้องการชักจูงให้เด็กมีมารยาทดี ไม่โมโหร้าย ชี้หุดหงิด อิจฉาริษยา และชอบเสียดสีแตกดัน จึงใช้ข้อความแสดงเจตนาท้าทายเด็กว่าเมื่อโตขึ้นเด็กจะเป็นเช่นนั้น

นอกจากการใช้วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการชักชวน วัจนกรรมการขู่ วัจนกรรมการทำทนาย เป็นวัจนกรรมตรงแสดงเจตนาบอกให้ทำอย่างตรงไปตรงมาแล้ว หนังสืออ่านนอกเวลายังใช้วัจนกรรมการถาม ที่มีโครงสร้างและเนื้อความคล้ายประโยคถามให้ตอบ เพื่อแฝงเจตนาชี้แนะให้ปฏิบัติตาม กลวิธีดังกล่าวอาจทำให้การถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความแนบเนียนและไม่แสดงเจตนาบังคับ หรือสั่งให้ทำอย่างชัดเจน ซึ่งอาจช่วยลดความรู้สึกต่อต้านและชักจูงเด็กให้ปฏิบัติตามได้ง่ายขึ้น ดังนี้

2.1.1.5 วัจนกรรมการถาม

วัจนกรรมการที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลา มีโครงสร้างและเนื้อความเป็นประโยคคำถาม แต่ก็แฝงเจตนาชี้แนะให้ปฏิบัติตาม ดังปรากฏในตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 42

เอาอย่างศาลพระภูมิได้หรือ?” พ่อว่า หัวเราะพลางเอามือลูบศีรษะขาด “ศาลพระภูมินะเขามีไว้สำหรับเจ้าที่ที่เทวดารักษาเรือน ท่านไม่ได้ทำบ้านให้ใครอยู่ดอกลูก จะไปเอาอย่างเรือนน้อยในนิทานไม่ได้ เราอยากมีบ้านอยู่ เรายังต้องสร้างเอง”

(โสณน้อย, 2528: น.59)

ตัวอย่างที่ 43

“เธอเคยไหมละจ้อย ที่ตั้งใจว่าจะพูดอย่างหนึ่งและไม่ได้ตั้งใจจะทำร้ายใครเลย แต่พอคำพูดนั้นไปถึงคนฟัง เขากลับโกรธเรา ในทางกลับกันก็เหมือนกัน เธอเคยรู้สึกโกรธเพื่อนบางคนที่พูดจาร้ายๆ ใส่เธอไหมละจ้อย ฉันจะบอกเธอว่าจริงๆ แล้วพวกเขาไม่ได้คิดจะพูดคำร้ายเหล่านั้นใส่เธอเลย แต่นักบรรพราบผืนน้ำสีที่ได้เข้ามาบิดเบือน ประูแต่ง ในระหว่างที่คำพูดเหล่านั้นเดินทางจากปากมาถึงหู”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.104)

ตัวอย่างที่ 42 และ 43 เป็นข้อความที่ผู้ใหญ่ เป็นผู้ถามเด็ก เกี่ยวกับความคิดหรือพฤติกรรมบางอย่างเช่น ตัวอย่างที่ 42 กล่าวถึงพฤติกรรมความมุ่งมั่นที่จะสร้างบ้านของตัวเอง และตัวอย่างที่ 43 กล่าวถึงพฤติกรรมความสุภาพ ไม่พูดจาหยาบคายทำร้ายผู้อื่น ผู้ใหญ่ได้แก่ พ่อและลุงเทิด เป็นผู้ถามเด็ก และในขณะเดียวกันผู้ถามซึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็เป็นผู้ตอบคำถามเสียเองโดยไม่ได้รอคำตอบของเด็ก ลักษณะการถามเองและตอบเองเช่นนี้แสดงถึงการแฝงเจตนาขึ้นมา มากกว่าการถามเพื่อต้องการคำตอบ

2.1.2 วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว

วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าวในหนังสืออ่านนอกเวลา มักเป็นข้อความที่มีเนื้อความบอกเล่าคุณลักษณะของเด็ก โดยใช้ 2 กลวิธีคือ วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ที่มีเจตนาบอกเล่าคุณลักษณะของเด็กดี และ วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ที่มีเจตนาปฏิเสธลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ดังนี้

2.1.2.1 วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ที่มีเจตนาบอกเล่าคุณลักษณะของเด็กดี

การใช้วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ที่มีเจตนาบอกเล่าคุณลักษณะของเด็กดี ในหนังสืออ่านนอกเวลา บอกเล่ากิริยาของเด็ก และใช้คำเชื่อม “ทำให้” “เพราะ” “จะ” “แล้วจึง” “มีฉะนั้น” “ถ้า...แล้ว” “เมื่อ...ก็จะ...” เพื่อบอกผลดีที่เด็กจะได้รับจากการปฏิบัติพฤติกรรม เช่นนั้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 44

พ่อของหนูหล่อเอาน้ำเย็นเข้าลูบ เพราะรู้ว่าเถียงยายเพิ่งไปก็หาประโยชน์อะไรมิได้ เสียงนุ่มอ่อนโยน บวกกับกิริยานอบน้อม ทำให้ยายเพิ่งค่อยคลายความซึ่งโกรธลงบ้างนิดหน่อย หรือไม่ก็คงเหนื่อยเต็มทีแล้วจึงได้แต่หายใจฟังอยู่

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.67)

ตัวอย่างที่ 44 ใช้คำเชื่อม “ทำให้” แสดงเหตุผล โดยเชื่อมระหว่างประโยคที่ 1 ที่มีเนื้อความกล่าวถึงพฤติกรรม “เสียงนุ่มอ่อนโยน” และประโยคที่ 2 ที่มีเนื้อความกล่าวถึงผลดีจากการปฏิบัติคือ “ได้รับความเอ็นดูจากผู้ใหญ่”

ตัวอย่างที่ 45

ใครๆ ในเรือแถวนั้นชอบเปรม เพราะเป็นเด็กขยัน และไม่มือไวใจเร็ว

(โสนน้อย, 2528: น.59)

ตัวอย่างที่ 45 ใช้คำเชื่อม “เพราะ” เพื่อแสดงเหตุผล โดยเชื่อมระหว่างประโยคที่มีเนื้อความกล่าวถึงพฤติกรรมของเด็ก ได้แก่ “ความขยัน” และ “ไม่มือไวใจเร็ว” ทำให้ได้รับผลดีคือเป็นที่รักของผู้ใหญ่

ตัวอย่างที่ 46

แม่นักพูดว่า “แม่เสียใจนักนั้ม หนูเป็นพี่ใหญ่ก็จริง แต่หนูจะรังแกน้องไม่ได้ไป ไปอยู่นอกวังแต่ตัวเดียว แล้วรับรู้เสียด้วยว่า หนูไม่ได้เป็นใหญ่ในที่นี้ แม่จะกกแต่ลูกที่ ประพดิดีเท่านั้น”

(นกกาขณ, 2483: น.48)

ตัวอย่างที่ 47

เมื่อหนูบอกว่าหนูเสียใจ และจะทำตนให้ดีขึ้นแล้ว แม่ก็จะปกป้องหนูไว้ได้ปีกต่อไป

(นกกาขณ, 2483: น.56)

ตัวอย่างที่ 48

แต่นั้มควรจะต้องสำนึกในความผิดของเขาเสียก่อน แล้วแม่จึงจะยกโทษให้

(นกกาขณ, 2483: น.50)

ตัวอย่างที่ 46 – 48 เป็นประโยคที่ใช้ประโยค 2 ประโยคแสดงเงื่อนไข โดยประโยคที่ 1 มีเนื้อความแสดงเหตุ คือ พฤติกรรมของเด็ก ได้แก่ “รังแกน้องไม่ได้” “ประพดิดี” “เสียใจและจะทำตนให้ดีขึ้น” “สำนึกในความผิด” ที่จะส่งผลให้ได้รับความรู้สึกดี ๆ จากแม่ ดังปรากฏค่านาม “แม่” คู่กับคำกริยาที่มีเนื้อความแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับความรัก ได้แก่ “กก” ให้ความอบอุ่น “ปกป้อง” และ “ยกโทษให้”

2.1.2.2 วจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ที่มีเจตนาปฏิเสธลักษณะที่ไม่พึง

ประสงค์

การใช้วจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ที่มีเจตนาปฏิเสธลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ในหนังสืออ่านนอกเวลา บอกเล่ากิริยาของเด็ก และใช้คำเชื่อม “ทำให้” “เพราะ” “จะ” “แล้วจึง” “มีฉะนั้น” “ถ้า...แล้ว” “เมื่อ...ก็จะ...” เพื่อบอกผลเสียที่เด็กจะได้รับจากการปฏิบัติพฤติกรรมดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 49

นิดก่อนข้างกลัว ทำให้พ่อไม่รู้สึกรำคาญใจมาก

(นกนางเขน, 2483: น. 82)

ตัวอย่างที่ 49 กล่าวถึงพฤติกรรม “กลัว” ซึ่งทำให้ได้รับผลคือ สร้างความรำคาญใจให้แก่พ่อ พฤติกรรมกลัวจึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เพราะก่อความรำคาญใจให้กับพ่อแม่

ตัวอย่างที่ 50

ทั้งนี้เป็นเพราะความมีทิฐิมานะ ไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ จึงต้องได้รับ
บาดเจ็บ และต้องจากพ่อแม่พี่น้องของตน

(นกนางเขน, 2483: น.100)

ตัวอย่างที่ 50 กล่าวถึงพฤติกรรม “มีทิฐิมานะ” และ “ไม่ยอมเชื่อฟัง” ทำให้เด็กได้รับผลเสียคือ “ได้รับบาดเจ็บ” “ต้องจากพ่อแม่พี่น้อง” พฤติกรรมดังกล่าวจึงเป็นพฤติกรรมไม่พึงประสงค์เพราะเมื่อปฏิบัติแล้วเด็กจะได้รับผลเสีย

ตัวอย่างที่ 51

หนูไม่ชอบพูดปดเลย

(นกนางเขน, 2483: น. 48)

ตัวอย่างที่ 51 บอกเล่าพฤติกรรมของเด็กในเรื่องนกนางเขนให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทราบว่าเด็กไม่ชอบพูดปด พฤติกรรม “พูดปด” เป็นพฤติกรรมที่เด็กในเรื่องนกนางเขนไม่ชอบ จึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 52

ภาพคนชกกัน ทำให้จาดกลัวเป็นที่สุด

(โสณน้อย, 2528: น.18)

ตัวอย่างที่ 52 กล่าวถึงพฤติกรรม “ชกกัน” ทำให้เด็กรู้สึกกลัว พฤติกรรมชกกันจึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เพราะสร้างความรู้สึกลบให้เด็กในเรื่อง

จากการศึกษาพบว่า การใช้วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าวในหนังสืออ่านนอกเวลา มีโครงสร้างและเนื้อความแสดงเจตนาแจ้งให้ทราบแต่อาจเป็นข้อความที่แฝงเจตนาชี้แนะ เนื่องจากวัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าวในหนังสืออ่านนอกเวลา มักเป็นข้อความที่มีเนื้อความแสดงเงื่อนไขเกี่ยวกับผลจากการปฏิบัติตนของเด็ก เช่น เด็กจะได้รับความรักจากผู้ใหญ่ เมื่อเชื่อฟัง หรือ ได้รับบาดเจ็บ ไม่ได้รับความรัก เมื่อดื้อหรือซุกซน เป็นต้น

2.2 การใช้เสียงที่หลากหลาย

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น.108-109) กล่าวถึงการใช้เสียงที่หลากหลาย (multivoicedness) ตามแนวคิดของเวิร์ธแฮมและลอชเชอร์ (Worrham and Locher) ไว้ว่า การใช้เสียงที่หลากหลายประกอบด้วย 1) การอ้างถึงโดยการใช้เสียงของผู้อื่น (voice) หมายถึง การยกข้อความของผู้อื่นมาประกอบอยู่ในคำพูดใหม่ที่ผู้พูดกล่าว และ 2) การอ้างถึงโดยการเลียนเสียง (ventriloquation) หมายถึง การนำความคิดหรือคำพูดของตนใส่เป็นคำพูดของตัวละครหรือผู้อื่น

การศึกษาการใช้เสียงที่หลากหลาย ในประเด็นการอ้างถึงโดยการเลียนเสียง ที่สนใจศึกษาคำพูดของตัวละครดังกล่าวข้างต้น มีความเชื่อมโยงกับแนวทางการวิเคราะห์เรื่องเล่าในประเด็นของการศึกษาผู้เล่าเรื่อง (narrator) ซึ่งอิรวดี ไตลังคะ (2543, น.28-40) กล่าวว่า การศึกษาผู้เล่าเรื่องสนใจศึกษาว่าใครเป็นผู้เห็นเรื่องที่เล่า และใครเป็นผู้เล่าเรื่อง(หมายถึงบางครั้งผู้เล่าอาจไม่ได้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง) โดยจำแนกผู้เล่าเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครในเรื่อง (internal narrator) และ ผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่อง (external narrator)

สำหรับการวิจัยนี้ เมื่อผู้วิจัยศึกษาบริบทการสื่อสารของหนังสืออ่านนอกเวลา พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาเป็นตัวบทที่เกี่ยวข้องกับผู้ร่วมสื่อสาร 2 กลุ่ม ได้แก่ เด็กและผู้ใหญ่ โดยผู้ใหญ่เป็นผู้เขียนและคัดเลือกหนังสือดังกล่าวให้เด็กอ่าน ความคิดหรือคำพูดที่ปรากฏในหนังสือจึงเป็นคำพูดของผู้ใหญ่

กลวิธีดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น.108-114) ที่ศึกษาหนังสือเรียนภาษาไทยแล้วพบว่า การเลือกใช้ตัวละครผู้ใหญ่และเด็กมีผลต่อการรับรู้ที่ต่างกันคือ หากใช้ตัวละครผู้ใหญ่ เสียงที่ถ่ายทอดก็จะน่าเชื่อถือ แต่หากเลือกใช้ตัวละครเด็ก เสียงที่ถ่ายทอดก็จะมีผลทำให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กรู้สึกคล้อยตามเพราะเป็นสิ่งที่เด็กเช่นเดียวกับตนคิด ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดความคิดหรือคำพูดของผู้ใหญ่ไปสู่ผู้อ่าน คือ เด็กช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยผ่านเสียงของตัวละครในเรื่อง ที่เป็นผู้ใหญ่ เด็ก หรือตัวละครอื่นๆ หรือถ่ายทอดผ่านเสียงไม่ใช่ตัวละครในเรื่องอย่างไร

จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลา ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้เสียง 4 เสียง ในการถ่ายทอดคุณลักษณะ ได้แก่ การใช้เสียงของผู้ใหญ่ การใช้เสียงของเด็ก การใช้เสียงของตัวละครอื่นๆ และการใช้เสียงที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่อง ดังนี้

2.2.1 การใช้เสียงของผู้ใหญ่

การใช้เสียงของผู้ใหญ่ถ่ายทอดคุณลักษณะในหนังสืออ่านนอกเวลา จะมีเนื้อความที่ผู้ใหญ่ประเมินค่าและบอกผลของสิ่งที่เด็กควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ ชี้ให้เห็นเหตุและผลว่าหากเด็กปฏิบัติเช่นนั้นแล้วจะส่งผลต่อตัวเด็กอย่างไร การใช้เสียงของผู้ใหญ่จึงประกอบด้วยกลวิธีย่อย 2 การเสียงของผู้ใหญ่ถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการใช้เสียงของผู้ใหญ่กล่าวถึงลักษณะที่ไม่เหมาะสม ดังตัวอย่าง

2.2.1.1 การใช้เสียงของผู้ใหญ่ถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 53

น้อยจับหนอนได้ตัวหนึ่ง จึงคาบไปวางที่ตีนของแม่ พลงพุดว่า “แม่จ๋า โปรดรับของตอบแทนเล็กน้อยนี้ด้วยซีจ๊ะ”

แม่นกนางเขนรู้สึกพอใจในการกระทำและความซำดคิดของน้อยยิ่งนัก จึงกินหนอนตัวนั้น เพื่อสนองความตั้งใจของลูกน้อย แล้วพุดว่า “ขอบใจมาก ลูกรักของแม่

โลกนี้จะมีความสุขสบายสักเพียงไหน ถ้าเราพยายามทำตนให้เป็นที่ยรักของผู้อื่นเหมือนอย่างทีน้อยได้ปฏิบัติต่อแม่เช่นนี้”

(นกนางเขน, 2483: น.84)

ตัวอย่างที่ 53 ใช้เสียงของผู้ใหญ่ คือ “แม่” ถ่ายทอดคุณลักษณะความกตัญญู โดยการใช้ “ของตอบแทน” แก่แม่ และการกระทำเช่นนั้นทำให้แม่รู้สึก “พอใจ”

ตัวอย่างที่ 54

“ฉันกำลังกลัวใจอยู่ทีเดียว เพราะถ้าหากหาต้นฉบับไม่เจอ หรือว่าคิดถ้อยคำไม่ออก ฉันก็จะไม่มีหนังสือเล่มใหม่ออกมาตามสัญญาที่ให้ไว้กับเด็กๆ”

“แต่เลื่อนไปสักหน่อยก็ไม่ใช่ไรนี่ครับ” จ้อยพยายามปลอบใจ

“ไม่เป็นไร ?” หลงเทิดย้าคำของจ้อยด้วยเสียงสูง “นี่ ช่วงมันเยอะ ได้แผลงฤทธิ์ใส่เธอไปแล้วหรือ โอชกจะกำแหงกันมากขึ้นทุกวันแล้ว คูสิ...พวกเขาเริ่มคืบคลานขยับมาปราบฝันของเด็กอย่างเธอแล้วหรือนี่...ข้าไม่ได้แล้ว ข้าก็เลยไม่ได้แล้ว ปล่อยปละละเลยไม่ได้แล้ว เห็นทีฉันจะต้องรีบลงมือทำงานเสียที”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.64)

ตัวอย่างที่ 54 ผู้ใหญ่ คือ ลุงเทิดบอกกับเด็กชายจ้อยว่า เขาจะ “ต้องลงมือทำงาน” ไม่ควร “ขี้เกียจ” “ปล่อยปละละเลย” การใช้เสียงของผู้ใหญ่กล่าวข้อความดังกล่าวแสดงการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เรื่องความมุ่งมั่น

ตัวอย่างที่ 55

“อ้อหือ ทั้งสัปดาห์กลางวันและสัปดาห์กลางคืนฉันมีน้ำใจช่วยเหลือลูกหลายคนนะสิ

เทา แม่ต้องตามไปขอบคุณทุกๆ ตัวแล้วละ...โดยเฉพาะป้าวากับป้าข้างร้อน...

“ไม่เป็นไรหรอกน้า ข้าเห็นสีเทายังตัวเล็กๆ น้าสงสารก็เลยช่วย...”

ป้าข้างร้อนยิ้มชื่นๆ แม่เอ่ยขอบคุณอย่างตื้นตัน

(สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว, 2548: น.93)

ตัวอย่างที่ 55 ผู้ใหญ่ คือ “แม่ค่างคาว” ถ่ายทอดคุณลักษณะ การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น และความกตัญญูรู้คุณโดยการแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติต่อผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นว่า “แม่” จะต้องไป “ขอบคุณ”

2.2.1.2 การใช้เสียงของผู้ใหญ่กล่าวถึงลักษณะที่ไม่เหมาะสม

ตัวอย่างที่ 56

แม่นกพูดขึ้นว่า “ช่างโง่จริงๆ นะ กลัวอะไรกัน ถ้าหนูกลัวสิ่งที่ไม่เคยเห็น หนูจะไม่เป็นสุขเลยตลอดชาติ แต่เนาะพ่อเขามาแล้ว บางทีเขาอาจจะบอกเราได้บ้างกระมัง ว่าเจ้ายักษ์นี่เป็นอะไรกันแน่”

“เหลวไหลนะ” ฟ่อนกพูด “ถ้ามันไม่มาทำอันตรายเรา เราจะต้องตกใจไปทำไม ด้วย เาเถิด พ่อจะบินไปให้รอบๆ สวน บางทีจะพบเจ้ายักษ์ตนนี้เข้าบ้างกระมัง”

(นกกาขเลน, 2483: น.72)

ตัวอย่างที่ 56 ใช้เสียงของผู้ใหญ่ คือ “แม่” และ “พ่อ” กล่าวถึงลักษณะที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ พฤติกรรมการ “กลัวสิ่งที่ไม่เคยเห็น” และประเมินค่าพฤติกรรมดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ “โง่” และ “เหลวไหล” ตัวอย่างดังกล่าวจึงถ่ายทอดคุณลักษณะความกล้าหาญซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับความกลัว

ตัวอย่างที่ 57

“ไม่ดีมั้ง” พ่อมองหนูหล่อยิ้มๆ เชื้อมมือมาขยี้ผมหนูหล่อแรงๆ “พุงนี้ลูกต้องไปโรงเรียน ตื่นสายเดียวไปไม่ทัน คุณครูจะดุเอา กลับไปพร้อมกับแม่ดีกว่านะพ่อว่า”

(หนูหล่อกับมอมมอ, 2545: น.16)

ตัวอย่างที่ 57 เป็นการใช้เสียงของผู้ใหญ่ถ่ายทอดคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมคือ “การตื่นสาย” โดยชี้ให้เห็นผลคือ การตื่นสายจะทำให้ไปโรงเรียนไม่ทันจะทำให้เด็กถูกดุ ในขณะที่เดียวกันก็ชี้ให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วย

2.2.2 การใช้เสียงของเด็ก

การใช้เสียงของเด็กถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นกลวิธีที่จะทำให้ความคิดที่ต้องการถ่ายทอดส่งผ่านไปยังเด็กที่เป็นผู้อ่านหนังสืออ่านนอกเวลาคล้อยตาม และไม่ต่อต้านสิ่งที่ผู้ใหญ่ต้องการสอนเช่นเดียวกับตัวละครเด็กในเรื่อง ประกอบด้วยกลวิธีย่อย 3 กลวิธี คือ การใช้เสียงเด็กถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การใช้เสียงของเด็กกล่าวถึงลักษณะที่ไม่เหมาะสม การใช้เสียงของเด็กแสดงความคล้อยตามสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกหรือสอน

2.2.2.1 การใช้เสียงเด็กถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การใช้เสียงของเด็กถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อาจเป็นการใช้เสียงพูด หรือการแสดงความคิดของเด็กถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กควรปฏิบัติ ดังตัวอย่างที่ 68 ที่เด็กชายจ้อยคิดว่าเขาควรจะช่วยแม่รักษาความสะอาดและและตัวอย่างที่ 59 ที่เด็กชายจ้อยรู้สึกเกรงใจผู้อื่น

ตัวอย่างที่ 58

มันคงปลิวมาจากที่ไหนสักแห่ง จ้อยบอกตัวเอง และคิดว่าควรจะช่วยแม่รักษาความสะอาดของบ้านใหม่ด้วยการเก็บเศษกระดาษเหล่านี้ไปทิ้งถังขยะเสีย

(ส้มสีม่วง, 2544: น.23)

ตัวอย่างที่ 59

แม้จ้อยจะรู้สึกเสียใจและคิดว่าเพิกเฉยกับนักเขียนคนโปรดได้ทีเดียวเท่านั้น แต่เขาก็คิดว่าไม่ควรรบกวนชายสูงวัยไปมากกว่านี้แล้ว

(ส้มสีม่วง, 2544: น.66)

นอกจากการใช้เสียงของเด็กถ่ายทอดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เด็กควรปฏิบัติแล้วยังมีกลวิธีการใช้เสียงของตัวละครเด็กหลายคนถ่ายทอดคุณลักษณะเดียวกันคือ การใช้เสียงของตัวละครเด็กหลายๆ คนในเรื่อง คิดหรือพูดในเรื่องเดียวกัน ซึ่งกลวิธีดังกล่าวจะทำให้เด็กที่เป็นผู้อ่านหนังสืออ่านนอกเวลาคล้อยตามได้ง่ายว่า เด็กๆ หลายคนยอมปฏิบัติเหมือนๆ กัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 60

ไม่ควรเลยที่เราจะริษยาใคร เกือบจะถูกจับขัง แล้วมีหนายังทำให้พ่อเสียใจอีก

(โสนน้อย, 2528: น. 89)

เปรมก็ชักใจไม่ดี รำลึกขึ้นได้ว่า ทั้งจาดและตนได้แอบหยิบตุ๊กตาแขนอ่อนจาก ศาลพระภูมิริมถนน เปรมจะพูดได้อย่างไรว่าตนมิได้ขโมย ไม่มีคนเห็น ตำรวจไม่ได้จับ แต่เปรมก็ทำผิดอยู่นั่นเอง

และจาดก็นึกขึ้นได้ว่า ตนยังมีตุ๊กตาทำแขนอยู่อีกถึงสองตัว โดยตนไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของ

(โสณน้อย, 2528: น. 91)

ตัวอย่างที่ 60 เป็นตัวอย่างการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากเรื่อง โสณน้อยโดยผ่านเสียงของเด็ก คือ เสียงความคิดของเด็กหญิงจาด ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ว่าไม่ควรลักขโมย และใช้เสียงของเด็กชายเปรมแสดงความคิดเห็นด้วยกับคุณลักษณะดังกล่าว เสียงข้างต้นถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ลักขโมยของของผู้อื่น ผ่านความคิดที่เด็กหญิงจาดคิดอยู่คนเดียวในหัว และหนังสืออ่านนอกเวลายังใช้กลวิธีการใช้เสียงทำให้คุณลักษณะดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น โดยใช้เสียงในความคิดของเด็กชายเปรมคิดเรื่องเดียวกัน

2.2.2.2 การใช้เสียงของเด็กกล่าวถึงลักษณะที่ไม่เหมาะสม

การใช้เสียงของเด็กกล่าวถึงลักษณะที่ไม่เหมาะสมมักจะปรากฏคู่กับใช้เสียงอีกเสียงหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเสียงของเด็ก เสียงของผู้ใหญ่ หรือเสียงของผู้เล่า ถ่ายทอดคุณลักษณะที่เหมาะสมโดยโดยแก้ไขความเข้าใจที่ผิดให้ถูก หรือถ่ายทอดคุณลักษณะให้แก่เด็ก ดังตัวอย่างที่ 61 ที่เด็กชายประนอมต้องการจะจับนกไปขังแต่เด็กหญิงปราณีคัดค้านการกระทำเช่นนั้น

ตัวอย่างที่ 61

“แหม! ช่างน่ารักจริง” ประนอมร้องขึ้น “เออ มีตั้งสี่ตัวนะ ผมอยากจับเอามันไปบ้านเราให้หมด”

ปราณีค้านว่า “ทำอย่างนั้นไม่ได้หรอก ประนอมลงมาเถอะ อย่าไปกวนให้มันตกใจเลย”

(นกกาขณ, 2483: น.76)

2.2.2.3 การใช้เสียงของเด็กแสดงความคล้อยตามสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกหรือ

สอน

การใช้เสียงของเด็กแสดงความคล้อยตามสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกหรือสอนคือ การใช้เสียงของผู้ใหญ่สอนสิ่งที่เด็กควรปฏิบัติซึ่งจะทำให้พฤติกรรมดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ และใช้เสียงของเด็กแสดงความคล้อยตาม กลวิธีดังกล่าวอาจช่วยให้ความคิดที่ต้องการถ่ายทอดส่งผ่านไปยังเด็กที่เป็นผู้อ่านหนังสืออ่านนอกเวลาคล้อยตาม และไม่ต่อต้านสิ่งที่ผู้ใหญ่ต้องการสอน เช่นเดียวกับตัวละครเด็กในเรื่องที่เชื่อสิ่งที่ผู้ใหญ่กำลังสอน ดังตัวอย่างที่ 62 -63

ตัวอย่างที่ 62

มารดาของเด็กทั้งสองพูดว่า “หนูอยากจะซังนกสวยๆ เหล่านี้ไว้ในกรง แล้วเลี้ยงไว้ดูเล่นหรือ ถ้าหนูทำเช่นนั้น ไม่ซังมันจะเหงาตาย”

“สมมติว่า มีใครจับหนูไปซังไว้ในห้องเล็กๆ แม้จะมีอาหารให้กินอย่างบริบูรณ์ หนูคงไม่ชอบเป็นแน่ทีเดียว นกก็มีความรู้สึกเช่นหนูเหมือนกัน นอกจากนี้ แม่คิดว่านกทางเขนคูนี่คงจะมีลูกเพราะแม่เห็นมันมาคู่กันเสมอ”

ปราณีพูดขึ้นว่า “ถ้าเราซังมันไว้ ก็น่าสงสารมันมากนะคะ”

(นกทางเขน, 2483: 62)

ตัวอย่างที่ 62 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โดยใช้เสียงของ “แม่” สอนลูกว่า นกก็มีความรู้สึก การซังมันไว้จะทำให้มันเหงาตาย และใช้เสียงของ “ปราณี” ซึ่งเป็นเสียงของ “เด็ก” ผู้หญิง กล่าวรับคำว่า “ถ้าเราซังมันไว้ ก็น่าสงสารมันมากนะคะ”

ตัวอย่างที่ 63

“เอาอย่างศาลพระภูมิได้หรือ?” พ่อว่า หัวเราะพลางเอามือลูบศีรษะขาด “ศาลพระภูมินะเขามีไว้สำหรับเจ้าที่เทวดารักษาเรือน ท่านไม่ได้ทำบ้านให้ใครอยู่ดอกลูก จะไปเอาอย่างเรือนน้อยในนิทานไม่ได้ เราอยากมีบ้านอยู่ เราก็ต้องสร้างเอง”

(โสณน้อย, 2528: น. 91)

คงจะจริงอย่างพ่อว่า จาคคิด และพร้อมกันนั่นเอง เด็กหญิงก็คิดว่าควรจะสารภาพแก่พ่อแม่เสียว่าตนได้ไปหยิบตุ๊กตาทำวแสนสองตัวมาจากศาลพระภูมิข้างทาง ด้วย “เราจะต้องเอาตุ๊กตาไปคืนเสีย” เด็กหญิงนึก

(โสณน้อย, 2528: น. 91)

ตัวอย่างที่ 63 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะความพยายามพึ่งพาตนเอง โดยใช้เสียงของผู้ใหญ่ คือ “พ่อ” สอนลูก และเด็กก็แสดงความคล้อยตามดังปรากฏในข้อความที่กล่าวว่า “คงจะจริงอย่างพ่อว่า”

ตัวอย่างที่ 64

“พู่นี่แม่จะทำข้าวเม่าใส่กะทิไว้ใส่บาตร หนูหล่อตื่นแต่เช้าหน่อยนะ”

“ครับ” หนูหล่อรับคำเต็มอกเต็มใจ

(หนูหลอกับมอมอ, 2545: น.75)

ตัวอย่างที่ 64 หนังสืออ่านนอกเวลาถ่ายทอดคุณลักษณะการปฏิบัติตามหลักศาสนาโดยใช้เสียงของผู้ใหญ่ คือ “แม่” บอกกล่าวแก่เด็กให้ “ตื่นแต่เช้าเพื่อใส่บาตร”

และเด็กชายหนูหล่อก็แสดงความคล้อยตามโดยการรับคำในข้อความที่กล่าวว่า “ ‘ครับ’ หนูหล่อบรับคำเต็มอกเต็มใจ”

2.2.3 การใช้เสียงของตัวละครอื่นๆ

การใช้เสียงของตัวละครอื่นๆ ถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ การใช้เสียงของตัวละครที่ไม่ใช่พ่อ แม่ ครู หรือผู้ใหญ่ ถ่ายทอดคุณลักษณะ แต่เป็นการใช้เสียงของตัวละครอื่นเช่น นักรบปราบฝัน หรือสัตว์ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ให้เด็กเข้าใจความหวังดีที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็ก ถึงแม้ว่าบางครั้งการแสดงความต้องการดีของผู้ใหญ่จะแสดงออกในรูปแบบของการต่อว่า หรือตำหนิ ดังตัวอย่างจากเรื่องส้มสีม่วงและทำให้เด็กมีความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้นเพราะกลวิธีดังกล่าวมักบอกให้เด็กล่วงรู้ถึงความคิดของผู้อื่นที่เด็กไม่เคยรู้มาก่อน ดังตัวอย่างที่ 65

ตัวอย่างที่ 65

“เพราะมีเรา ท่านถึงได้เข้าใจว่า ความจริงแล้ว พ่อ แม่ พี่ น้อง คุณครู เพื่อนๆ คนข้างบ้านและใครต่อใครในโลกของท่านนั้น ไม่ได้ตั้งใจจะทำร้ายพวกท่านเหมือนที่เขาแสดงออกมาเลยสักนิดเดียว พวกเขาไม่ได้เป็นคนหงุดหงิด เป็นคนชอบเสียดสีแค้นคน หรือว่าเป็นคนขี้เกียจ ไม่กล้าตัดสินใจ เป็นคนไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แต่มันเป็นเพราะพวกเขาถูกนักปราบฝันแห่ง ‘อาณาจักรก้านส้มเขียวหวาน’ เล่นงานเอาต่างหาก” นายพลกล่าวด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งแผ่ซ่านออกมาบนใบหน้าที่มีขนรุงรังของเขา

(ส้มสีม่วง, 2544: น. 163)

จากตัวอย่างที่ 65 ใช้เสียงของตัวละครนักปราบฝันกล่าวถึงลักษณะการ “เป็นคนหงุดหงิด เป็นคนชอบเสียดสีแค้นคน หรือว่าเป็นคนขี้เกียจ ไม่กล้าตัดสินใจ เป็นคนไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายตรงข้ามกับความสนุกสนาน ความสุขภาพ ความกล้าหาญ และการมีความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างดังกล่าวจึงแสดงการปลูกฝังคุณลักษณะการเป็นเด็กสนุกสนาน สุขภาพ กล้าหาญ และการมีความคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่างที่ 66

มีเด็กเกเรคนหนึ่ง เอาหนังสือตีก็มาyingเขาตาย มิฉะนั้น เราคงจะอยู่ด้วยกันต่อมาด้วยความผาสุก

(นกกาขเณ, 2483: น.12)

ตัวอย่างที่ 66 ใช้เสียงของ “นกกาขเณ” ซึ่งเป็นตัวละครสัตว์ถ่ายทอดคุณลักษณะการมีไม่ทำร้ายร้ายเบียดเบียนผู้อื่น โดยการกล่าวถึงความรู้สึกของนกกาขเณที่รู้สึกเป็นทุกข์เพราะถูกเด็กยิงหนังสือใส่คู้ของมันจนตาย กลวิธีการใช้เสียงของตัวละครสัตว์ใน

การสื่อสาร ปรากฏในเรื่องนกกาเหมา สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว และหนูหล่อกับมอมอ อาจเนื่องจากกลวิธีดังกล่าวจะทำให้เด็กเรียนรู้การเข้าใจผู้อื่น ทั้งคนและสัตว์นั่นเอง

2.2.4 การใช้เสียงที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่อง

การใช้เสียงที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่องเป็นการใช้เสียงถ่ายทอดความคิดของผู้ใหญ่ โดยใช้เสียงที่ไม่ใช่เสียงของตัวละครในเรื่อง บรรยายพฤติกรรม หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหนังสืออ่านนอกเวลา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 67

ฟ้าแจ้ง แสงสีทองสาดส่องจับท้องนา เม็ดฝนที่เกาะพรราวตามใบไม้ใบหญ้า สะท้อนแสงแดดยิบยับ หนูหล่อสะพายกระดืบข้าวเหนียวร้อนๆ ควันดูย หอมกรุ่น พร้อมไขเปิดต้มสุกจำนวน 9 ฟอง เท่ากับอายุของตนพอดี ยืนคอยพระภิกษุที่จะเดินแถวผ่านหน้าบ้านมาด้วยหัวใจอัมเอิบ เสียงมอมอดังแว่วมาให้ได้ยินเป็นระยะๆ สมแล้วที่หนูหล่อดังชื่อให้มันว่ามอมอ

(หนูหล่อกับมอมอ, 2545: น.23)

กลวิธีการใช้เสียงที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่องบรรยายพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ในเรื่องที่เกิดขึ้นดังตัวอย่างที่ 67 อาจทำให้เด็กเห็นภาพวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน และทำให้ไม่รู้สึกรำคาญ บังคับหรือสั่งให้ปฏิบัติตาม

2.3 การใช้อุปลักษณ์

ผู้วิจัยนิยามตามธนัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น.99-100) ว่าอุปลักษณ์เป็นการเปรียบเทียบของสองสิ่ง โดยนำสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เรียกว่า “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain)” ไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากกว่า ซึ่งเรียกว่า “แบบเปรียบเทียบ (source domain)” การใช้อุปลักษณ์จะช่วยให้ผู้ใช้ภาษาที่ไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับบางสิ่งมาก่อน เข้าใจความหมายของ “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain)” ได้ชัดเจนขึ้น

จากการศึกษาตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผู้วิจัยพบการใช้อุปลักษณ์ 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นของมีค่า ลักษณะของเด็กไม่ดีเป็นสิ่งสกปรก/เป็นศัตรู การต่อสู้กับลักษณะของเด็กไม่ดีเหมือนการทำสงคราม และความคิดสร้างสรรค์เป็นอาวุธ ดังนี้

2.3.1 ความรู้เป็นของมีค่า

จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำอุปลักษณะในหนังสืออ่านนอกเวลาพบ
มโนอุปลักษณะ “ความรู้เป็นของมีค่า” เช่น “มนต์วิเศษ” “สมบัติ” เป็นแบบเปรียบเทียบและ “ความรู้ที่ได้
จากหนังสือ” เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 68

แค่เปิดไปหน้าแรก แลเห็นตัวหนังสือเรียงเป็นพืด และแค่จ้อยลงไล่สายตาอ่าน
ไปที่ละคำ ทีละคำ เท่านั้นเอง เขาก็รู้สึกเหมือนมีมนต์วิเศษแผ่ซ่านออกมาจากตัวหนังสือ
เหล่านั้น หน่วงเหนี่ยวเขาจนติดหนึบ และไม่สามารถปิดหนังสือเล่มนั้นลงได้

(ส้มสีม่วง, 2544: น.1)

ตัวอย่างที่ 69

มนต์วิเศษของหนังสือเข้าครอบงำจ้อยอีกครั้ง เขาเอนหลังพิงโคนต้นไม้ใหญ่
สายตาจับจ้องอยู่ที่หน้ากระดาษ ไม่สนใจสิ่งอื่นใดอีกต่อไป ไม่สนใจแม้กระทั่งว่า ด้านหลัง
โคนต้นไม้ซึ่งเขาพิงอยู่นั้นมีโพรงลึกมืดทึบอยู่โพรงหนึ่ง

(ส้มสีม่วง, 2544: น.69)

ตัวอย่างที่ 68 และตัวอย่างที่ 69 หนังสืออ่านนอกเวลา เปรียบเทียบ “ความรู้จาก
การอ่านหนังสือ” ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมกับ “มนต์วิเศษ” ซึ่งเป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม
มากกว่า คือเด็กสามารถเข้าใจความหมายของคำดังกล่าวได้ว่าเป็นคำที่มีความหมายในทางที่เป็น
สิ่งที่ดี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งที่พึงปรารถนาของผู้คน การเปรียบเทียบความรู้จากการอ่านกับสิ่งที่มี
ค่าจึงถ่ายทอดคุณลักษณะความใฝ่เรียนรู้ โดยขยายความให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กชั้นประถมศึกษา
เข้าใจความสำคัญของการอ่านหนังสือชัดเจนขึ้น ลักษณะที่ไม่ดีเป็นศัตรู/เป็นสิ่งที่สกปรก การต่อสู้
กับสิ่งไม่ดีเหมือนการทำสงคราม

ตัวอย่างที่ 70

“จ้อย ! เก็บสมบัติของเราเสร็จหรือยัง อย่ามัวไ้ไ้ไ้ไ้แต่อ่านหนังสืออยู่ล่ะ”

คำพูดของแม่เป็นดังประกาศิตที่เร่งให้จ้อยเก็บ “สมบัติ” ของตนเองให้เสร็จ

โดยเร็ว

(ส้มสีม่วง, 2544: น.10)

จ้อยปิดหนังสือเล่มนั้นแล้ววางไว้ในกล่องอย่างทะนุถนอมเหมือนหนังสือเล่มอื่นๆ

ของเขา

(ส้มสีม่วง, 2544: น.10)

“สมบัติ” ของจ้อยมีอยู่เท่านั้น คือของเล่น 1 กล้อง และหนังสือ 2 กล้อง

(ส้มสีม่วง, 2544: น.13)

จากตัวอย่างที่ 70 หนังสืออ่านนอกเวลา เปรียบเทียบ “หนังสือ” กับ “สมบัติ” ซึ่งความหมายโดยทั่วไปหมายถึง ทรัพย์สิน เงินทอง สิ่งของ เมื่อนำหนังสือไปเปรียบกับสมบัติ จึงช่วยให้เด็กเข้าใจว่าหนังสือเป็นสิ่งมีค่า ตัวอย่างดังกล่าวจึงถ่ายทอดคุณลักษณะความใฝ่เรียนรู้โดยช่วยขยายความให้เด็กเข้าใจความสำคัญของการอ่านหนังสือ เห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือ

2.3.2 ลักษณะของเด็กไม่ดีเป็นสิ่งสกปรก/เป็นศัตรู

จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสืออ่านนอกเวลาพบมโนอุปลักษณ์ “ลักษณะของเด็กไม่ดีเป็นสิ่งสกปรก/เป็นศัตรู” เช่น “การกระโจนลงบ่อโคลน” “ปลาร้า” “นักรบ ชื่อ นายพลซี้เกียจคิด ซี้เกียจฝัน” “สิ่งเลอะเทอะมอมแมม” “สิ่งเกราะเกรงน่ารังเกียจ” เป็นแบบเปรียบเทียบและ “การทะเลาะกับคนนิสัยไม่ดี” “คนที่พูดจาไม่ดี” “ความซี้เกียจ” เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 71

การทะเลาะกับยายเพ็งที่ใครๆ ให้ฉายาไว้ว่า “ปากปลาร้า” นั้น ก็เหมือนอยู่ใต้กระโจนลงไปบ่อโคลนนั่นแหละ รังแต่จะเปื้อนหาประโยชน์อะไรไม่ได้

(หนูหล่อกับมอมมอ, 2545: น.63)

จากตัวอย่างที่ 71 หนังสืออ่านนอกเวลา เปรียบเทียบลักษณะที่ไม่ดีของเด็กคือ “การทะเลาะกับคนนิสัยไม่ดี” กับ “การกระโจนลงบ่อโคลน” และเปรียบเทียบ “คนที่พูดจาไม่ดี” กับ “ปลาร้า” ทั้งปลาร้าและบ่อโคลนเป็นสิ่งที่สกปรก ทำให้เปื้อนเปื้อน ตัวอย่างดังกล่าวจึงถ่ายทอดคุณลักษณะการไม่ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น โดยชี้ให้เห็นว่าการทะเลาะวิวาทก็เหมือนทำให้ตนเองแปดเปื้อนกับสิ่งสกปรก

ตัวอย่างที่ 72

น้ำเสียงของนายพล ซี้เกียจคิด ซี้เกียจฝัน เต็มไปด้วยความมุ่มมอดปรารถนา และปลุกเร้าเหล่านักรบแห่งกองทัพปราบฝันให้ฮึกเหิม

“วันใหม่ที่สวยงามนั้นไม่มีอยู่จริงอย่างที่เหล่ามนุษย์ชอบคิดฝัน ตราบใดที่พวกเรายังสามารถทำลายวันนี้ เดียวนี้ของพวกเราให้เลอะเทอะมอมแมมไปด้วยความซี้เกียจ การปลอ่ยปละละเลย หนักหน่วงไปด้วยความกลัวการเปลี่ยนแปลงและเกราะเกรงน่ารังเกียจไปด้วยความหงุดหงิด งุ่นง่าน เสียดสี แดกดัน อิจฉาวิชา โทกพกลม วันใหม่ที่สวยงามน่าชิงชังจะไม่มีวันเกิดขึ้นได้เลย”

นายพล ชี้เกียจคิด ชี้เกียจฝัน เชิดหน้าขึ้นเล็กน้อย ขนรุงรังของเขาปลิวไสวเล่นลม
อย่างสง่างาม

(ส้มสีม่วง, 2544: น.95)

ตัวอย่างที่ 72 หนังสือนอกเวลาเปรียบเทียบลักษณะที่ไม่ดีของเด็กกับสิ่งสกปรก โดยเปรียบเทียบ “ความชี้เกียจ การปล่อยปละละเลย” เป็นสิ่งที่สกปรกทำให้ “เลอะเทอะมอมแมม” เปรียบ “ความหงุดหงิดงุ่นง่าน เสียดสีแตกดัน อิจจาวิชา โกหก” เป็นสิ่งที่สกปรกที่ทำให้ “เกรอะกรังน่ารังเกียจ” นอกจากลักษณะที่ไม่ดีดังกล่าวจะเป็นสิ่งสกปรกแล้วยังเป็นลักษณะสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่า “นักรบปราบฝัน” ที่จะมาทำลายผู้คนและโลก เป็นศัตรูของมนุษย์และเด็กๆ ที่เด็กต้องช่วยกันต่อสู้เพื่อปกป้องผู้คน เด็กจะเอาชนะนักรบปราบฝันได้ด้วยการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ความสุภาพ การไม่โกหก ไม่อิจจาวิชา ซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกับนักรบปราบฝัน

2.3.3 การต่อสู้กับลักษณะของเด็กไม่ดีเหมือนการทำสงคราม

จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสืออ่านนอกเวลาพบมโนอุปลักษณ์ “การต่อสู้กับลักษณะของเด็กไม่ดีเหมือนกันทำสงคราม” ลักษณะของเด็กไม่ดี”ในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องส้มสีม่วง เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ นำไปเปรียบกับแบบเปรียบเทียบคือ “กองทัพอของนักรบปราบฝัน” ที่ประกอบด้วยนายทหารในลำดับยศต่างๆ เช่น นายพลชี้เกียจคิดชี้เกียจฝัน (นายพลชี้เกียจ ตัวเป็นชน) นายช่างใหญ่แห่งอาณาจักร ช่างมันเถอะ ท่านผู้อาวุโส อย่าเสี่ยง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง นักรบบ่นพึมพำกระปอดกระแปด นักรบผัดวันประกันพรุ่ง นักรบเกลียดผัด นักรบไม่มีทางเลือก นักรบหงุดหงิด งุ่นง่าน นักรบอิจจาวิชา นักรบเสียดสี แดกดัน นักรบเยาะหยัน ถากถาง นักรบโกหก พกลม นักรบไม่ไวเนื้อเชื้อใจ นักรบ‘ฆ่าเวลา’ นักรบเหล่านี้เป็นศัตรูที่จะขโมยความคิด ความฝัน และขัดความความสำเร็จของเด็กๆ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่จึงต้องร่วมมือกันเพื่อกำจัดนักรบดังกล่าว ดังตัวอย่างที่ 73

ตัวอย่างที่ 73

“ส่วนห้องยายจื๊อนะมีแต่ตุ๊กตุนตุ๊กตา ช่วยเอาออกมาปิดฝุ่นมั่งก็ดี”

ฟังมาถึงตรงนี้ จ้อยรู้สึกเหมือนหัวใจเต้นผิดจังหวะ มันสะดุดหยุดกึก ก่อนจะเต้นแรงรัวเร็ว โอ...นี่หมายความว่าแม่ล่วงรู้ถึงร่องรอยของเหล่านักรบปราบฝันนั้นหรือ ถึงได้บอกให้พี่แต่งอ่อนคอยกำจัดนะ... แม่รู้ และแม่ก็ต้องการจะขับไล่นักรบปราบฝันให้ไปไกลจากชีวิตของลูกๆ ใช่ไหม

“ไปเถอะ ไปอุ่นแกงจืดตำลึงเถอะ แล้วช่วยเอาผักในตู้เย็นออกมาหั่นด้วยนะ เดี่ยวฉันจะผัดผัดเอง”

นี่ก็อีก ! ไข่แล้ว ! จ้อยคิดด้วยความตื่นเต้น แม่ต้องรู้จักนักรบ *เกลียดผัก* แน่ๆ เลยรู้ว่าเขาคอยแย่งให้เด็กๆ ไม่ชอบกินผัก เพื่อที่จะได้ไม่มีเรียวแรงคิดฝัน แม่รู้ แม่จึงคอยบังคับให้เขากับพี่จิวกินผักทุกวัน...โอ...แม่ฮะ ชอบคุณนะครับแม่ จ้อยคิดอยู่ในใจก่อนบอกแม่ว่า

“วันนี้ผมจะกินแกงจืดตำลึงกับผัดผักให้หมดเลย” นัยน์ตาจ้อยเป็นประกายทีเดียว

(ส้มสีม่วง, 2544: น.105-106)

ตัวอย่างที่ 73 เปรียบเทียบลักษณะของเด็กไม่ดี “คือการไม่กินผัก” เป็นนักรบปราบฝันชื่อว่า “นักรบเกลียดผัก” การจะเอาชนะนักรบดังกล่าวเด็กต้องให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่ คือต้องกินผักเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง ตัวอย่างดังกล่าวจึงถ่ายทอดคุณลักษณะการดูแลตนเอง โดยขยายความให้เด็กเห็นความสำคัญของการกินผักว่าเป็นการต่อสู้กับนักรบปราบฝัน

2.3.4 ความคิดสร้างสรรค์เป็นอาวุธ

จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสืออ่านนอกเวลาพบมโนอุปลักษณ์ “ความคิดสร้างสรรค์เป็นอาวุธ” โดย อาวุธ คือ “ฝันมหาศาล” เป็นสิ่งที่ทำให้ศัตรูคือนักรบปราบฝันกลัว “ฝันมหาศาล” จึงเป็นแบบเปรียบเทียบและ ลักษณะของเด็กดีที่มีความฝัน และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 74

“นั่นละเป็นเรื่องยากที่สุดเลย ทำไมพวกเด็กๆ ช่างมีฝันมหาศาลอยู่ในตัวกันมากมายขนาดนี้นะ เอ๊ะ...ในกองทัพปราบฝันนะ ฉันเขียนบอกเอาไว้หรือเปล่าล่ะว่า นักรบปราบฝันนะกลัว ‘ฝันมหาศาล’ ของเด็กๆ กันมากที่สุดทีเดียว”

“ทำไมนักรบปราบฝันถึงได้กลัวฝันมหาศาลของเด็กๆ ละครับ” จ้อยรู้สึกตัวตัวเองเป็นคนทีกระหายหิวคำตอบ และลุงเทิดก็ไม่รอช้าที่จะปรนเปรอเขาด้วยคำตอบให้อิ่มหน้าไม่...แม้แต่จะหงุดหงิดรำคาญใจกับคำถามมากมาย

“ก็เพราะมันเป็นฝันที่ไม่มีขอบเขต ไม่มีกรอบใดๆ มาขัดขวางเอาไว้ได้เลยนะสิ...พอไม่มีกรอบ ไม่มีขอบเขต มันก็ง่ายมากที่จะคิดฝันไปให้ไกล ไกลเกินกว่าโลกกลมเหมือนผลส้มไปไม่รู้เท่าไร”

(ส้มสีม่วง, 2544: น.116)

ตัวอย่างที่ 74 หนังสืออ่านนอกเวลาเปรียบเทียบคุณลักษณะ “ฝันมหาศาล” ซึ่งหมายถึงการมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นอาวุธที่นักรบปราบฝันกลัว นอกจากการมีความคิดสร้างสรรค์แล้วคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ เช่น ความมุ่งมั่น ความพยายาม ความกล้าหาญ

ความสุภาพ การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา ซึ่งลักษณะเหล่านี้จะตรงข้ามกับลักษณะของนักเรียนปราบฝัน ก็เป็นอาวุธของเด็กๆ ด้วย ตัวอย่างดังกล่าวจึงเป็นการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กโดยขยายความให้เด็กเห็นความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะเป็นเครื่องมือช่วยป้องกันเด็กๆ จากศัตรูและอันตราย

จากการศึกษาการใช้อุปลักษณ์ พบว่าการใช้อุปลักษณ์เป็นเครื่องมือทางภาษาอย่างหนึ่งที่ใช้เรื่องที่ใกล้ตัวเด็กช่วยถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เนื่องจากเด็กซึ่งเป็นผู้รับสารเป็นเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำหรับเด็กช่วงวัยนี้การรับรู้เรื่องที่เป็นนามธรรมมากๆ เด็กอาจจะไม่เข้าใจ ผู้เขียนจึงต้องพยายามเลือกใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวเด็ก มีลักษณะเป็นรูปธรรมมาอธิบายเพื่อสื่อสารสิ่งที่ต้องการให้เด็กทำและไม่ทำอะไร เช่น การทะเลาะกันเป็นสิ่งที่สกปรก เด็กอาจจะเข้าใจได้และไม่อยากทำอะไรสกปรก หรือความรู้เหมือนแก้วแหวนเงินทอง เป็นสิ่งที่ดีและมีค่าเด็กจึงต้องหาความรู้ เปรียบเทียบกับการสอนในสิ่งที่ เป็นนามธรรม เช่น ความรู้มีประโยชน์ เด็กอาจไม่เข้าใจความหมายของประโยชน์ที่ผู้ใหญ่ต้องการจะสื่อ

จากผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษาในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 และ 4 พบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกลวิธีทางภาษา ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 22 ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกลวิธีทางภาษา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	กลวิธีทางภาษา															
	ระดับคำ					ระดับข้อความ										
	การเลือกใช้คำ/กลุ่มคำร่วมกับคำ/กลุ่มคำที่สื่อถึงเด็ก	การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	การใช้คำ/กลุ่มคำขยายคำ/กลุ่มคำกริยา	การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงความเป็นพวก	การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่า	การใช้วัจนกรรม					การใช้เสียงที่หลากหลาย					
						กลุ่มขึ้นนำ					กลุ่มบอกกล่าว	ผู้ใหญ่	เด็ก	ตัวละครอื่นๆ		เสียงที่ไม่ใช้ตัวละครในเรื่อง
						การสั่ง	การชักชวน	การขู่	การท้าทาย	การถาม						
1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย																
1.1 การดูแลตนเอง	✓	✓				✓			✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.2 ความสุภาพ	✓	✓			✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓		✓
1.3 ความมุ่งมั่น	✓									✓	✓	✓	✓	✓		✓
1.4 ความกล้าหาญ	✓	✓			✓	✓					✓	✓		✓		✓
1.5 การเชื่อฟังผู้ใหญ่	✓	✓	✓		✓	✓				✓	✓	✓	✓			✓
1.6 ความใฝ่เรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓		✓	✓
1.7 ความสนุกสนาน	✓		✓						✓		✓		✓			✓
1.8 ความรับผิดชอบ	✓	✓				✓		✓			✓	✓	✓	✓		✓
1.9 การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา	✓							✓			✓		✓	✓		✓
1.10 ความพยายาม	✓						✓				✓	✓			✓	
1.11 ความอดทน	✓	✓	✓								✓			✓		
1.12 การมีความคิดสร้างสรรค์	✓										✓			✓		✓

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษา ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้วิจัยเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาตามประกาศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สารการเรียนรู้ ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 - 6 โดยเลือกศึกษาเฉพาะคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วที่มีลักษณะเป็นเรื่องยาว ไม่เป็นเรื่อง ย่อยหลายเรื่องประกอบกันในหนังสือ 1 เล่ม และไม่เป็นเรื่องแปล ได้หนังสืออ่านนอกเวลา 5 เล่ม ได้แก่ เรื่อง นกกางเขน โสนน้อย ส้มสีม่วง หนูหลอกกับมอมมอ และสี่เท้าเจ้าตัวจิ๋ว

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาคือวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกลวิธีทาง ภาษา ตามมุมมองความสัมพันธ์ของความคิดกับกลวิธีทางภาษา โดยนำแนวคิดของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995, 98) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการสื่อสารที่ประกอบด้วยความคิด ภาษา กับสังคม มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยศึกษาการผลิตและการกระจายตัวบท และการบริโภคและตีความตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของ หนังสืออ่านนอกเวลาและผู้ผลิต บริบทสภาพสังคมในปีที่พิมพ์หนังสืออ่านนอกเวลาครั้งแรก และ บริบทสภาพสังคมในปีที่ประกาศใช้หนังสืออ่านนอกเวลาโดยวิเคราะห์ความสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาที่มีการตีพิมพ์หนังสือ อ่านนอกเวลา และวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์และกลวิธีทางภาษาจากตัวบทหนังสืออ่าน นอกเวลา จากนั้นจึงวิเคราะห์อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อตัวบท และศึกษาอิทธิพล ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในตัวบทที่อาจส่งผลต่อสังคม

จากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับกลวิธีทางภาษา ในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่ปรากฏ ในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการกับ

จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาที่มีการตีพิมพ์หนังสืออ่านนอกเวลาพบว่า

1.1 หนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ นำเสนอคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผ่านกลวิธีทางภาษาที่พบในบทที่ 3 ทั้งสิ้น 3 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน ดังนี้

1.1.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย คือ ลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก ความประพฤติ และความคิด ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก จากการศึกษาพบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย 12 คุณลักษณะ ได้แก่ การดูแลตนเอง ความสุภาพ ความมุ่งมั่น ความกล้าหาญ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความใฝ่เรียนรู้ ความสนุกสนาน ความรับผิดชอบ การตระหนักถึงความสำคัญของเวลา ความพยายาม ความอดทน และการมีความคิดสร้างสรรค์

1.1.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น คือ ลักษณะของพฤติกรรม และความคิด ที่ต้องการให้เด็กแสดงต่อคนรอบข้าง เช่น เพื่อน พี่ น้อง พ่อแม่ ครู จากการศึกษาพบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น 2 คุณลักษณะ ได้แก่ การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ประกอบด้วย ความเกรงใจผู้อื่น การไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น การไม่โกหก การไม่ลักขโมย การไม่ทำให้พ่อแม่เป็นทุกข์ และการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ประกอบด้วย ความมีน้ำใจ การยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น และการรักครอบครัว

1.1.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน คือ ลักษณะของพฤติกรรม และความคิด ที่ต้องการให้เด็กแสดงออกต่อสถาบันสำคัญทางสังคม ได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จากการศึกษาหนังสืออ่านนอกเวลา พบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน ได้แก่ คุณลักษณะความรักชาติ คุณลักษณะการปฏิบัติตามหลักศาสนา และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

1.2 ผลการศึกษาจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาที่มีการตีพิมพ์หนังสืออ่านนอกเวลา พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีความสอดคล้องของเป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแผนการศึกษาและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับปีที่ผลิตตัวบทหนังสืออ่านนอกเวลา โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการใช้หลักสูตรที่มีความคล้ายคลึงกันมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทุกประการ เป็นหลักฐานยืนยันว่าหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นกลุ่มข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ น่าจะมีการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรต้องการ จึงได้มีการกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการผลิตมาเป็นระยะเวลานานแล้ว สามารถจัดกลุ่มของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ 3 ประเภท เรียงลำดับจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน

2. ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษา 2 ระดับ คือ 1) กลวิธีทางภาษาระดับคำ 2) กลวิธีทางภาษาระดับข้อความ ดังนี้

2.1 กลวิธีทางภาษาระดับคำ พบว่า หนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีการใช้กลวิธีทางภาษาระดับคำเพื่อถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5 กลวิธี ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำ/กลุ่มคำกริยาร่วมกับคำ/กลุ่มคำที่สื่อถึงเด็ก 2) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ 3) การใช้คำ/กลุ่มคำขยายคำ/กลุ่มคำกริยา 4) การใช้คำ/กลุ่มคำที่แสดงความเป็นพวก และ 5) การใช้คำ/กลุ่มคำแสดงการประเมินค่า

2.3 กลวิธีทางภาษาระดับข้อความ พบว่า หนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีการใช้กลวิธีทางภาษาระดับข้อความเพื่อถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้วัจนกรรม ประกอบด้วย วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ ได้แก่ วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการชักชวน วัจนกรรมการขู่ วัจนกรรมการทำนาย และวัจนกรรมการถาม และวัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว 2) การใช้เสียงที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้เสียงของผู้ใหญ่ การใช้เสียงของเด็ก การใช้เสียงของตัวละครอื่นๆ และการใช้เสียงที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่อง และ 3) การใช้อุปลักษณ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาค้นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในหนังสืออ่านนอกเวลา ผู้วิจัยจะอภิปรายความสอดคล้องของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลากับคุณลักษณะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบมากเป็นอันดับแรกคือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องอุปนิสัย สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรดังนี้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ การดูแลตนเอง ความสุภาพ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความรับผิดชอบ และการตระหนักถึงความสำคัญของเวลา สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อที่ 3 คือ มีวินัย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ความมุ่งมั่น ความพยายาม และความอดทน สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อที่ 6 คือ มุ่งมั่นในการทำงาน

คุณลักษณะความใฝ่เรียนรู้ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อที่ 4 คือ ใฝ่เรียนรู้

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตร ดังนี้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ความเกรงใจผู้อื่น การไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น การไม่โกหก และการไม่ลักขโมย สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อที่ 2 ชื่อสัตย์สุจริต

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ การไม่ทำให้พ่อแม่เป็นทุกข์ และการรักครอบครัว สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย ซึ่งนิยามครอบคลุมถึงความกตัญญู

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ความมีน้ำใจ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน ได้แก่ คุณลักษณะความรักชาติ การปฏิบัติตามหลักศาสนา และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในหนังสืออ่านนอกเวลาช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ดังกล่าวอภิปรายได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลาเป็นส่วนหนึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ทุกประการ แต่มีลำดับความสำคัญที่ต่างจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลาง กล่าวคือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน

ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรข้อที่ 1 เป็นคุณลักษณะที่พบน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มข้อมูลของหนังสือที่ใช้ในการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และมีลักษณะเป็นบันเทิงคดี คุณลักษณะรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ จึงอาจปรากฏมากในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งสอนเรื่องนี้โดยตรง เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

อนึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวอาจมีความเป็นนามธรรมค่อนข้างสูง จึงไม่เหมาะกับเด็กในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีอายุประมาณ 9-12 ปี เพราะตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (น. 55-56) กล่าวว่า เด็กอายุ 7-12 ปี สามารถคิดตามหลักเหตุผล คิดเกี่ยวกับสิ่งที่ถูก-ผิดได้ แต่จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เห็นรูปธรรม ไม่สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ และเด็กจะคิดเชิงนามธรรมและเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมเมื่อมีอายุ 12 ปีขึ้นไป

นอกจากผลการศึกษาดังกล่าวแล้ว ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ยังพบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่นอกเหนือจากที่หลักสูตรการศึกษากำหนดไว้ 8 ประการ จำนวน 4 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณลักษณะความกล้าหาญ ความสนุกสนาน การมีความคิดสร้างสรรค์ และการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของเด็กที่มีความสุข แม้จะไม่ได้ถูกกำหนดไว้ชัดเจนในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร 8 ข้อ แต่ก็มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาให้เด็ก “มีความสุข” (น. 63) และมีความสัมพันธ์กับบริบทสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายในหัวข้อมุมมองเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีมุมมองเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา ดังนี้

1. ด้านผลการศึกษาการผลิตและการกระจายตัวบท การบริโภคและตีความตัวบท พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาเป็นหนังสือที่ถูกคัดเลือกโดยรัฐให้เด็กอ่าน เป็นตัวบทที่ถูกผลิตขึ้นในบริบทสังคมที่ค่อนข้างแตกต่างกัน คือหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องนกนางเขน ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2483 และเรื่องที่ตีพิมพ์เรื่องล่าสุดคือเรื่องสี่เทาเจ้าตัวจิ๋ว ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2548 จะเห็นว่าหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องนกนางเขน ถูกเลือกใช้อย่างยาวนาน เนื่องจากหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 5 เล่ม ถูกเลือกใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับเด็กด้วยกันตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ยังใช้จัดการเรียนรู้ให้เด็กอยู่ในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย มีคุณลักษณะย่อยทั้งสิ้น 12 คุณลักษณะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น มีคุณลักษณะย่อย 2 ประการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย 11 คุณลักษณะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นทั้ง 2 ประการ ปรากฏร่วมกันในหนังสืออ่านนอกเวลา 2 เล่มขึ้นไปนั้น

ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวโน้มของหนังสืออ่านนอกเวลาที่จะมีผลต่อสังคม กล่าวคือแสดงทิศทางที่แนวคิดที่ปรากฏในหนังสือหนังสืออ่านนอกเวลาจะยังคงมีบทบาทต่อสังคม ในการส่งผ่านแนวคิดของผู้ใหญ่ในสังคมไทยไปสู่เด็ก แม้ว่าหนังสืออ่านนอกเวลาจะถูกผลิตขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 4 หลักสูตร ตั้งแต่ยุคแผนการศึกษาชาติ 2475 จนถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แต่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏร่วมกัน และยังคงได้รับการถ่ายทอดไปสู่เด็กในสังคมปัจจุบันด้วยการที่รัฐคัดเลือกมาใช้กำหนดเป็นรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สอดคล้องกับ อุมาวัลย์ ชีช่วง (2555, 229) ที่กล่าวว่า หนังสือแบบเรียนนั้นผลิตโดยรัฐและบังคับใช้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานนับสิบปีกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้อุดมการณ์ที่พบนั้นจะครอบคลุมรอบด้านและบางเรื่องก็สอดคล้องกับนโยบายรัฐ

อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาที่ได้รับการเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัย ประการที่ 12 คือ คุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง สัมผัสวังเท่านั้น ไม่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องอื่นๆ เมื่อศึกษาความสัมพันธ์กับหลักสูตรการศึกษาพบว่า คุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะที่ปรากฏครั้งแรกในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2545: 1) คุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่แสดงให้เห็นแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลง ความมุ่งหมายที่ผู้ใหญ่ต้องการจะกำหนดเด็กในสังคมยุคใหม่

ประเด็นนี้วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, 505) ได้ตั้งข้อสังเกตในงานวิจัยของเขา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ อุดมการณ์ ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ สรุปได้ว่าหนังสือเรียนในหลักสูตร ทั้ง 4 หลักสูตร ได้แก่ ฉบับ พ.ศ. 2503 ฉบับ พ.ศ. 2521 และฉบับ พ.ศ. 2535 มีการเลือกใช้คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการเชื่อฟังและการกระทำตาม เช่น เชื่อฟัง

สอนง่าย หลากจำ ทำตาม และปฏิบัติตามเพื่อสื่อภาพของเด็กดีและภาพของเด็กไปยังผู้อ่าน โดยไม่พบคำศัพท์ที่กล่าวถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ปรากฏในตัวบทหนังสือเรียน จะพบก็แต่เพียงคำศัพท์ที่แสดงถึงควมมีปฏิภาณไหวพริบเท่านั้น แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของเด็กและเด็กดีที่หนังสือเรียนสื่อไปยังผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษานั้นเน้นคุณสมบัติของการเป็นผู้ที่เชื่อฟังและกระทำตามผู้ใหญ่มากกว่าการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด็กพึงปฏิบัติต่อสถาบัน เป็นคุณลักษณะอีกประการที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาเรื่อง หนูหล่อกับมอมมอเท่านั้น เมื่อพิจารณาภาพสังคม ในช่วงปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นปีที่ตีพิมพ์หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องดังกล่าวเป็นครั้งแรก พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เป็นยุควิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก หรือที่สังคมไทยเรียกว่ายุคต้มยำกุ้ง ผู้คนที่เคยทำงานในภาคอุตสาหกรรมต้องตกงานเป็นจำนวนมาก สถานการณ์นั้นส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน แนวคิดเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระราชทานให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำไปเผยแพร่เป็นแนวทางปฏิบัติ ตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 นั้น (ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ) จึงเป็นที่สนใจของหน่วยงานทางภาครัฐสำหรับการนำมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมให้พ้นจากวิกฤตการณ์นั้นได้ โดยนำมากำหนดไว้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, น.ก) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้นำมากำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ข้อที่ 5 “อยู่อย่างพอเพียง”

จากแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดของพระมหากษัตริย์ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ประชาชนชาวไทยควรสำนึกและเทิดทูน ลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความรักชาติและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการส่งเสริมให้เด็กรู้จักการประหยัดงบประมาณชาติ และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เป็นภูมิคุ้มกันในการแก้ปัญหาเมื่อต้องประสบกับภาวะวิกฤตินั้นเอง

3. ด้านกลวิธีทางภาษา แม้ผลการศึกษาค้นคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะพบคุณลักษณะส่วนมากปรากฏซ้ำกันในหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 5 เล่ม แต่ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาที่พบในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า การส่งผ่านแนวคิดเดียวกันในหนังสืออ่านนอกเวลาที่ต่างยุคกันเลือกใช้กลวิธีที่แตกต่างกัน คือ หนังสืออ่านนอกเวลาที่ถูกผลิตในหลักสูตรการศึกษาแรกๆ ได้แก่เรื่อง นกกางเขน และโสนน้อยมักใช้วิธีการสอนโดยตรงด้วยกล

วิธีการใช้คำแสดงทัศนะภาวะ “ต้อง” “อย่า” “ไม่” การวิจารณ์การสั่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของอุมาวัลย์ ชีซ้าง (2555) ที่ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 – 2553 ที่พบว่า กลวิธีทางภาษาที่นำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ด้วยการใช้โครงสร้างประโยค ปรากฏการใช้ประโยคคำสั่ง การใช้โครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วย “ให้” และการใช้ประโยคกรรม

ในขณะที่หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องสัมผัสม่วง หนูหล่อกับมอมอ และสี่เท้าเจ้าตัวจิ๋วซึ่งเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาที่ถูกผลิตขึ้นในระยะหลัง มีการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่แฝงการสอนอย่างแยบยล ได้แก่ การใช้วิจารณ์กลุ่มบอกกล่าว การใช้อุปลักษณ์ ทั้งนี้อาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาที่เน้นให้เด็กคิดมากขึ้น ตั้งแต่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่กำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ว่า “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองได้อย่างเหมาะสม” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, น. 6) การใช้วิธีการสอนด้วยการบังคับหรือสั่งจึงอาจไม่เหมาะกับลักษณะของเด็กในหลักสูตรการศึกษาปัจจุบัน

การใช้กลวิธีทางภาษาที่แฝงการสอนอย่างแยบยล เช่น วิจารณ์กลุ่มบอกกล่าว เป็นวิจารณ์ที่มีความน่าสนใจเนื่องจากหากพิจารณาในส่วนของถ้อยคำ วิจารณ์ดังกล่าวมีเนื้อความคล้ายการบอกเล่าเรื่องราวของหนังสืออ่านนอกเวลาซึ่งเป็นตัวบทที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า แต่หากตีความเจตนาของถ้อยคำจะพบว่าถ้อยคำดังกล่าวแฝงเจตนาชี้แนะโดยใช้กลวิธีการให้เหตุผลประกอบว่าถ้าทำเหตุไม่ดีก็จะได้ผลไม่ดี ดังตัวอย่างประโยคที่กล่าวว่า “นิดค่อนข้างกลัว ทำให้พ่อรู้สึกรำคาญ” พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการทำสิ่งที่ผู้ใหญ่มองว่าไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมหรือสิ่งที่ทำอยู่เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใหญ่ไม่ชอบ ซึ่งก็คือเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั่นเอง หรือตัวอย่างประโยค “หนูไม่ชอบพูดปด” คือการใช้คำปฏิเสธสิ่งที่ไม่ดี ไม่พึงประสงค์ การใช้กลวิธีทางภาษาโดยการอ้างถึงผู้ใหญ่ หรืออ้างถึงผลไม่ดีที่จะเกิดกับเด็กดังกล่าวข้างต้นเป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้ใหญ่มักใช้เพื่อแฝงเจตนาชี้แนะ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์ (2552, น.59-62) ที่ศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในวิจารณ์การดักเตือนในภาษาไทย โดยศึกษาจากกลุ่มครูและนักเรียนนิสิตนักศึกษาพบว่าวิจารณ์การดักเตือนมีการใช้กลวิธีทางภาษาแบบอ้อม ที่หมายถึงกลวิธีถ้อยคำที่ต้องอาศัยการตีความจึงจะทราบเจตนามากกว่าการใช้กลวิธีทางภาษาแบบตรง ที่

หมายถึงการใช้ถ้อยคำที่ผู้พูดแสดงเจตนาอย่างตรงไปตรงมา ผลการวิจัยของสิทธิธรรมพบกลวิธีทางภาษาแบบอ้อมเช่น การอ้างบุคคลอื่นเพื่อแสดงว่าการกระทำนั้นไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม การบอกผลร้ายหรืออันตรายของการกระทำนั้น การแสดงความผิดหวังต่อการกระทำนั้น การแสดงว่าไม่ชอบการกระทำนั้น เป็นต้น การใช้วัจนกรรมที่อาจไม่ได้สื่อเจตนาโดยตรงดังกล่าวจึงแสดงบทบาทของหนังสืออ่านนอกเวลาในการเป็นเครื่องมือในการชี้แนะว่าพฤติกรรมใดดี และพฤติกรรมใดไม่ดี หรือพฤติกรรมใดควรทำ พฤติกรรมใดไม่ควรทำ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่เด็กอย่างแยบยลนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยพบว่ามีความน่าสนใจที่ควรศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในหนังสืออ่านนอกเวลา ช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. จากผลการศึกษาที่พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ทุกหลักสูตรต้องการให้เกิดกับนักเรียน เป็นไปได้ว่าหนังสือประกอบหลักสูตรต่าง ๆ ที่กระทรวงกำหนดให้ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือครู หรือหนังสือที่ได้รับรางวัลการประกวดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน น่าจะเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรต้องการด้วยเช่นกัน

2. ปัจจุบันหลายโรงเรียนมีการใช้หนังสือเรียนหรือหนังสือประกอบหลักสูตรของสำนักพิมพ์เอกชน ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน อย่างแพร่หลาย ควรศึกษาความสอดคล้องระหว่างกลวิธีทางภาษากับ การนำเสนอแนวคิดหรือคุณลักษณะของเด็กในสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านั้น เพื่อให้เห็นแนวคิดและกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอแนวคิดหรือคุณลักษณะของเด็ก อันจะเป็นประโยชน์ในการเลือกสรรสื่อการสอนที่มีคุณภาพแก่เด็กในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.

กรมวิชาการ. (2504). เอกสารของกรมวิชาการ ชูพัฒนาการทางการศึกษา อันดับที่ 1 ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ. กรุงเทพมหานคร: มงคลการพิมพ์.

กรมวิชาการ. (2530). หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. .

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). บรรณนิทัศน์ หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา (ฉบับเพิ่มเติม). สืบค้นจาก <http://dl.kids-d.org/handle/123456789/1199>

กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล. (2548). การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กาญจนา คุณารักษ์. (2553). พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร. ขวัญใจ เอมใจ. (2544). สัมผัสวัง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2554

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). การวิเคราะห์ข้อความ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2542). ความสำคัญของการอ่านและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. วารสารสารสนเทศ, 7(2), 9-30.

ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชิษณุพงศ์ อินทรเกษม. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมโฆษณาสถาบันกวดวิชา. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และ

- ความเป็นอื่น (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2, [ฉบับพิมพ์ซ้ำ]). กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงธรรม อินทจักร. (2550). แนวคิดพื้นฐานด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อึ้ง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ธนัธการพิมพ์.
- นworรณ พันธเมธา. (2551). ไวยากรณ์ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนาวรัตน์ สวินทร์. (2525). การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชญา เขียวภาษา. (2559). "ความเป็นเด็ก" ในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการในนิตยสารครอบครัว. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิวัลย์ ศรีธีวิวัฒน์. (2551). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการอ่านภาษาไทยตามเทคนิคเต้าเต๋อซีนที่มีต่อความสามารถทางการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แมนมาส ขวลิต. (2528). โสนน้อย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ยุพดี ฤทธิสิทธิ์. (2522). การวิเคราะห์คุณค่าของเรื่องสั้นที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามัธยมศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัศมี เปื้อนทนต์. (2548). สีเทาเจ้าตัวจิ๋ว. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศิริพร รักดีผาสุ. (2553). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ใน นิตยสารสุขภาพและความงามของไทย: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ. ความหมายและคำอธิบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง. สืบค้นจาก <http://www.sufficiency.nida.ac.th/sufficiency-meaning/>

สมนึก พานิชกิจ. (2545). หนูห้อยกับมอมอ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554a). นโยบายส่งเสริมการอ่านของประเทศไทย:

ภาพรวม ปัญหาและแนวทางการพัฒนา. สืบค้นจาก

https://www.tkpark.or.th/tha/papers_detail/16/นโยบายส่งเสริมการอ่านของประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554b). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน เรื่อง รายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สารการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สืบค้นจาก <https://www.obec.go.th/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 9 (2545-2549). สืบค้นจาก

https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=3784

สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์. (2552). กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในวัจนกรรมการตักเตือนในภาษาไทย. วารณวิ

ทัศน์, น.44-91.

สุดารัตน์ ชรินชัย. (2531). การวิเคราะห์เนื้อหาตำนานโนทัศน์ทางจริยธรรมในนวนิยาย ที่เป็นหนังสือ

อ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา

บัณฑิต สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพรรณี วราทร, และ ชลธิชา สุทธินิรันดร์กุล. (2549). การวิจัยเรื่องกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับ

เยาวชนก่อนวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.

หลวงกীরติวิทย์ฟาร, และ อร่าม สิทธิสาริบุตร. (2561). นกทางเขน. กรุงเทพมหานคร: สมาคมนัก

แปลและล่ามแห่งประเทศไทย.

อภิมาส มากจ้อย. (2543). การวิเคราะห์นวนิยายสังคมชนบทจากหนังสืออ่านนอกเวลาวิชา

ภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533).

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อมรา เทศกรณ์. (2520). การวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.

(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามัธยมศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรนุช ลิ้มตศิริ. (2542). หลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อิรวดี ไตลังคะ. (2543). ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุมาวลัย ชีข้าง. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือ
วันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 – 2553. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นางสาวสุชาดา สกุลรุ่งโรจน์
วัน เดือน ปี เกิด 26 พฤษภาคม 2536
สถานที่เกิด จังหวัดนครปฐม
วุฒิการศึกษา 2560 ศีรษะศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) เกียรตินิยมอันดับ 1
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2563 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่อยู่ปัจจุบัน จังหวัดนครปฐม

